YÖN

HAFTALIK GAZETE

Yıl: 6 – Sayı: 210 7 NİSAN 1967 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

ADANA'DA AMERİKAN PAZARLARI

Bizim burada, Adanada, Amerikanın koskoca bir üssü var (Tesis değil üs). Burada çalışan Amerikalıların giyimini, her türlü yiyeceğini, evlerinin mefruşatını sağlayan bir de P.Xi var. P.X.'den ihtiyacından fazla mal alan Amerikalı, bunları Amerikan pazarlarına aktarıyor, parasını cebine koyup gidiyor. Hattâ üstte görevli Amerikan polisleri dahi bundan geri kalmıyor. Polislerle, öteki alışverişçi Amerikalılar arasındaki fark, ikinciler «para için yapmıyacağım yoktur» diye serbestçe hareket ederken polislerin korkulu dakikalar yaşama pahasına kazanç sağlamasıdır: Polisler, gecenin karanlığını bekliyorlar, arabalarını pazardan uzak bir yere çekiyorlar. Pazarcıya otomobil bagajının anahtarını vererek bekliyorlar. Eşyayı arabadan pazarcı alıp geliyor. Görevli polis ise dolarcıkları cebe koyup uzaklaşıyor. Adam, ne de olsa polis... Apaçık karaborsacılık yapamıyor!

Bir de aracılar var. Bunlar yerli. Amerikan pazarı işletenlere topladıkları dolarları getiriyorlar. Demek ki, Amerikalı malı dolar karşılığı satıyor.

«Boşboşçular»ı da unutmamalı. Bunlar, iki ya da dört tekerlekli el arabalarıyla Amerikalıların oturduğu semtleri dolaşırlar «Boş... Boş...» diye bağıra bağıra... Şişe ve eski eşya alırlar. Ama zamanla onlar da gelişiyor. Şişelerin boşu gibi dolusunu, eşyanın eskisi gibi yenisini de alarak Amerikan pazarlarına aktarıyorlar. Şimdi gelelim Amerikan pazarlarının müşterilerine. Bunlar pazara altlarında resmî ya da gayri resmî gıcır gıcır arabalarla geliyorlar. Evet resmî dediğime şaşmayın. Büyüklerimiz ve çoluk çocukları da bu pazarlardan faydalanırlar. Kendi deyimleri ile, «memur işi» bazı şeyler alırlar. «Millî burjuvazi» dediğimiz kimselerin kendileri, eşleri, çocukları buralardan neler alırlar? Kadın-erkek iç çamaşırları, elbiseleri ve bunların yanı sıra Amerikan yiyecekleri, içecekleri, hatta asprinleri, kolonyaları, fıstıkları... Hele toprak ağaları... Onlar bir ömür... Para insanın dilini açarmış.. Onlar da konuşamaya özeniyorlar ama gene de giyim ve telâffuz bakımından bizim sosyeteye benzemiyorlar. Geliyorlar Amerikan pazarına: «Yahu falan marka sigara yok mu be?», ya da «Filân yiyecek yok mu?». «Bul lan...». Hele bunlar bir eli köyde, öteki şehirde olan işlerde iseler, «Amerikan eşyasından başkasını giyemem, Amerikan malından başkasını yiyip içemem»den başka lâf etmezler. Düşünün bir kez: Bu adamlardan biri, yalnız mutfak masrafları için ayda 30 bin lira harcıyor. Yanlış okumadınız tam 30 bin lira! Ve satıcı, müşterisinin masrafı ile övünüyor, «Benim en kıymetli müşterim» diyor. Bu adamlar Adananın iş gücünü ele geçirmişlerdir. Ya diğerlerine ne oluyor? Meselâ doktor, avukat, yüksek memur gibilere? Herhalde sosyeteye dahil oldukları için ötekilerden geri kalmak istemiyorlar...

Sosyete dedim de aklıma geliverdi. Biri kalkıp hak aramaya çıksa hemen damgayı yapıştırırlar: Komünist... Bir solukta eklerler: Komünist için din diye bir şey yoktur, aile diye bir şey tanımaz onlar... Ahlâk yoktur... vs. vs... İşte halka durmadan bunları anlatanlardan bir ikisine ben Amerikan pazarlarında rastladım. Şimdi şu manzaraya bakın: Amerikan pazarında sosyeteye mensup kadınlı, erkekli bir grup... Erkeğin biri ıslıkla moda bir şarkıyı tutturmuş, arada sırada ıslığı kesip şarkının söylerini mırıldanır.. Derken kadının biri de ona özenir.. Bir yandan mırıldanırlar, bir yandan da bu ritme uyarak sallanmaya başlarlar. «Bunda ne var» diyeceksiniz... Seyretmeye devam edelim. Erkeklerden biri, pazardaki Playboy dergilerinden birini karıştırırken çırılçıplak kadın resimleri karşısındaki hayranlığını «centilmence» sayılmayacak şekilde belirtiverir. Kadınlardan biri «Anladık, güzele bakmak sevap... Ama haddi var» diye müdahele eder. Arkadan yüz kızartıcı imalar, nükteler... Ahlâktan dem vuran bu bey ve hanımları, bir emekçi görse bilmem ne der, ne düşünür...

Yılbaşına doğ,ru bu zümrede faaliyet arttı. Noel'i Amerikalı dostları ile eğlenerek kutladılar, su gibi viski aktı. Amerikan pazarlarından, Amerikalı kiracılarından, Amerikalı dostlarından ihtiyaçlarını temin ettiler. Çocuğuna ve eşine hediyeler alanlar 3 bin, 5 bin lirayı elleri titremeden ödediler. En âdi cinsten bir çocuk oyuncağı 300'den, 500'den aşağı değil. Yeter ki «Amerikan malı» olsun. Bu bir itibar, bir sükse meselesi olmuş.. Satan adam da söylüyor, bazı malların kalitesi yerlilerinden çok düşük.. Bizim millî burjuvazi dediğimiz bu kimselerin, kendilerine böylesine balta sallamasını anlamak ne mümkün...

Ahmet Dokur
(Yapı işçisi—Adana)

AÇIK MEKTUP :

Yön Dergisi'nde «Okuyucu'dan Yön'e» sütununda intişar eden (Komünizmle Mücadele) başlıklı yazınızdan dolayı sizi tebrik ederim.

Yazınızın her satırı gerçektir kardeşim. Öylesine uyutuluyoruz ki, Memleketimiz'de «Güven içinde» yaşıyamaz olduk. Bir «Sosyalizm» demeye gör, derhal «Komünist» damgasını yiyorsun! Kimlermiş bu K.M.D. ni kuranlar?!... Soralım bu kişizadelerden; «Komünizm nedir?» diye, muhakkak (K.) sını bilmiyeceklerdir komünizmin, bir de kalkmışlar «Vatandaş; Komünist kendini satmış vatanını satmaya hazır bedbahtır.» diyerek, demagoji yapıp, Milleti uyutuyorlar! Aslında gölgeleri ile mücadele ediyorlar! Gölgesinden korkan adam, nasıl komünizmle mücadele eder?

Size anlatayım bir olay ki, kahramanı benim «hikâyemin» ! Meselem Mahkeme'dedir fakat mahkeme; bir seneye yaklaşıyor, hâlâ dâvama (salâhiyet yönünden) acaba bakabilir miyim, yoksa bakamaz mıyım, diyerek, İşveren Banka (TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.)' nin Merkezi Ankara'da olduğundan, bazı formaliteleri ikmâl etmek üzere, 15.5.1967 tarihine duruşma tâlik olundu! (Dâvâ'mın açılış tarihi: 20.6.1966'dır!) Melem şu: Bank — İs Sendikası Erzurum Şubesi başkanı iken, İşveren Banka'nın 274 sayılı kanun madde 20 (bent 1.3) hakkım ile toplu İş Sözleşmesi madde 53 — 54. ü iptallemesi yüzünden uğradığım zararların (10. bin maddî 10. bin manevî TL.) B.K. Madde 41. fıkra 1. mucibi haksızlığı ika eden İşveren'den talebim ve mezkûr müessesedeki şeflik vazifeme iadem ve İşveren Banka temsilcilerinden bazı kişilerin beni (Sarı sendikalar: TİBAŞ MENSUPLARI SENDİKASIN'da çalıştırmak istemeleri üzerine 274 sayılı kanunun 17. inci maddesine aykırı hareketlerinden ötürü mezkûr sarı sendika'nın faaliyetten men'i ile temelli kapatılmasını) talepti... Mezkûr Müessesenin Edirne Şubesi'nde kontrol şefi iken bir de İşçi Partisi Merkez İlçesi başkanlığım da vardı, sendikacı ve İşçi Partili değil miyim, bir de sarı sendikası'nda işverenin vazife almayı reddediyorum ya olduk komünist efendi! Tertipler, dümenler, bunların hepsi intikal ettirilmiştir tarafımdan.

Neyse kardeşim Recep Güven, bir arada kendi derdimden bahsedivereyim dedim, yazın kardeşim yazın, yazın da uyansın **MİLLET!**... Uyanırsa tabii... Ama uyanacaktır, buna inanıyorum, uyandığı vakit de, İkinci Kurtuluş Savaşı'na girişecektir. Hürmetlerimle:

5 kişilik bir Türk ailesi'nin reisi ve Anayasa temel hak ve hürriyetlerini kaybedip te, temel hak ve hürriyetleri koruma kanunu'nun çıkmasını bekliyen bir sosyalist.

Erol BİTGEN

BASIN'DAN

Sebat

(MALATYA)

Bir vesikayı açıklıyoruz :

ÖĞRETMEN TEDİRGİNLİĞİ ARDINDA AP OYUNU

Son zamanlarda «öğretmen kıyımı» olarak nitelendirilen öğretmen suçlama ve sindirme oyunları bütün gücüyle devam etmektedir. Türkiyemizdeki bu genel duruma paralel olarak Malatyamızda da oyunlar kendini göstermiş Akçadağda öğretmenler hakkında açılan soruşturma fiyaskoyla neticelenirken, Yeşilyurtta yeni bir macera açılmıştır.

Akçadağda Bakanlık müfettişlerince haklarında soruşturma açılan öğretmenlerden Hüseyin Akgün, Yusuf Şahiner, İsmail Akgün, Mehmet Köseoğlu ve Aziz Maho, İl Disiplin Kurulunun 3/2/1967 gün ve 42 sayılı kararlarıyla temize çıkmışlardır Aynı kararda Akçadağ Ziya Gökalp İlkokulu öğretmeni Mehmet Gürses ile A.P. encümen üyesi İsmail Özdemir'in muhbir olduğu da öğrenilmiş bulunmaktadır.

Ancak, şikâyetçi durumunda gösterilen İsmail Özdemir ile öğretmen Mehmet Gürses, şikayetçi olmadıklarını ve bir oyuna getirildiklerini açıklamışlardır. AP. nin öğretmenler üzerinde oynadığı oyunu Mehmet Gürses'in Sendikaya ve de Cumhurbaşkanına, Millî Eğitim Bakanlığına, Vilâyete verdiği 18/3/1967 tarihli dilekçesinden öğrenmiş bulunuyoruz. Bir vesika niteliğinde olan bu dilekçenin bir suretini aynen açıklıyoruz:

Sendika Şube Başkanlığına

Akçadağ

1966 yılı Eylül ayı içinde AP. mensuplarından Akçadağ Belediye Başkanı Ömer Kan, Genel Meclis üyesi İsmail Özdemir AP. İl Başkanı Lütfi Gebeş ve AP. Malatya Milletvekili Hamit Fendoğlu tarafından bana öğretmen arkadaşlardan Hüseyin Akgün, İsmail Akgün, Aziz Maho, Yusuf Şahiner ve Mehmet Köseoğlu'nun TİP lehine propaganda yaptıklarını, TİP kongresine iştirak ettiklerini komünizmi ve sosyalizmi öğrencilerine aşılamakta olduklarını Hükümet aleyhinde şiirler ve yazılar yazdıklarını, şikâyet etmemi söylediler. Ben, biz öğretmenlerin biribirimize karşı olmayacağımızı, şikâyet edemiyeceğimi söyledim. Öyleyse biz şikâyet ettirelim, şahitlik yap dedilerse de red cevabı aldılar.

9 Kasım 1966 günü ortaokula gelen Bakanlık müfettişlerinden A. Raşit Tunca ve Sabri Ekmekçioğlu beni çağırarak şahit sıfatiyle ifademe yukarıda yazdığım sorular gereğince başvurdular. Öğretmen arkadaşlarımın böyle olaylarla ilgilenmediklerini ifademde açıkça belirttim. Bunun üzerine Bakanlık müfettişlerine verdiği fezleke uyarınca İl Disiplin Kurulu 3 Şubat 1967 tarih ve 21 sayılı kararı uyarınca arkadaşlarımın aklandığı, muhbir olarak şikâyet edilen Mehmet Köseoğlu'nun İsmail Özdemir'le birleşerek arkadaşları şikâyet ettiği karar altına alınmıştı. Bunun üzerine müracaat eden Mehmet Köseoğlu'nun dilekçesi sonucunda bir isim yanlışlığı olduğu 42 sayılı, 2 Mart 1967 tarihli İl Disiplin kararı ile tekrar muhbir mevkiine düşürüldüm. Esasen böyle bir şikâyet konusunu yapmadığım halde suçlu duruma düşürülmem çirkin politikacıların oynadıkları ve artniyetlerini sahneye koydukları sonucunda öğretmeni öğretmene düşürerek biz öğretmenleri mağdur ve mutazarrır etmek için suçsuzken suçlu mevkiine düşürülmüş durumdayım. Sendikal yoldan bu haksızlığın ortadan kaldırılması için gereken işlemin yapılmasını arzederim.

Adres : Mehmet Gürses - Sendikanız üyesi, Ziya Gökalp İlkokulu öğretmeni - Akçadağ.

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOĞLU, Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Doğan AVCIOĞLU**

ADRES : Her türlü yazışma için adres : **P. K. 512 — İstanbul**
Ankara Bürosu: Emekli Sandığı İşhanı Kat: 4-401/Kızılay (Temsilci : İlhami Soysal). Telefon : 17 69 89
İstanbul Bürosu: Mollafenârî Sok. 30/32 Çağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL. 6 aylık (26 sayı) 30 TL. 3 aylık (13 sayı) 15 TL.
Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. **Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.**

İLÂN : Beher sütunda santimi 25 TL.dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

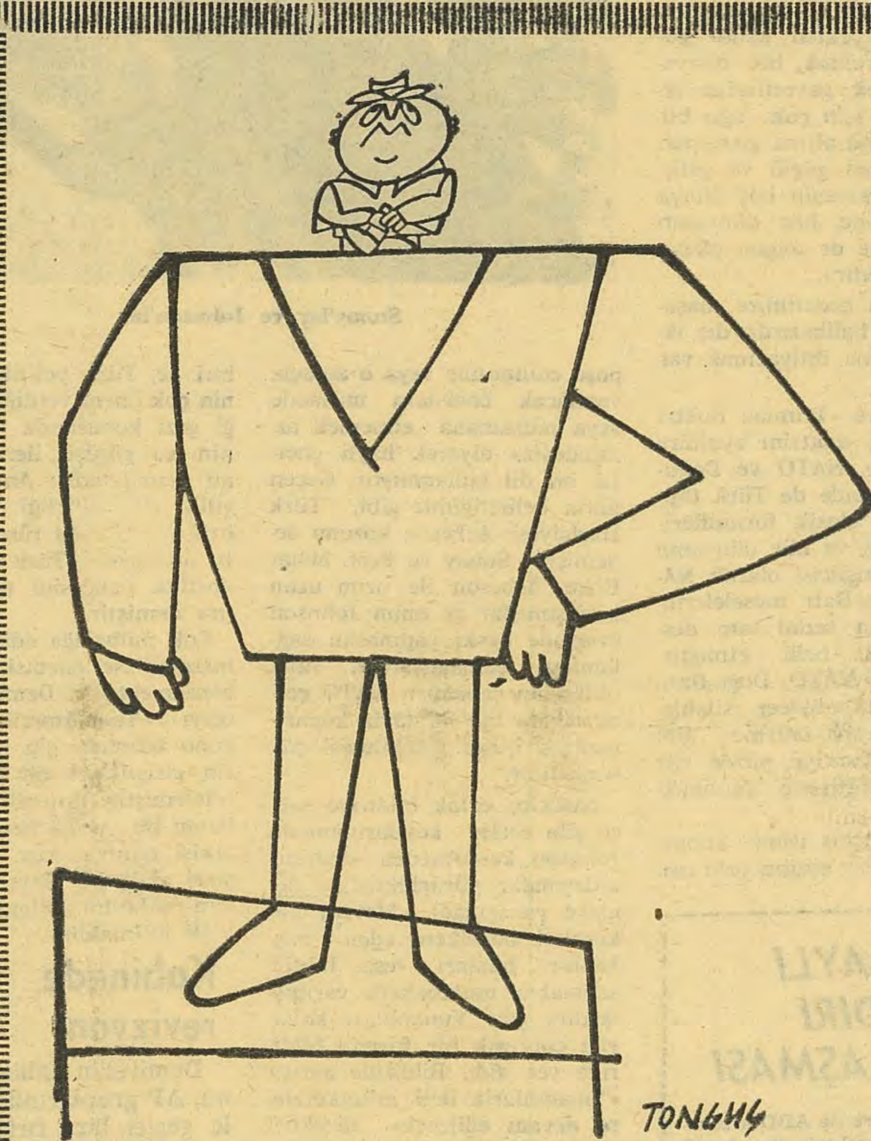
BAKIŞ

TEKNOLOJİ EMPERYALİZMİ

AVRUPANIN MESELESI

Teknoloji emperyalizmi deyiminin patenti, Amerikan Savunma Bakanı McNamara'ya aittir. Bu deyimle, bilimsel araştırmalarda ve bu araştırma sonuçlarının sanayie uygulanmasında büyük ilerlemeler kaydeden ABD'nin, genellikle Avrupa sanayiini geride kalmaya mahkûm edişi, teknolojik üstünlüğü ile Avrupada geleceğin kilit sanayiini ele geçirişi, Amerikan patentleri ve lisanslı tekniklerin kullanma haklarının satışlarıyla Avrupayı sömürüşü belirtilmek istenmektedir. Amerikan lisanslı teknikleri ve patentleri kullanmak için 1962 yılında net 200 milyon dolar ödeyen Batı Avrupanın, şimdi net 1 milyar lira ödediği tahmin edilmektedir. Ama asıl dert, Batı Avrupanın ileri teknoloji bakımından geride kalışıdır. Araştırmaya ABD yılda 24 milyar dolar, Batı Avrupa ise 6 milyar dolar harcamaktadır. ABD araştırma personeli 1,2 milyon, Batı Avrupa araştırma personeli yarım milyon kişidir. ABD sanayii, millî savunma gerekçesiyle, Hükümetin tekellere yaptığı cömert araştırma yardımları sâyesinde elektronik, jet uçakları, uzay araştırma ve buluşlarında çok ileri gitmiştir. Tekeller, bu alandaki bilgilerini genellikle kendilerine saklamakta ya da çok pahalıya satmaktadırlar. Üstelik, Avrupa ve Üçüncü Dünyadan en değerli araştırma personeli, câzip şartlar sağalayan ABD'ye akmaktadır. Türkiye dahi karınca kararınca «beyin» ihraç ederek, dünyanın en ileri ülkesine teknik yardım yapmaktadır. ABD've göç etmiş bilginlerimizin başarılarından Amerikan ekonomisi yararlanmakta, bizlere de «ne zeki milletiz, dünya çapında bilginler yetiştiriyoruz» diye gururlanmak düşmektedir. Batı Avrupada ise, «beyinlerimizi Amerika çalıyor» diye kıyamet kopmaktadır.

Hâlen ABD-Batı Avrupa ilişkilerinin eski sıcaklığını yitirmesine yol açan en büyük nedenlerden biri, bu teknoloji emperyalizmidir. Daha geçenlerde Amerikan Başkan Yardımcısı Humphrey, «Dikkat etmezsek, Atlantik ortaklığı, Amerikan sermayesi ve teknolojisinin yarattığı korku ve endişe yüzünden bozulabilir» demek zorunda kalmıştır Ortak Pazarın Başkan Yardımcısı Fransız teknokratı Robert Marjolin ise, «Azgelişmiş ülke olmaya gidiyoruz» diye tehlike çanlarını çalmaktadır: «Eğer Ortak Pazar ülkeleri, dünyada buluşların belli başlı ithalatçısı ve beyinlerin ihracatçısı kalırlarsa, kendilerini gittikçe genişleyen bir azgelişmişliğe mahkûm edecekler ve gerilemeleri yakında çare bulunmaz hâle gelecektir». Bunun içindir, ki, yarının sanayiine hükmedecek olan ileri teknolojideki geriliğini bir an önce gidermek Avrupanın baş sorunu olmuştur. İtalyan Dışişleri Bakanı Fanfani,«**Teknolojik Marşal Planı**» fikrini ortaya atmıştır. Ne var ki, Amerikan tekellerinin dünyada hegemonyalarını sağlayan bilimsel ve teknik buluşlarını, Avrupa firmalarına hediye etmelerini beklemek zayıf bir ihtimaldir. Amerikan ekonomik sisteminin bilimsel ve teknik buluşları paylaşmadaki engellerini iyi bilen Sovyet Başbakanı Kosigin, Batı Avrupaya, «Teknolojik geriliğiniz, ancak Sovyetler Birliği ile beraber çalışır, onunla bilimsel ve teknolojik işbirliği yaparsanız yenilebilir» demektedir. Birçok Batılı ise, çıkmazdan kurtuluş yolunu, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) gibi bir Avrupa Teknoloji Topluluğu kurulmasında görmektedir.

TÜRKİYENİN MESELESİ

Bütün bunlar ABD ve Sovyetler Birliğine nazaran azgelişmişliğe mahkûm olmaktan korkan gelişmiş Avrupanın meseleleridir. Bizim derdimiz ise, harcıâlem sanayii kurabilmektir. Henüz motör bile yapabilmiş değiilz. Makina imal eden sanayi, son derece cılızdır. Sayın Prof. Ahmet Şükrü Esmer, Çin'i gezerken bir fabrikada nasılsa İsveç malı bir makina keşfedince, Çinlilerin fena halde utandıklarını yazmıştı. Çin'de yabancı makina kullanmak ayıp sayılmaktaydı. Bizim fabrikalarımızda ise, tamamen yerli makinaya rastlamak bir mucizedir. Ve işin başka bir acı tarafı, en basit imalatta dahi, yabancı tekellerin teknik bilgisine muhtaç kalmamızdır. Planlı dönemin getirdiği Bilimsel Araştırma Kurumu, henüz kuruluş safhasındadır. Üniversitelerimizin sanayie doğrudan doğruya yardımı sıfıra yakındır. Büyük devlet teşebbüslerinin, bilimsel araştırma ve teknik buluşlar alanında bir çabası yok gibidir. Özel sanayi, bütün ümidini yabancı tekellerle işbirliğine bağlamıştır. Yabancı tekel-yerli sanayi işbirliği ise Türkiyenin sanayileşmesini baltalayan ve Kalkınma Planının önceliklerini hiçe sayan pahalı ve israflı bir biçimde işlemektedir. Bu tip ortaklıkta, yabancı firma, genellikle teknik bilgi ve makinayı getirmektedir. Yabancı tekelin amacı, birçok halde, yüksek gümrük duvarlarının himayesinde, kendi yarı mamüllerini aşırı fiyatlarla satabilmektir. Teknolojik bakımdan Türkiyeye pek bir şey kazandırmayan montaj ve ambalaj sanayiinin hikâyesi budur. Ne var ki Türkiye, yabancı tekelin pahalı yarı mamul satışı ve kâr transferi yoluyla sağladığı kazançların dışında, teknik bilgi, patent ve royalty için de, 1955-64 döneminde 60 milyon lira civarında döviz ödemiştir. Yabancı tekeller, yerli kapitalistlerle giriştikleri işbirliğinde yalnızca imtiyazlı şartlarla yarı mamul ve ham madde satmak ve kâr transfer etmek peşinde değillerdir. İzledikleri belli başlı amaçlardan biri, teknik işbirliği yoluyla, yerli kapitalistleri tamamen kendilerine bağımlı kılmaktır. Yüzde yüz yerli sermaye ile kurulmuş sanayi teşebbüslerimizin çoğu, en azından lisans anlaşmalarıyla yabancı tekellere bağlanmışlardır. Meselâ Türkiyenin en büyük yerli ilâç firması, yabancı tekellerle 23 lisans anlaşması imzalamıştır: «Biz millî sanayiiz» diye böbürlenen öteki ilâç firmalarının da durumu pek farklı değildir. Özellikle kozmetik, diş macunu, gazoz gibi alanlarda, yabancı tekeller, hatta bazan bir royalty dahi istemeksizin, marka ve isimlerinin kullanılmasına izin vermektedirler. Dünyanın dört bucağına yayılmış ünlü traş kremi, diş macunu, sabun markaları ve benzerleri, böylece, yerli kapitalistler aracılığıyla millî pazarları istila etmektedirler. Kapitalistlerimiz, Coca-Cola ve Fanta gibi ünlü isimlerden yararlanabilmek için yabancı firmalara yalvaryakar olmaktalar ve içerdeki nüfuzlarını kullanarak bu lüzumsuz maddelere kapılarımızı açtırmaktadırlar. Bu zararlı işbirliğine dikkati çeken Devlet Planlama Teşkilatı, bir araştırmasında şöyle yazmaktadır: «Patent, know-how ve royalty verilirken titiz bir araştırma yapılması gereklidir. Birçok hallerde royalty verilmesi, memleketimiz şartları bakımından, yani dış ticaret politikamızın sağladığı garantiler gözönünde bulundurularak, yersiz ve lüzumsuz bir fedakârlık sayılmalıdır». Daha açık Türkçeyle, Planlama Teşkilatı, «Nasıl olsa yüksek gümrük himayesi var. İçeride yapılan malların dışarıdan getirilmesini yasaklıyoruz. O halde yabancı marka için ne diye para ödersiniz. Mamülleriniz Colgate, Palmolive, Ipana gibi ünlü isimleri taşımasa kıyamet mi kopar» demeye getirmektedir.

Bütün bunlarla belirtmek istediğimiz şudur: Millî sanayi diye gönüllü olarak savunduğumuz firmaların da birçoğu, patent, know-how ve royalty yoluyla, memleketin teknolojik gelişmesine ciddi bir katkıda bulunmadan, yabancı tekellerin egemenliği altına düşmüşlerdir. Bu görünüşte millî sanayiin varlığı, patent, teknik yardım, yedek parça ve malzeme oltalarıyla, yabancı tekellere sıkı sıkıya bağlanmıştır.

Önümde Makine Mühendislerinin dergisi var. Dergi, bu alandaki yabancı firma mümessillerinin reklâmlarıyla dolu. Yerli firmalar dahi, «Biz şu ünlü yabancı firmanın lisansı ile çalışıyoruz» diye kendilerine itibar sağlamaya çalışmaktadırlar. En başarılı mühendislerimizin kurdukları yerli firmalar bile, yabancı kazanların montajcılığını yapmaktadırlar. Bu kazanların kurulup yakılması dahi genellikle yabancı mühendislerin Türkiyeye çağrılarak hünerlerini göstermelerini gerektirmektedir!

Emperyalizm, son derece ustalaşmıştır. Yalnız askerî ve malî yardım oyunları ile değil, teknolojik tuzaklarıyla da, bu teknolojiden yoksun bıraktığı ülkeler üzerinde hegemonyasını kurmaktadır. Emperyalizm, sermaye ortaklıklarının da ötesinde, royalty, patent ve lisanslı teknikleri kullanma haklarını satarak, azgelişmiş ülkelerde bütün kapitalist sınıfı sıkı sıkıya kendine bağlamaya çalışmaktadır. Bunun içindir ki, yerli sanayicilerden çok, ilerici ve sosyalist aydınlar, «millî sanayii koruyacağız» diye, korkarız ki boş yere, haykırmaktadırlar.

Doğan Avcıoğlu

Johnson, Türkiyeyi de Vietnam savaşına itmek istiyor!..

Çok korkulur ki, iktisadî ve askerî yardım vaadleri ve Kıbrıs meselesinde anlayış hikâyeleri ile, Sunay'ın Amerika gezisi, herhangi biçimde Türkiyenin Vietnam Savaşına katılmasına yol açsın... Çağlayangil'in 24 ikili anlaşmanın metni bulunmadığını ve Amerikadan istendiğini açıkladığı AP Grup toplantısındaki sözleri, bu açıdan endişe verici idi. Dışişleri Bakanı, **«Amerika Birleşik Devletleri, bir büyük devlet olarak Güney Doğu Asyada prestijini ve menfaatlerini kaybetmemek için Vietnam Savaşını kazanmak zorundadır ve kazanacaktır. Biz de Amerikayı bu haklı dâvâsında desteklemek durumundayız»** diyordu. Başkan Johnson da, Sunay şerefine verdiği yemekte yaptığı konuşmada, sözü Vietnam Savaşı etrafında dolaştırmıştır: «Türkiye, Birleşmiş Milletlerin Kore'ye asker gönderilmesi isteğine ilk cevap veren ülkelerden biri olmuştur. Milletlerimiz 20 yıl süre ile özgürlük kapılarının nöbetçiliğini yapmışlardır. Kore tepelerinde cesur Amerikalılar ve cesur Türklerin mezarları arkadaşlığımızın ebedî bir mirasıdır.... Türk askerleri, Kore'de Amerikan askerleriyle omuz omuza büyük bir ustalık ve kahramanlık örneği vererek savaşmışlardır.... Barışa hizmetteki Johnson terminolojisinde Vietnam Savaşı, barışa hizmettir - birçok kereler Türkiyeyi öncü durumunda gördük... İkinci Dünya Harbinden sonra Türkiye, Yunanistan ve Kore ile birlikte dinamik ve hürriyetsever milletler niteliklerini dünyaya kabul ettirmişlerdir. 20 yıl sonra Vietnam Cumhuriyeti de ayni tarzda kendini kabul ettirmiş olacaktır.»

Johnson'un konuşmalarından alınan bu ibareler, onu sözü «Kore, Vietnam, yanyana dövüşme, öncü Türkiye, Yunanistan, Türkiye, Kore gibi Vietnamın da kurtarılması» temaları ile Vietnam Savaşı etrafında döndürdüğünü ve Türkiyeden de yardım beklediğini göstermektedir. Nitekim Türk - Amerikan ilişkilerinde çok dikkatli ve ihtiyatlı Abdi İpekçi de **«Türkiye bu harbe sürüklenemez»** diye Johnson'un davranışından duyduğu endişeyi belirtmiştir.

Sunay ve Çağlayangil, başka alanlarda destek bekledikleri Johnson'un bu talebini nasıl karşılayacaklardır? Birkaç askerî gözlemci gönderme teklifi dahi, Türk kamu oyunda şiddetli tepkiler yaratmıştır. Daha kalabalık bir askerî heyetin -hangi isim altında olursa olsun. Vietnam'a gönderilmesi, hiç şüphe edilmesin, Türkiyede büyük muhalefet doğuracaktır. Çağlayangil hariciyesinin, Johnson'un talepleriyle Türk kamu oyunun tepkilerini nasıl uzlaştıracağı endişeyle beklenmektedir.

Ortak bildiride, Vietnam konusunda yuvarlak sözlerle yetinilmiş ve Johnson'un başarısız kalan sözde barışçı son tutumu övülmüş ise de, mesele, Türkiye açısından nezaketini sürdürmektedir. Sunay'ın gezisi devam ettiği bir sırada Ankaradaki Güney Vietnam Elçiliği, Türkiyenin ülkesine 2 bin dolar yardım yaptığını ve çimento vaadetttiğini açıklamıştır. Bu 2 bin dolarlık yardım daha önceki iktidar döneminde ve ilâç olarak verilmiştir. Ama elçiliğin bunu şimdi açıklaması, Amerikanın ve kukla Saygon hükümetinin Türkiyeden daha fazlasını beklediği şeklinde yorumlanmıştır.

Vietnam meselesi gibi, öteki alanlarda da Amerika gezisi, YÖN'ün geçen haftaki yorumlarına uygun biçimde geçmektedir: Sunay açık konuşmalarında dahi, iktisadî ve askerî yardım taleplerimizi klasik formüllerle ortaya koymuştur: «Türkiye gerçekten kendi güvenliğini korumak, hür dünyanın müşterek gayretlerine iştirak etmek için çok ağır bir savunma yükü altına girmiştir. Diğer taraftan güçlü ve gelişmiş bir Türkiyenin hür dünya memleketlerine, hür dünyanın menfaatlerine de uygun olacağı muhakkaktır».

«Kalkınma hedefimize ulaşabilmek için halihazırda dış iktisadî yardıma ihtiyacımız vardır».

Gazetecilere «Truman doktrini ile Sunay doktrini aynidir» diyen Sunay, NATO ve Doğu-Batı ilişkilerinde de Türk diplomasisinin klasik formüllerini kullanmış ve hür dünyanın güvenilir temsilcisi olarak NATO ve Doğu-Batı meselelerinde Amerikan tezini tam desteklediğimizi belli etmiştir Bildiride de NATO, Doğu-Batı, Silahsızlanma, nükleer silahların yayılmasını önleme gibi konularda, Türkiye, yüzde yüz Amerikan görüşüne katılmaktaydı.

Yalnızca Kıbrıs işinde Sunay, «tek taraflı bir çözüm yolu empoze edilmesine veya o amaçla yapılacak baskılara müsaade veya müsamaha etmemek azmindeyiz» diyerek hayli enerjik bir dil kullanmıştır. Geçen hafta belirttiğimiz gibi, Türk Hariciyesi, Acheson kozunu denemiştir. Sunay ve Prof. Nihat Erim, Acheson ile uzun uzun konuşmuşlar ve onun Johnson üzerinde baskı yapmasını sağlamaya çalışmışlardır. Ama bütün bu çabaların NATO çerçevesinde bir iki tâviz kopartmaktan öteye gidebilmesi çok şüphelidir.

Sunay'lar ve Johnson'lar

Nitekim ortak bildiriye sadre şifa sözler koydurulamadı. Johnson kestirmeden «mevcut anlaşmalar yürürlüktedir» demeye yanaşmadı. «Mevcut hükümleri müzakere eden başkanlar», bunları «esas faktör saymakta mutabakata varmışlardır» gibi Yunanlıları kollayan çapraşık bir formül bildiride yer aldı. Bildiride ayrıca «Yunanlılarla ikili müzakerelere devam edilecek» direktifi verilmekteydi.

İkili anlaşmalardan açık konuşmalarda söz edilmemiştir. Ama işlerin şimdiye kadarki seyri, ABD'nin bu işi savsaklamak niyetinde olduğunu göstermektedir. Türk Hükümeti elinde metni bulunmayan 24 anlaşmanın sağlanması dahi hayli vakit alacağa benzemektedir. **Öte yandan ikili anlaşmaların nasıl uygulandığını incelemek üzere geçen hafta İncirlik üssünü ziyaret eden bir Türk heyeti, anlaşmaların eldeki metinlerden çok farklı biçimde uygulandığını hayretle görmüşlerdir.** Arap saçına dönen ikili anlaşmalar, Türkiyeyi daha çok uğraştıracaktır. Bu arada Dean Rusk ise, «Türkiyenin daima yanında olma» teminatını vermiştir: **«Bugün Türkiye için bekçilik eden askerlerimiz, ayni zamanda Amerikan savunması için de bekçilik etmektedirler. Sizi temin ederim ki, Amerika daima Türkiyenin yanında bulunacaktır.»** Kabul etmek gerekir ki, Amerika gezisi de, nisbeten daha bağımsız bir politikanın temellerini atmaktan çok, mevcut bağları daha da arttırma amacı gütmektedir.

Le Monde'un Ankara muhabiri de, Türk politik çevrelerinin çok önem verdiğini belirttiği gezi konusunda bir yetkilinin şu görüşü ileri sürdüğünü yazmaktadır: Amaç, «yirmi yıllık [illegible] işbirliği ve sağlam ittifa[illegible]nda türeyen zararlı otlardan Türk - Amerikan dostluk bahçesini temizlemektir» demiştir.

Çok mübalağa edilen bomba meselesi ise, önemsiz bir olaya benzemektedir. Demirel basını, olayı «Türk-Amerikan dostluğunu bozmak için komünistlerin giriştikleri bir tertip»diye nitelemiştir. Entepüften bombanın bu yolda herhalde bir etkisi olmıyacaktır. Bombanın sivri akıllı bir Ermeni tarafından patlatılmış olması en kuvvetli ihtimaldir.

Kabinede revizyon

Demirel'in kabine revizyonu, AP gruplarında tabiatiyle geçici bir fırtına yaratmıştır. Özellikle, kendilerine «kontenjan» ayrılmayan AP'li senatörler, «Senatonun haysiyeti çiğnendi» diye bağırıp çağırmışlardır. Bütün bunlar normaldir. Aslında kabine revizyonu bir ölçüde başarılı bir operasyon sayılabilir. Demirel, «sözdinlerlik» ölçüsünü esas tutmakla beraber, «uzmanlık» vasfı aramadan, politik bakımdan nisbeten daha başarılı olmaları muhtemel kişileri kabinesine almıştır. Bilgiç'in ikinci derecede bir Bakanlığa getirilmesiyle, yıllardır sürüp giden Bilgiç efsanesine son vermek, Demirel için herhalde bir başarıdır. Yalnız, Demirel'in desteklediği montajcılara karşı savaş veren Mehmet Turgut'un Sanayi Bakanlığında nasıl kalabildiğini anlamak kolay değildir. Mehmet Turgut, «gitmem diye direttiği ve Demirel de toptan istifayı göze alamadığı için mi kalmıştır, bilemiyoruz. Yalnız Mehmet Turgut'un Sanayi Bakanlığında kalışından montajcıların ve bir de Fanta gazozcularının hiç memnun olmadıkları açıktır. Kısaca görünüş odur ki, Demirel, politik bakımdan zayıf, fakat «söz dinler» bakanlarını kabineden uzaklaştırmış, onların yerine «söz dinlerlik» ölçüsünü imkân oranında hesaba katarak politik bakımdan nisbeten güçlü kişileri getirmiştir.

Orduya dağıtılan broşür olayı

Milli Savunma Bakanı Topaloğlu'nun Söke'nin imtiyazlı toprak kapitalisti Fahri Tanman tarafından kaleme alınıp yayınlandığını açıkladığı Yalçın Metiner takma adlı «Komünist İhtilalleri ve Subaylar» broşürüne yeni bir sahip çıktı. Orduya dağıtılan bu broşürü yayınladığını söyleyen bu kişi, Tevetoğlu ile birlikte, finansmanını CIA'nın sağladığı milletlerarası toplantılara katılan Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı İlhan Darendelioğlu'dur. Derebeylik ile kapitalistliği birleştiren Tanman'ın savunmasını üzerine alan Darendelioğlu, «Kitabı, bir eski milli emniyet müfettişi yazdı, ben de yayınladım» demektedir. Böylece, toprak mütegallibelerinin kendi çıkarlarını savunmak için McCarthy broşürlerinin orduya dağıtılmasının yarattığı tepki önlenmek istenmektedir. Ne var ki, Tanman'ın yerine ikame edilmek istenen eski müfettiş de, broşürleri orduya dağıtılmaya lâyık çok muteber bir kişidir. Bu zatın başka bir eserinde yer alan fikirleri bilmekte fayda vardır. «Sabık» emniyetçi, CIA mensuplarına taş çıkartacak ölçüde koyu bir Amerikan hayranıdır. Bakınız Tanman fedaisi, Amerikan emperyalizmi iddialarını nasıl cevaplandırıyor: **«Amerikan üssü, peyki, müstemlekesi olduğumuz söylendi, söylenip duruyor hâlâ.**

Merak ediyorum. Birleşik Cumhuriyetlere iltihak etmeye kalksak o buna peki der mi, diye? Sanmıyorum. Samimi, aklı başında kimse de sanmaz herhalde».

Mandacı zihniyetli sabık polise göre, Amerika hürriyeti sevdiği için Türkiyeyi ve herkesi koruyormuş: **«Hürriyeti sevdiği içn hür dünyayı da severek koruyor bugün. Hele Amerikada bu başka türlü olamazdı ki».** Yalnız Amerikan âşığı emniyetçiye göre bu hürriyet başka türlü bir hürriyettir. Sâdece kapitalizmin hürriyetidir: «Yakınır ve sorarlar marksistler daima. **Marksizme çatmak mübah. Kapitalizmi tenkit etmek neden suç diye. Sebep basit. Komünizmi yermek de, kapitalizmi yerdirmemek de hürriyetin savunulmasıdır çünkü».** İşte Amerika, hürriyeti sevdiği için böyle bir hürriyeti korumaktaymış...

Orduya dağıtılan - broşürün yazarlığına çıkartılan zatın fikirleri bu kadarla kalsa iyi Eski emniyetçi, **Atatürk devrimlerinin, 27 Mayısın ve komünistleri himaye ettiğini ileri sürdüğü CHP'nin düşmanıdır.** Bu zat 27 Mayıs için şunları yazmaktadır: «Askerî bir darbe yapılıyor. İlân edilen ön sebep keyfi idareleridir sâbıkların. Karma bir iktidar getiriyor ordu.

Maznunlar yargılanırken bu tarafta başlıyor keyfi idare.

Keyfi diareyi sürdürenler, keyfi idareyi veriyorlar, demeç veriyor, nutuk çekiyor, hesap soruyorlar.

Nerede rastlanır Türkiyeden başka böyle garaibe?».

Demek ki. Ordunun yaptığı 27 Mayıs, askerî darbe ve keyfi idaredir. Bu fikirlere sahip

DOLAYLI SALDIRI ANLAŞMASI

Türkiye ile ABD arasında 1959 yılında imzalanan bir ikili anlaşmanın, dolaylı saldırıya karşı dahi, talep üzerine ABD'ye müdahele yetkisi verdiği bilinmektedir. Sayın Sunay, Amerika'da bulunurken bu anlaşmaya karşı daha 1960 yılından önce Meclis çatısında yapılan uyarmaları hatırlatmayı faydalı bulduk:

«ABD ile müşterek savunma tertibi içinde bulunan hiç bir devlet (bilvasıta tecavüz) gibi ihtimaller karşısında kendi hükümetine ABD'nin askerî müdahelesini isteme yetkisini tanımamıştır».

«Silahsız ve bilvasıta tecavüz kavramının ne demek olduğu belli değildir. Böyle bir anlaşmayı tasdik etmek millî bağımsızlığımızla asla bağdaşamaz.

İktidardakiler - tıpkı Lübnan'daki gibi - hoşlarına gitmeyen en masumane en meşru düşünceleri ve olayları, (beynelmilel komünizm sızması) olarak, silahsız bilvasıta tecavüz) olarak ilân edip yabancı askerî kuvvetleri iç işlerimize müdahaleye çağırmıyacaklarına nasıl emin olabiliriz?»

6.2.1960 - Bülent ECEVİT

kişinin broşürü, Orduya dağıtılmaktadır!

Atatürk devrimleri mi? Eski emniyetçiye göre, «Saltanat yobazları çömezler» olmasa Atatürk devrimleri Türkiyeyi komünizme götürecekmiş. Türkiyeyi komünistlikten saltanat yobazları kurtarmış. Evet, broşürü orduya dağıtılan kişi, başka bir broşüründe bu görüşü şu sözlerle ileri sürmüştür. **«Islah etmek yerine kapattık din okullarını. Derslerini de programlardan silerek Cumhuriyetin masum çocuklarını saltanat yobazlarının çömezlerine adadık. Bereket ki vardı o çömezler. Olmasalardı komünizmin ağzında dinsiz bir millettik bugün».**

Atatürk devrimcileri ise, inkılap yobazlarıdır. CHP içinde, inkılap softaları ve komünistler varmış. Bunlar dikta peşindelermiş ve bu da komünizm demekmiş. Bakınız eski emniyetçi, tıpkı Feyzioğlu gibi konuşmaktadır: «Komünizme çatınca Halkçılar gocunmaya başladı artık. Felâket buradadır. Bu kitapta ben de bazen solcularla halkçıları karıştırıyorsam, yine sebep o metodik giriftliktir... Sağı solla dengeleyelim derken, solun oyununa gelmekten, kucağına düşmekten korkmalı, bu kadim numaralardan vazgeçmeli...»

Peki komünistlik nedir? Tecrübeli emniyetçi onu da şöyle tanımlıyor: **«Din, özel sektör, aile disiplini, Amerika, Adalet Partisi başlıca nişan noktası bunların. Karakteristik bir komünizm faaliyeti yani».**

Bu fikirlere sahip bir kişinin broşürünün Orduya dağıtılmasına müsaade edenler, bu satırları okuyunca, neye hizmet ettiklerinin bilmeyiz farkına varacaklar mı? Öte yandan broşürü basıp dağıttığını söyleyen Darendelioğlu, CIA finansmanlı milletlerarası kongrelerden vakit bulup da değirmenin suyunun nereden geldiğinin hesabını verebilecek midir? Bedava dağıtılan binlerce broşürün parasını kim ödemektedir? «Yalçın Metiner» takma adlı komik broşürün gerisinde, böyle ciddi ve vahim sorular yatmaktadır. Meselenin bir de eğlenceli yanı var: Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı, kapitalist derebeyi Tanman'ı savunurken, herhalde yeter yardım göremediği için «Üçüncü Sektör» denen Vehbi Koç'u suçlamaktadır: «Solcu basın niye günde yalnız bir firmasından 18 bin lira kazanan Vehbi Koç'a hücum etmiyor da, bir çiftlikten başka bir şeyi olmayan Fahri Tanman'a hücum etmektedir? Çünkü diğer zenginler gibi komünizme karşı sağır olmadığından»

«Bugün Türkiyede sol basını destekleyen ve onlara milyonların kapısını açmaktan geri kalmayan bazı kapitalistlerimiz de vardır. Ve bunlar büyük bir gaflet içesinde solcu teşekküllere ve sol basına yardımda bulunurlar. Bilmezler ki yardım ettikleri zihniyetin zebunu teşekkül ve basının istedikleri tahakkuk ederse ilk işleri, kendilerine yardım edenlerin **Beyoğlu tiyatrolarında 15 - 20 bin liralık astragan mantolarla gezen karılarının sırtlarındaki manto, altlarındaki otomobil, oturdukları villalar, fabrikalar ve topraklar ellerinden alınacaktır. Bunlar büyük bir gaflet içersindedirler».**

İşte Komünzimle Mücadele Derneği Başkanı, astragan mantoları, otomobilleri, villaları ve toprakları koruyormuş. Bu ölçüde karışık bir zat, 1967 Türkiyesinde «Takma adlı broşürü eski bir emniyetçiye yazdırıp bastım ve Orduya da dağıttım» diyebilmektedir!

Bravo Ticaret Odası Başkanı!

Bir Ankara gazetesi, «Aşırı solcular ve komünistler için ne gibi tedbirlere başvurmalıdır» diye bir anket düzenlemiş. Anketi, Ankara Ticaret Odası Başkanı Ferhat Nuri Yıldırım da cevaplandırmış. Ticaret Odası Başkanının cevabı, «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma» tasarısının ne amaçla kanunlaştırılmak istendiğini, bizim yazdıklarımızdan çok daha «veciz» biçimde anlatıyor. Bu bakımdan Sayın Ticaret Odası Başkanına, samimiyeti ve veciz cevabı için teşekkür etmek gereklidir. Cevap aynen şöyle:

«Türkiyede özel sektörün tam manasıyla gelişebilmesi için evvelemirde ferdi teşebbüsün aşırı sol cereyanlara karşı garanti altına alınması şarttır.

1960'dan sonra bazı yanlış davranışlar ve servet beyannamesinin ihdası özel sektörü ürkütmüştür. Vazedilen servet beyannamelerinin devlete otokontrol bakımından bir fayda getirdiğine kani değilim. Eğer vergi kaçakçılığının önlenmesi düşünülüyorsa, bu husus vergi kanunlarında reform yapmak suretiyle temin olunabilecektir.

Ben şuna inanıyorum ki, bugün Türkiyede pasif durumda uyuyan para, devlet bütçesinin asgari 10 mislidir. Bütün mesele, yastık içinde, kasada, toprak altında uyuyan paraları harekete geçirmek ve aktif vaziyete sokmaktır. Bu hareket memlekette yeni ve ortak hüviyette iş sahalarının açılmasını sağlayacaktır. Sosyalizm adı altında komünizm propagandası yapanlar ise, iş sahaları açık, ekonomik ve sosyal güvenliği teminat altında bulunanlara elbette tesir edemiyeceklerdir.

Ayrıca demokratik rejime gölge düşürecek şekilde faaliyet gösteren aşırı cereyanlara karşı ceza kanunumuzun boşlukları vakit geçirilmeden doldurulmalıdır. Bu demektir ki, **demokratik rejimin** bizlere sağladığı imkânları muhafaza etmemiz için, tüccarı ile, memuru ile, işçisiyle, esnafıyla, politikacısıyla, öğrencisiyle Anayasamızın yanı başında olmak mecburiyetindeyiz.»

Demek ki servet beyanı kaldırılmalı, özel sektör -tam manasıyla gelişebilmesi için- aşırı sol cereyanlara karşı garanti altına alınmalıdır. Anayasa ile Temel Hak ve Hürriyetler, böylece korunmuş olacaktır. Öte yandan aşırı sol cereyanlar temizlenir ve servet beyanı kalkarsa, bütçenin on katı tutarında saklanan paraların yatırımlara gideceğini söyleyen bu en ilkel iktisat bilgisinden yoksun Ticaret Odası Başkanına hatırlatalım ki, bütçe 19 milyardır, piyasadaki bütün banknot miktarı ise Şubat 1967 sonu itibariyle 7,8 milyar liradır. Ama nişangâhsız atan başkana göre, 190 milyar lira tutarında yastık altına saklanmış para olması gereklidir!

10 yıllık porselen stoku

Uzmanların 17 vagon porselen eşyanın «piyasa malı» olduğu yolunda rapor vermesi beklenirken, otel kuracağım diye Türkiyeye porselen yığan İnter Invest firması, Ankarada durumu kurtarma yolunda çaba göstermektedir. Bunun için, bürokratların mevzuat ustalıklarına güvenilmektedir. Bakınız, Turizm ve Tanıtma Bakanlığından bir bürokrat, porselen skandalını ne kadar hafife almaktadır: Bürokrat, uzman raporunu bile beklemeden, «porselenler kalitesiz sayılamaz, sonra firmanın 10 yılık porselen stok ihtiyacını peşinen getirmeye hakkı vardır» demektedir. Bu bilmiş bürokratın sözleri aynen şöyledir:

«Firma temsilcisi, yapacakları yatırım sonunda ortaya çıkacak porselen ihtiyacını nazara alarak, 10 yıllık stok getirdiklerini ifade etti. **Kanunlarımızdaki boşluklar sebebiyle, böyle bir görüşü reddetmek, yabancı sermaye kanalıyla (10 yıllık stok getiremezsin) demek mümkün değildir.** Getirilen porselenin fiyatlarının çok düşük olduğu, buna mukabil malların kalitesiz sayılamıyacağı anlaşılmaktadır. Bu durumda sâdece malların gerçek değerinin çok altında fiyatla ithal edildiği düşünülebilir». Böyle gayretkeş bürokratlar bulundukça, Inter Invest'in işin içinden yüzünün akı ile çıkması beklenir.

Öte yandan Inter Invest'in yerli ortağı ünlü Dr. Murtaza Öngören de Maliye Bakanlığı yetkilileri ile «getirilecek nakdî sermaye konusunda» konuşmaktadır. Bakanlıkta, «Aman döviz gelecek, altın yumurtlayacak tavuğu kurtaralım» havası estirilmek istenmektedir. Öngören de «Turistik otelin inşaatına bu yıl başlayacağız» demektedir. Kimse, «Siz daha otelin temelini atmadan 10 yıllık stok porselen getirdiniz. Size güvenilebilir mi?» dememektedir.

Maliyeden mevzuat-bilir bir bürokrat, durumu bakınız ne kadar basitleştirmektedir: «İnşaatın tamamlanması ve getirilen malların tesis için kullanılacağının tevsik edilmesi hâlinde, Inter Invest mallarını gümrükten çekebilecektir. Ancak bu porselenlerin piyasaya intikal ettiğinin tesbit edilmesi halinde suç işlenmiş olacaktır».

Görünüş odur ki, 17 vagon kaçak porselen, mevzuat hazretlerine uygun düşecektir. Zaten Türkiyede bütün büyük işler, mevzuata uygun biçimde yapılmaktadır.

İşbilir bürokratlar böyle minareye kılıf hazırlarken AP'li Senatör Yiğit Köker, Senatoda porselen skandalının içyüzünü açıkladı. Özkan Kollektif Şirketi 1963 yılında Antalyada büyük bir turistik otel ve 350 dinlenme evi inşa talebiyle müracaatta bulunmuş, turistik belge istemiştir. Yetkili komite, talebi reddetmiş, ama zamanın Turizm Bakanının emri ile şirkete belge verilmiştir.

Şirket ayni yıl Ticaret Bakanlığına müracaatetmiş, Antalya turistik tesislerine Inter Invest şirketinin 5 milyon dolar yatıracağını bildirmiştir. Talep ciddi bulunmamıştır.

1965 yılının ilk aylarında müracaat yenilenmiş ve Inter Invest'e Yabancı Sermaye Kanununa göre kuruluş müsaadesi verilmiştir. **Ne var ki tesis müsaadesi Haziranda alınmış, şirket ise Eylülde kurulmuştur. Yani mevcut olmayan bir şirkete tahsis yapılmıştır.**

Şirketin sahibi yabancı devlet tebaalı Moris Morakas'tır. Türkiyedeki işlerini, «bizim bu işle ilgimiz yok. Biz Tuzla Porselen Fabrikasının mümessiliyiz. Çıkarımız Tuzla porselenini satmaktır» diyen Morena kardeşler yürütmektedir.

Turistik tesis kuracak şriket, Gülhane Gümrüğüne 14, Zeytinburnu Gümrüğüne 31 vagon olmak üzere 920 ton porselen getirmiştir. Porselenlerin değeri, Doğu Avrupa menşeli 1962 tarihli bir faturada 18 bin dolar olarak gsöterilmektedir! Firmanın daha 113 bin dolarlık mal ithali gerekmektedir ki, bu mal da halen Bulgaristanda beklemektedir. Firma bu işten 15 milyon lira gayri meşru kazanç sağlayacaktır. Turistik tesis işi hikâyedir. Şirket ayni sermayeye ait ithalatı yapacak, sonra turistik tesisten vazgeçtim diyerek meseleyi kapatacaktır. Şirketten bir yabancı banka teminatı da istenmediği için yapacak bir şey yoktur.

AP'li senatör, ikinci bir turistik yolsuzluğu daha açıklamıştır: İtalyadaki Etruska Travel Servis firması 22 Ocak 1965'te Ticaret Bakanlığına müracaat ederek 3 milyon liralık bir tesis kurmak istediğini bildirmiştir. **Bakanlar Kurulunun kararı ile, şirket kurulmadan, teminat verilmeden, proje yapılmadan gerekli müsaade alınmış** ve firmaya iki partide aynî sermayeye mahsuben 19 bin dolarlık tahsis çıkarılmıştır. Bu tahsisle, lâvabo, avize, formika ve banyo takımlarının ithalatı yapılmıştır. Keza ayni firma adına Zeytinburnu Gümrük deposuna 17 vagon düşük evsaflı porselen getirtilmiştir.

Kısaca, «yabancı sermayenin kuracağı büyük turistik tesisler» sevdası, şimdilik, ithali yasak lüks malları yurda sokma vasıtası olarak kullanılmaktadır.

Gelecek Sayıda

ORTANIN SOLU VE AMERİKA

Bir örnek olay:

YUNANİSTAN

Yazan:

Doğan Avcıoğlu

Kapitalizmin gelişmesi

Fikir Kulüpleri Federasyonunun düzenlediği «Türkiyede Kapitalizmin Gelişmesi» konulu seminer 29, 30, 31 Mart günleri, Federasyonun Ankara, Selânik Caddesindeki merkez lokalinde, yapıldı. Hayli ilgi toplayan seminerin özellikle sonuncu konuşması, açıklanmasına imkân verdiği yeni bir tarih görüşü ve konuşmacı bakımlarından, en ilginç konuşma oldu.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı çeşitli insan topluluklarının ilerlemesinin ortak ve farklı özelliklerini ele alarak başladığı konuşmasında müsbet, fakat doğmatizmden uzak bir tarih görüşünün esaslarını verdi. Dr. Kıvılcımlı, tefeci-bazirgân sermayenin sanayileşmeyi daima önlediğini belirtti; Türk toplumunda da, batıda çökmek üzere olan bir burjuvazinin, çökmek üzere olduğu tarihte Türkiyede etken bir hale gelmiş olmasının bu tefeci-bazirgân sermayenin olumsuz rolünü pekiştirdiğini ileri sürdü; sömürge-yarı sömürge hale gelen ülkelerin bu kaderinde, insan unsurunun ezilmiş ve köleleştirilmiş olmasının katkısını gösterdi. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'ya göre kapitalizmin ilk belirtilerinin ve sanayi devriminin İngiltere'de meydana çıkması, Roma'nın bütün çabalarına rağmen İngiliz halkını köleleştirememiş olmasına da bağlıdır. Fakat bu, elbette, tek sebep değildir.

Türkiyedeki somut tarihî gelişme konusunda Dr. Hikmet Kıvılcımlı, atalarımızın Orta Asya'dan getirdikleri ilkel sosyalist toplum gelenek ve görenekleri ile islâm kural ve törelerine çok önemli ve olumlu bir değer vermiştir. Sayıca az fakat kokuşmamış, yüksek nitelikte İslâm-Türk topluluklarının büyük başarılarını bu ilkel-sosyalist hayat tarzının yüce değerlerine bağlayan Dr. Kıvılcımlı, ilk sömürü belirtilerini ve sömürü düzenine intibakı, Bizans'ın sınıflı ve kokuşmuş istismarcı düzeninin içinde kaynamamızda bulmaktadır. Doktor Kıvılcımlı'ya göre o günden bu yana olmulu ve ileri her hamle bu ilkel fakat sade ve yüce hayat tarzının eseri olmuştur; sömürme düzeninin kurulup sürdürülmesine değgin her hareket de, temelini, kokuşmuş Bizans hayat tarzına ve bu hayat tarzı içinde dayanak bulan tefeci-bazirgân sermayesinin faaliyetinde bulur.

İmparatorluğun sonuncu döneminde kapitalizmin Türkiye'ye girişi de aynı yolla ve aynı tarzda olmuştur. Bu tefeci-bazirgân sermayenin etkisiyle ve ondokuzuncu yüzyılın ortasında kapitalizm Türkiye'ye, en kötü şekliyle, yani rekabetçi değil tekelci yapısıyla girmiştir. Bunun sonucu olarak da Türkiye'ye iyi taraflarını, yani sanayileşmiş toplumu değil kötü tarafını, yani Türkiye'yi sanayileştirmeyen yanını getirmiştir.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı Türkiye'de kapitalizmin belirtilerini şu koronolojik sıra içinde kabul etmektedir: 1838 iltizam usulünün kabulü,

1849 Şirket-i Hayriye'nin kuruluşu, 1856 Finans-kapital'in Türkiye'ye daha fazla gelmesi: Osmanlı Bankası: İzmir-Aydın Demiryolu (İngiliz sermayesi), 1857 Osmanlı arazi nizamını biraz daha değiştiren Muharrem Kararnamesi, 1858 İlk istikraz.

Dr. Kıvılcımlı, ekonomik ve sosyal olaylarda kesin ve mutlak olunamıyacağı fikrini yermiş, «bilimsel mutlak» ile «felsefi mutlak» arasında ayırım yaparak bilimin açık ve kesin sonuçlar vereceğini göstermiş, dinleyicileri «bilinemezcilik»e (agnostisizme) karşı uyarmıştır.

Türkiye'nin Muhacir Leylekleri!

Türkiyedeki Amerikan radarlarının az kalsın nükleer bir savaşa yol açmak üzere olduğunun hikâyesini, şimdi New York Times'da Sulzberger'in yazısında okumaktayız: «Şimdi boş bulunan uzun ve basık SHAPE binasında -Fransa'da- NATO Başkomutanı Gruenther'e Türkiyedeki radarlardan alarm gelmiştir». Sonradan anlaşılmıştır ki, radarları harekete geçiren, hasım nükleer bombalarla yüklü uçaklar değil, Güneye göç eden leyleklerdir! Dünya, bir yanlış değerlendirme üzerine, muhacir leyleklerin bile dünya savaşına yol açabileceği tehlikeli günler geçirmiştir.

CHP'deki Beşinci Kol'un gövde gösterisi!

İzmirli bir iki kompradorun ve onların hizmetindeki bazı CHP'li politikacıların MC Feyzioğlu Carthy ekibi için düzenledikleri Ege gösterisi, fiyasko ile sonuçlandı. Cumhuriyet Gazetesi, karşılayıcıları, **«CHP'liler kadar AP'lilerin de bulunduğu 3-400 kişilik topluluk»** diye bildirdi. Ulus ise, Sekizlerin, «içlerinde 50 kadar AP' li muhtarın da bulunduğu 200'e yakın kişi» tarafından karşılandığını yazdı. İşin fıraklı yanı, komprador politikanın bu mümtaz simalarının, az sayıdaki karşılayıcılarına teker teker takdim edilme zorunluluğunun ortaya çıkmasıydı. Ünlü Fahri Tanman'ın Ziraat Odalarındaki selefi Arif Ertunga, «Bu inen Feyzioğlu-dur», «Şu da Paksüt» diye tanıtma görevini yerine getirdi. Komprador politikanın mümtaz simalarını karşılayan devşirme topluluk da, CHP il binası önünde, kapalı kırmaya kalkışarak ve «Kahrolsun ortanın solu» diye bağırarak, saygıdeğer misafirlerini selâmladı. Sonra Eşrefpaşa Evlendirme Dairesinde, tüccar Arıkan'ın sözde milliyetçi teşekkülü ile Komünizmle Mücadele Derneğinin de him metleriyle düzenlenen toplantıda, Truva atları teker teker sahneye çıkarak marifetlerini gösterdiler.

Ateşli hatiplerden Emin Paksüt ve Fehmi Alpaslan, İnönü'ye veryansın ettiler. Paksüt, «Biz terazinin bir köşesine vatan sevgisini ve insanlık haysiyetini koyduk. Öbür kefedeki ağırlık ne olursa olsun, bize kuştüyü kadar hafif gelir» diye İnönü'ye meydan okudu. Fehmi Alpaslan ise, «Sen kendi tarihini yapmak için Halk Partisini eritiyorsun diye İnönü'ye bağırmışımdır» sözleriyle arzışecek etti. Paksüt, «konuştuğumuz zaman kaçacak delik arayacaklardır» diye böbürlendi. Feyzioğlu da onlardan aşağı kalmadı:

Prof. Turhan Feyzioğlu
Paşa, küfürbaz imiş!..

«AP'liler bile bana Genel Başkanım kadar sövmediler. Bu bana ağır geliyor Egeliler» diyerek İnönü'yü küfürbazlıkla suçladı!

Türkeş yetiştirmesi emniyetçi Süreyya Koç'a ise, İnönü ile değil de Nâzım Hikmet'le güreş tutma rolü düştü: «Nazım Hikmet'i mahkûm ettiren ben Süreyya Koç, onlarca suçlu duruma sokulmak isteniyorum. Türkiyedeki bütün sosyalistler, karpuza benzerler, dıştan bakınca yeşildirler, içleri ise kıpkızıldır... Ortanın solunu, sosyalizmin ebesi yaptırmayacağız,.. Sosyalizmden korkuyorum, çünkü bu memlekette bütün komünistler sosyalist olduğu için korkuyorum».

Bu arzışecaat yarışında rekoru Orhan Öztrak kırdı. Kompradorlara sığınan Sekizler'in Orhan Öztrak'ı **«Amerikalıların en fazla kendisi ile Feyzioğlu'dan çekindiklerini»** söyledi!

Lider Feyzioğlu da, Yöncülere, neredeyse onları şımartacak iltifatlar yağdırmakta kusur etmedi: **«Türkiyeyi sosyalist bir maceraya sürüklemek isteyen ve buna kestirme yoldan ulaşmak için TİP'i yeterli görmeyen bir sosyalist çevre»** CHP'ye sızmak ve CHP'ye yön vermek hevesine kapılmıştır.

Feyzioğlu, «Kemalist Cumhuriyetçi Halk Partisi» meselesine de dokundu, fakat «asla yeni bir parti kurmayacağız» diyemedi, soruyu geçiştirmekle yetindi. Demirel'in komprador alternatifi Feyzioğlu, «Yeni parti kuracağız diyorlar, cevap vermeye değmez. Hem bizi partiden uzaklaştırmak için bin türlü çaba gösterdiler, hem de bunlar partiden gitmek istiyor diye yaygara koparırlar» buyuruyordu. Halbuki, Kasım Gülek bile hâlâ bu partideydi. Feyzioğlu'lar ise, kendilerini zorla partiden arttırmak için aylardır en yakın dostlarının dahi bir çoğuna tiksinti veren müthiş bir çaba gösteriyorlardı. Sonra da Sekizlerin lideri, «Bizi partiden atmak istiyorlar» diye mağdur rolüne çıkıyordu. Öyle anlaşılmaktadır ki, CHP grubundaki taraftarlarının çokluğuna güvenen Truva atları, CHP oylarını parçalayabilme ümidi ile bir parti kurmayı ciddiyetle düşünmektedirler. Hattâ Feyzioğlu'dan farklı olarak Kurultayı bile beklemeden parti kurmaya hevesli görünen Ferit Melen, Ecevit ekibine «Sizi yüzde üçe indireceğiz» diye çalım satmaktadır. Feyzioğlu ise, «Önce Kurultay, sonra Parti» tezini savunuyormuş intibaını vermektedir. Ama parti de kursalar, Truva atlarının asıl hedefi, İnönü faktörü ortadan kalkınca CHP'yi ele geçirmektir. Bunun için de Ecevit ekibinin seçimlerde ağır yenilgilere uğraması şarttır. Truva atları bu yolda, CHP oylarını parçalamaya kalkışarak bütün marifetlerini göstereceklerdir. Atatürk'ün partisi, ilk kez, bu ölçüde büyük bir ihanetle karşı karşıyadır. Milliyetçiler, Türkiyemizi bir Filipin demokrasisinin haysiyetsizliğinden kurtarmak için, Truva atlarının kesin hezimetinin ve Ecevit ekibinin başarısının şart olduğunu bilmelidirler.

CIA YABANCI AJANLARINI NASIL SAĞLIYOR

Mart sayısında CIA hizmetindeki Amerikalı öğrencilerin marifetini açıklayan Ramparts dergisi, Nisan sayısında da CIA hesabına çalışan Orta Doğulu, Asyalı ve Afrikalı öğrencilerin, ülkelerine döndüklerinde Amerika hesabına casusluk yapmaları için nasıl kiralandıklarının hikâyelerini anlatmaktadır. Ramparts elimize geçince, mesele üzerinde geniş olarak duracağız. Şimdilik A.F.P. ajansının Ramparts dergisinden verdiği özeti yayınlıyoruz:

CİA'nın yabancı talebeler üzerindeki faaliyetini ortaya döken ilerici Ramparts dergisi şöyle yazmaktadır: **«CİA'nın Amerikan talebe teşekküllerini satın almak için devlet parasını gizlice kullanması yeterli bir skandaldır. Ama sözde namuslu gerekçelerle, yabancı talebeleri ABD'ye çekmek, onları satın almak, kötü yola sevketmek ve kendi memleketlerine ihanete itmek, çok daha iğrenç bir şeydir».**

Ramparts, Nisan sayısında, CİA'nın ülkelerine dönüşte Amerika hesabına casusluk yapmaları için yabancı talebe tedariki yolunda geniş bir kampanya yürüttüğünü ileri sürmektedir. CİA ajanları, yabancı talebeler peşinde üniversite üniversite dolaşmaktadır. CİA ajanı, bir talebeye telefon etmekte, Savunma Bakanlığı için çalıştığını ve Amerikan üniversitelerindeki yabancıların meseleleriyle uğraştığını söylemektedir. Talebe ilgi gösterirse, bir randevu tesbit edilmektedir. Böylece birkaç kez buluşulmakta, ajan çaktırmadan bir politik sondaj yapmaktadır. Sonra talebeden bazı önemsiz ufak hizmetler istenmektedir. Nihayet esas teklife sıra gelmektedir: **Kendi hükümetine karşı yıkıcı faaliyete girişmek.**

Bu iş için yıllık 10 bin dolar (100 bin lira) teklif edilmektedir. Gerekirse, talebeye baskı yapılmakta, şantaj yolu denenmekte veya daha başka özel avantajlar ileri sürülmektedir. Neticede, talebeye bir mukavele imzalatılmaktadır. Artık talebe, kesinlikle CİA hizmetine girmiştir. En ufak bir tereddüt belirtisi gösterirse, talebe imzaladığı mukavelenin mensup bulunduğu ülkenin sefaretine gönderileceği tehdidi ile karşı karşıyadır.

Öte yandan Ramparts, bu talebelerin CİA tarafından beslenen kültürel teşekküllerin içinden seçildiğini açıklamaktadır. Özellikle, Orta Doğuda Amerikan Dostları Derneği ve Asya Tesisi bu iş için kullanılmaktadır.

Ramparts'a göre, Orta Doğudaki Amerikan Dostları Derneği, ABD ile Orta Doğu ülkeleri arasındaki ilişkileri iyileştirmek için 1951'de kurulmuştur. Başlangıçta Arap taraftarı, antisiyonist bir teşekküldü. Fakat 1960'ta CİA derneğe «sızmış», finansmanının yüzde 90'ını sağlamış ve derneğin politik yönünü kontrolu altına almıştır. CİA fonlarının büyük kısmı Derneğin Talebe İşleri bölümüne gitmiştir. Ramparts, bu konuda şu olayı açıklamaktadır: «İran Talebe Derneği, Amerikan Dostları teşekkülünden 1961 yılına kadar para almıştır. İran Talebe Derneği, 1961 yılında Şah rejimine karşı şiddetle cephe alınca, CİA yardımları derhal kesilmiştir. Buna karşılık Afgan Talebe Derneği, Amerikan Dostları teşekkülü eliyle yılda 3 bin ilâ 4 bin dolar CİA parası almaktadır.»

★

A.F.P. ajansının verdiği özet, burada bitmektedir. İran'da, Afganistan'da, Mısır'da olduğu gibi, CİA, Amerika'daki talebelerimiz arasından Türkiye'de kullanılmak üzere ajan kiralamağa şüphesiz kalkışmıştır. CİA konusunda başka ülkelerin yaptığı üzere geniş bir tahkikata ihtiyaç vardır.

Talebeler kendi açılarından bir soruşturmaya girişmişlerdir. 30 talebe teşekkülü, CİA sızmalarını tartışmak üzerel 1 Nisan'da Kahire'de toplanmaya çağrılmışlardır. Amerikan talebelerinin de toplantıya katılmaları beklenmektedir.

HUAC Nedir?

HUAC, bizde de Tevetoğlu ve Süreyy Koç'un çabalarıyla TBMM'de «Komünizmle Mücadele Grubu» adıyla bir taklidi kurulmak istenen ABD Temsilciler Meclisi Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Komitesinin kısaltılmış adıdır. HUAC, kuruluşundan beri 7 milyon dolar harcamıştır. Şimdiye kadar 5 kanun çıkartmıştır. 1950 kanunu, Komünist Partisinin kendisini suçlayarak tescil ettirmesiyle ilgilidir, ama hiçbir teşekkül kendini tescil ettirmemiş ve mahkemelerin kararıyla bu kanun ve onu tâdil eden öteki 3 kanun etkisiz kalmıştır. HUAC'ın beşinci kanunu-ki Komünist Kontrol Kanunu adını taşımaktadır. Hiç bir zaman uygulanamamıştır. Zira kimse kanunun ne anlama geldiğini anlıyamamış, idare, kanunu yok saymıştır.

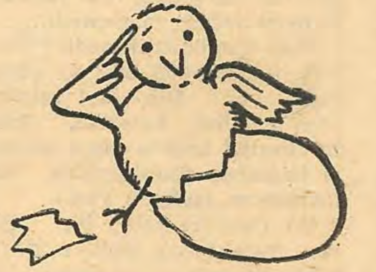
Öte yandan HUAC, önüne gelen kişi ve teşekkülü kızıla boyayan Tevetoğlu ve Darendelioğlu esprisinde bir liste hazırlamıştır. Uzun liste, bütün McCarthy teşekküllerinin emrine âmade tutulmaktadır. Listeyi zenginleştirmek için HUAC, bol miktardaki parasından bir kısmını ödeyerek uygun tanıklar dinlemektedir. 1961 ortasından beri tanıklara 352 bin 280 lira ödenmiştir. Ağustosta bir tanığa 10 bin lira verilmiştir. Bu dost tanıkların görevi, uydurma iddialarla ona buna çamur atarak bahşiş almaktır. Ama artık anlaşılmaktadır ki, HUAC McCarthy'ciliği bıkkınlık vermiştir. New York Times'ın bildirdiğine göre, 90 seçkin hukuk profesörü, HUAC'ın «Temsilciler Meclisinin prestijine zarar verdiğini ve halkın Meclise saygısını azalttığını» açıklamışlardır. New York Times, HUAC ile ilgili başyazısını şu sözlerle tamamlamaktadır: «Kanuna ve kanun yapma sürecine gerçek saygı espirisiyle ve herşeyden önce geleneksel özgürlükler adına, millet, HUAC'tan kendini kurtarmalıdır».

Bütün bunları Türkiye'de McCarthy'ciliğin kökünün dışarda olduğunu göstermek için yazıyoruz.

Doğum kontrolu

Rahme kapak koyma (loop) metodu ile doğum kontrolunda büyük başarılar elde edileceğini sanan Hindistan, bu volda başarısızlığa uğradığını kabul etmiştir. Sağlık ve Aile Planlaması Bakanı Dr. Sripati Chandrasekhar şimdi ümitlerini erkeklerin kısırlaştırılmasına bağlamıştır. Bakan, kararını şöyle açıklamıştır: «Eviniz yanarken, ateşi en çabuk söndüreceğine inandığınız metodu seçersiniz. Hâlen her yıl 13 milyon kişi artan yarım milyar nüfusla inanınız bana ki, evimiz yanıyor... Eminim ki, ateşi kontrol altına alabiliriz. Erkeklerin kısırlaştırılması, Hindistanı kurtaracaktır.» Ne var ki, yetkililer daha önce de, «Loop metodu Hindistanı kurtaracaktır» demişlerdi. Hükûmet, ilk yıl 1 milyon, ikinci yıl 6 milyon ve 10 yıl sonunda 100 milyon loop sağlanacağını ilân etmişti. Fakat ilk yıl 800 bin loop kullanılmıştır. Geçen hafta sona eren ikinci yıl sonunda ise programın başarısızlığı kabul edilmiştir. 6 milyon yerine 900 binin altında loop takılabilmiştir.

Loop metoduna büyük bir iyimserlikle sarılan Türkiyedeki doğum kontrolcularına hatırlatırız.

Prof. Bozer'in açıklaması

Yön Gazetesinin 10, Mart 1967 gün ve 206 sayılı nüshasında çıkan «Üniversitelerimiz ve yabancı sigorta şirketleri» başlılıklı notu ve orada varılan hükümleri hayretle ve üzülerek okudum.

Sigorta Hukuku adlı kitabımın «Murakabenin gayesi» başlılık bölümünün eksik olarak Yön sütunlarına intikal ettirilmesi ve en azından yanlış hükümlere varılmış olması, beni, bu açıklamayı yapmağa zorlamıştır.

1. Kitabımın söz konusu bölümünde, yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin tabi tutuldukları dış murakabenin nedenleri açıklanırken, bu arada da sadece yerli sigorta şirketlerinin himayesi amacıyla bir dış kontrolün tesis edilip edilemeyeceği konusu üzerinde durulmuştur. Bu hususta, Kitabımda, batı hukukundaki gelişmelere değinilmiş ve dış murakabenin nedenleri arasında yerli sigorta şirketlerinin himayesi yerine, sigortalıların, lehdarların, üçüncü kişilerin menfaatlerini korumak için yabancı sigorta şirketlerinin özel bir murakabeye tabi tutulabilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanunun (SŞMHK) ilgili maddelerine de atıf yapılmıştır. Yön Gazetesine Kitabımdan bir kısım alınırken, bu kısmın hemen altındaki cümlenin her nedense ihmal edilmiş olması yanlış ve insafsızca hükmün verilmesine sebep olmuştur. Yön sütunlarına alınması ihmal edilen cümle aynen aşağıdadır:

«Ancak, yabancı sigorta şirketleri sermayelerinin dışarıda bulunması bakımından, sigortalıların, lehdarların ve üçüncü şahısların menfaatlerini korumak amacıyla özel bir dü-

zenlemeye tabi tutulabilirler. (bkz: SŞMHK. md. 4, 6, 7, 8)».

2. Kitabımızın bu kısmında belirtilen hususlar, Yön Gazetesinde ifade edildiğinin aksine, şu veya bu tezin savunulması olmayıp, hemen hemen bütün sigorta kitaplarında yer alan sigorta şirketlerinin dış murakabesi nedenlerinin toplu bir şekilde ifadesinden ibarettir. Batı hukukundaki bir durumu açıklamanın, Atatürk milliyetçiliği gereklerine aykırı olmasını, emperyalizmin ekmeğine yağ sürmesini anlamak güçtür. Hele, Yön sütunlarına ilgili paragrafın eksik intikal ettirilerek bu gibi hükümlere varılması meselenin izahını daha da güçleştirir. Zannımızca, Atatürk inkilâplarının temeli, batı uygarlığına yönelmek teşkil eder. Bu amaçladır ki, Medenî Kanunun, Ceza Kanunu gibi bir çok batı memleketlerinin kanunları, Atatürk devrinde, tercüme edilerek veya adapte olunarak memleketimizde yürürlüğe konmuştur. Keza, Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki 1149 sayılı Kanun da 1927 yılında yürürlüğe konmuş olup, Kitabımızdaki esası aksettirir. Sonradan çıkarılan 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanun da ayni yöndedir.

3. Kitabımızdaki hususun doğru olup olmadığını size soran öğrenci hakkında diyeceğimiz fazla bir şey yoktur: Bu öğrencinin, evvelâ, Kitabı dikkatle okuması ve sonra da anlamadığı hususu hocasına veya bu işin ehli bir kişiye sorma sını bilmesi gerekirdi.

Prof. Dr. Ali Bozer

YÖN'ün notu:

Üzülerek belirtelim ki, Sayın Prof. Ali Bozer'in açıklaması, yazdıklarımızı doğrulayacak niteliktedir. Atatürk devrimlerinin Batı uygarlığına yönelme amacını, Sayın Profesör, çok yanlış yorumlamaktadır. Yabancı teşebbüslerle yerli teşebbüslere eşitlik tanımak bizi Batı uygarlığına değil, Batı uyduluğuna götürür. Prof. Bozer'e, Niyazi Berkes'in YÖN Yayınları arasında çıkan ve «Batıya rağmen Batılılaşma» tezini savunan iki kitabını okumasını samimiyetle tavsiye ederiz. Şimdi gelelim esas konuya: Erdemir Özel Murakıp Raporu dolayısiyle dikkatli davranışını övdüğümüz Sayın Bozer, «Sigorta Hukuku» kitabında aynen şöyle yazmaktaydı: «Avrupa Birliğine doğru gidildiği sıralarda, yerli ve yabancı sigorta şirketleri arasında ayırım yapmak değil, bütün bu sigorta şirketlerinin ayni esaslar dairesinde çalışmalarına sağlamak esastır.» Biz de demiştik ki, «Hayır, tam aksine... Ortak Pazara hazırlanmak için dahi, millî şirketleri güçlendirmek gerekir.» Henüz «Ortak Pazar adayı» durumunda bulunan Türkiye, yabancı sigorta şirketlerine esit muamele yapma taahhüdünü, usulüne uygun biçimde yüklenmiş olsaydı, Prof. Bozer haklı olabilirdi. Böyle bir iddiada bulunmadığına göre, «Madem Avrupa Birliğine gidiliyor, yabancı şirketlere eşit muamele esastır» demek, millî çıkarlara uygun bir tutum değildir.

Sayın Prof. Bozer, kolayca takdir edecektir ki, yabancı şirketin sermayesi dışarda bulunduğu için, sigortalıların ve üçüncü şahısların çıkarlarını korumak amacıyla bazı düzenleyici tedbirler almak başka şeydir, millî şirketleri yabancı şirketlere karşı korumak başka şey. Bu tip düzenleyici tedbirlerin, eşit muamele esasını değiştirmeyeceği aşikârdır. Bozer'in düzenleme tedbirleriyle ilgili sözleri, konu ile ilgili olmadığı için yazımıza alınmamıştır.

Kahrolan kuşağın güçle direnen örnek aydınlarından biri:

EMİN ELİÇİN

Dostum Emin Eliçin'in ölümünün birinci yıldönümündeyiz.

İkinci Dünya Savaşı başlarına doğru bir tarihten 1960'a değin, aşağıyukarı Türkiye'nin yirmiiki yıllık bir döneminde ilerici aydınların mücadeleleri örtük kalmış, bugün bile bu mücadele gün ışığına çıkmış değildir. Örneğin, Nâzım Hikmet'in hiç yoktan yıllarca zindana kapatılışı bile, bugün ancak kıyısından, ucundan açığa vurulabilmektedir.

Türkiye'de ilerici güçlerin mücadelesi, birçok başka ülkelerde olduğu gibi, ölümcül baskılarla önlenmiş, kanla boğulmuş değildir. Çünkü böyle bir kuşul yoktu. Her tepki, etkinin gücüyle doğru orantılıdır. İlerici güçlerin etkisi koşulların elverişsizliğinden, bu türlü tepkilere yolaçacak yaygınlık ve yoğunlukta olamazdı. 1960 yılına dek, otuz - kırk yıllık bir dönem, ilerici güçlerin bir birikim sağlama çabalarıyla geçmiştir. Bu birikim sağlanmış, 1960'dan sonra birden gibi sanılan oysa yılların birikiminin sağladığı bir fışkırma olmuştur.

Bu birikimi sağlayanların yaşamları, hatta pekçoğunun adları bile, bilinmezlik içinde yitmiştir. Bu dönemdeki ağır mücadelenin ne tarihi yazılabilmiş, ne de bu mücadele sanat eserlerinde, yansımıştır. Bu dönemin belgelerini bulmak bile güçtür; belki bu belgelerin pekazı polis arşivlerinde, askeri ve sivil adliye mahzenlerinde bulunabilecektir. O korkunç dönemi yaşayanlar, olaylarında rol alanlar, tanıklık edenler de, teker teker aramızdan göçüp gitmektedir. Böylece bugünkü fışkırmanın birikimini sağlayan otuz - kırk yıllık bir dönem büsbütün karanlığa gömülüyor.

Etkin bir mücadele değildi bu, ama bir birikim çabasıydı. Böyle olduğu için de, tepkisi kesin ve keskin olmamıştır. Ama bu daha kolaydı sanılmamalıdır; tersine çok daha zordu. Çünkü tepki, pisti, sinsiydi, birden değil, ama yavaş yavaş, kahrederek, ezerek yokediciydi. Güçlü tepkicilerin, karanlığı savunanların mücadele yöntemi, ilerici aydınları işsiz, aç bırakmak, zorluk içine sokmak, onları kendi alanlarında yoksaymak, sürekli polis baskısı altında tutmak, hapsetmek, izlemek, dostsuz, eşsiz, çevresiz bir yıkıntı içinde bırakmak ve böylece kahrede ede tüketmek. Bu, bir döneme damgasını vuran ilerici aydınların dramıdır. İşte bugün bilinmeyen bu dramdır. Bilinmediği için de, o kapalı, örtük dönemde neler yapıldığını bilmeyen, bugünkü birikimin nasıl, ne kahırlar uğruna sağlandığını araştırmayan bazıları, her konuda, ama özellikle toplumculuk konusunda, Amerika'yı yendien keşfettiklerini sanıyorlar.

Dostum Emin Eliçin, bu kahrolmuş kuşaktan bir aydındı. Onun için «Bizler bu acıyı fazlasıyla tatmış, birçoklarımız buyüzden kahrolmuş bir kuşağın son temsilcileriyiz» demişti.

Türkiye'nin kapalı ve örtük bir çağ dramının başkişileri olmuş bu kuşağın en önemli özellikleri, yıllarca süren o baskı silindirinin altında ezilirlerken de, başeğmemeleri, zor ama haysiyetli yaşamaları umutsuzluğa, karam sarlığa düşmemiş olmalarıdır. O kahredici durumda bile, durmadan çalışıyor, yazıyor, eser veriyor, çeviri yapıyor, önlerindeki bütün zorlukları yırta yırta kamuya ulaşmanın yollarını arıyorlardı. Bu özellikleri, inançlarına olan bağlılıklarından geliyordu. Bir toplumda toplumculuk eğilimlerinin arttığı zamanlarda toplumcu olmak oldukça kolaydır. Ama bu andığımız kuşaktan kişiler, toplumculuğun hiç bir yakın gerçekleşme olanağı olmadığı zamanlarda, küçümsenerek, işlerinden atılarak, aşağılanarak, yine de toplumcu olarak dirençle yaşamasını bildiler.

Böyle bir çağ dramını çekenlerin en büyük acıları, elde ettiklerinin ve topluma verebileceklerinin pek, pekazını verebilmiş olmalarıdır; çünkü kamuya her uzanışlarında, önlerine yeni bir dıvar daha çekiliyordu.

Günümüz genç sanatçı, edebiyatçı ve aydınlarından, kendilerine «Yenik», «bitik», «ezilmiş» yada «bunalım» kuşağı diyenlerin, Emin Eliçin kuşağının yaşamlarını bilmeyişleri, onlar için çok büyük şanssızlıktır.

Evet, sağır bir ortamda haykırdıkça, sesini duyurmaya çalıştıkça zorba ellerin ağızlarını kapattıkları bir kuşak... Yazık, bu kuşağın ne romanı, ne şiiri, ne oyunu yazıldı.

ALTIN ZİNCİR

Kuraklıktan çatlamış toprağın özlediği bereketli yağmurlar gibi, iki üç yıldır boyuna olumlu kitap yağıyor. Bir sevinç şaşkınlığı içinde, susuzluğun yanmışlığı, açlığın oburluğuyla bu yayınlara sarıldık. Bu günkü bolluk içinde, bir de yirmi - otuz yıl öncesinin kitap kıtlığını düşünüyorum. Toplumcu, öğretici kitaplarımız hemen hiç yoktu. Topotoplamı, elimizdeki bu tür kitapların sayısı, ancak onu, onbeşi bulurdu, ki bunların çoğu da, birer, ikişer formalık broşürlerdi. Bu kitapların en büyüklerinden biri, Upton Sinclair'den Emin Eliçin'in çevirdiği ALTIN ZİNCİR'di. Bugün, Altın Zincir'deki yanlışları, yanılgıları, iyi bir lise kültürü edinmiş olanlar da anlar. Ama o zamanlar bizim için Altın Zincir, anakitaplarımızdan biriydi. Bu kitap, pekçok kişiyi toplumculuğa yöneltmiştir.

Emin Eliçin, bu kitabı Almancasından çevirmiş, basacak bir yayımcı bulamadığı için, kendi parasıyla bastırmış, ama dağıtıp satamamış, zarar etmiş, kitap şurda burda çarçur olmuştu. Okurlar, kitabın değerini çok sonraları anlayacaklar, ama daha sonra da yanlışlarını görerek gerçek değerini vereceklerdi. Emin Eliçin'i zarara sokan bu kitap, sonraları, ikinci basımı yapılana kadar, Sahaflar'daki kitapçılarda, üstündeki fiyatın on katına, yirmi katına satılıyor ve zor bulunuyordu.

1945 de İstanbul Şehir Tiyatrosunda, Shakespeare'in «Koryalanos» adlı oyunu sahneye konulmuştu. Bu oyunun, sahneye koyuştaki yoruma göre, tam karşıt ve ayrı ayrı sonuçlar verebileceğini, o zaman düşünemediğim için, Shakespeare bana bir halk düşmanı gibi görünmüştü. Hemen, o zamanki başvurma kitabımız olan Altın Zincir'i açıp, Shakespeare bölümünü okumuştum. Bu konuda düşüncelerim, Upton Sinelair'inkine ne de uygundu... TAN Gazetesinde fıkra yazarıydım. Hemen, o coşkuyla, bir kelime oyunu yapmış, «Shakes Peare»i sözde Türkçeye çevirip, «Kuyruk sallayan» başlıklı bir fıkra yazmıştım. O zamana kadar hiç bir yazıma karışmamış olan Zekeriya Sertel, bu fıkranın gazetede çıktığı gün beni çağırıp, yazdıklarımın yanlış olduğunu bana boşuboşuna anlatmaya çalışmıştı.

DEMİR ÖKÇE

Emin Eliçin'i bana, Sabahattin Ali tanıtmıştı. Markopaşa'yı çıkardığımız (1946) günlerdeydi. Çalıştığım odaya içeri girdi. Emin Türk Eliçin, tanıştırılırken, yaptığı işle birlikte tanıtılırdı:

— Altın Zincir'i çeviren Emin Türk...

Biz de onu yıllarca başkalarına, böyle tanıtacaktık:

— Altın Zincir'i çeviren Emin Eliçin...

Emin Eliçin, köylülüğü en geç anlaşılan bir köylüdür. Bu vardır, çoğun dış görünüşüyle aydına benzemez. Emin Eliçin, dış görünüşüyle de aydındı. İyice yakışıklı bir erkek...

Jak London'un DEMİR ÖKÇE'sini, Almancadan çevirmişti. Bu çevirinin ilk bölümü, Sabahattin Ali'nin çevirisiydi. Emin Eliçin, çevirdiği kitabı bastırmak istiyordu. Bugün olsa, böyle bir kitabı, iy itelif hakkı ödeyerek, yayımcılar kapışır. (Nitekim, geçen yıl bu kitap yayımlandı.) Ama Emin Eliçin, kitabı çıkaracak bir yayımcı bulamadı. ALTIN ZİNCİR'in acı denemesinden sonra, kendi parasıyla bu kitabı bastıramazdı. Bu yüzden DEMİR ÖKÇE, Türkiye'de yayınlanması enaz yirmi yıl gecikmiş bir kitaptır; yirmi yıl önce Türk emekçilerine, bugünkünden daha çok şeyler öğretebilirdi.

Emin Türk Eliçin

Yıllarca Emin Eliçin'i görmedim. 1958 de yurt gezisine çıkmıştım Emin Eliçin'i Samsun'da buldum. Samsun limanını yapmakta olan bir Alman Şirketinin tercümanıydı.

27 Mayıs devriminden sonra İstanbul'a yerleştiği zaman, elinde yıllarca çalışmanın ürünleri vardı. Bunların en önemlisi, Tarih Taraması (Tarih boyunca İleri - Geri Kavgası) adlı eseriydi.

Yıllarca uğraş, çalış, didin.. Yaz, yaz, yaz ve yazdıklarını yayınlatacak bir yer bulama... İşte, o kahrolmuş kuşağın çektiği en büyük acı buydu. Pekçok insanın tükenip gideceği o ağır koşullarda bile Emin Eliçin yılmadı, umutla, her gün taze bir coşkuyla çalıştı. Ancak 27 Mayıs'tan sonra, eski durgun birikimin birden fışkırtığı o yarımyamalak özgürlük havasında yeni yeni yazılarını yayımlamaya başlamıştı. Yarımyamalak özgürlük havası demekte, elbette haklıyız; çünkü yazıları için kovuşturmaya uğrayanlardan biri de Emin Eliçin'di.

Bir köşeden saparken, karşıdan gelen biriyle birden çarpışırız ya hani, işte ölüm de Emin Eliçin'e öyle geldi; hiç aman vermeden, birden, bir yolbağcı gibi çullanıp bastırdı. «Hiç ölecek gibi değil» denilenlerdendi. Sapasağlamdı, sağlığına aşırı özenirdi, her bakımdan dengeliydi.

Ölümünden birkaç gün önceki son konuşmamızda - eğer bu bir konuşmaysa - sesine, gözüne, soluğuna ölüm yerleşmişti artık. Sezinlediğime göre, biliyordu öleceğini. Ama yine de günlük konular üzerine anlatıyor, olaylarla ilgileniyordu. Her dost ayrılışında, «yine görüşmek üzere sözvermesi vardır, yalnız bu son ayrılıkta yok... Öptüm yanaklarından, dudaklarımda gözyaşları...

Kahrolmuş Kuşağın son temsilcilerinin hiç kimseye başeğmeden, dimdik ve yiğitçesine yaşamış olanlarından biri daha öldü. O da, kuşakdaşları gibi, verebileceklerinin pekazını verebildi bize. Ama birgün, evet o mutlu gün, değerbilir bir kuşağın geleceğini ve Emin Eliçin'lerin kendilerine nasıl sessizce, ünsüzce adsızca çalışarak bir gerçek özgürlük ortamı hazırladığını anlıyacaklarına inanıyorum.

Aziz Nesin

BİR SOVYET BİLGİNİNİN İNCELEMESİ

Türk Diplomasisine Bakışlar

II - Atatürkçü bağımsız diplomasiden komprador diplomasiye dönüş

Sovyet yazarı, Türk diplomasisine dair incelemesinin ikinci bölümünde 1919-960 dönemini incelemektedir. Atatürkün bağımsız millî diplomasisini öven yazar, münhasıran içerdeki kapitalist gelişmeler dolayısiyle, Türkiyenin Abdülhamitçi komprador diplomasiye geri döndüğünü ileri sürmektedir. Yazıda, Türk dış politikasının rota değiştirmesinde, Hitler ile ittifak eden ve Çarlık Rusyasının emperyalist plânlarını hortlatan Stalin'in oynadığı kötü role temas bile edilmiş değildir. Şevket Süreyya Aydemir'in «İkinci Adam» kitabı bu bakımdan gerekli aydınlığı getirmektedir. Leonidov'un incelemesi, yalnızca, Sovyetlerin Türk diplolomasisini nasıl yorumladıklarını göstermek bakımından ilgi çekicidir. İncelemede bazı devlet adamları hakkında ileri sürülen iddialar da bu açıdan değerlendirilmelidir. YÖN, bu iddiaların sorumluluğunu paylaşmaz.

KOMPRADOR DİPLOMASİSİNİN BİLANÇOSU

Kasım 1918. Türkiye, tarihinin en ağır yenilgisini tanımıştır. Kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Sultanların başkentinde, kanunu yabancı devletler yapmaktadır. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan askerleri ülkeyi işgal etmişlerdir. Sultanın Hükümeti, 1920 Ağustosunda Sevr Antlaşmasını imzalamıştır. Antlaşmaya göre, Osmanlı İmparatorluğu topraklarının dörtte üçünü yitirmektedir. Suriye, Lübnan, Filistin, Mezapotamya, Arabistan toprakları, Kürdistan, Ermenistan, İzmir, Doğu Trakya ve Gelibolu yarımadası terkedilmektedir. Kapitülasyon rejimi yeniden kurulmaktadır. Millî ekonomi, galip devletlere ait bir komisyon tarafından yürütülmektedir. Donanma, galiplere verilmektedir.

Bu, bir yenilgiden çok öte birşeydir. Bağımsız bir devletin ölümüdür. Türkiye, neredeyse, resmen sömürge ilân edilecektir. Komprador diplomasisinin yarım yüzyıllık bilançosu bundan ibarettir. Fakat Türk halkı, ona layık olmayan yöneticilerinin yanlış politikalarının fiyatını ödemeyi reddetmiştir.

Başında vatansever subayların ve Anadolu burjuvazisinin temsilcisi ve halkın Atatürk adını vereceği Kemal Paşa bulunan millî muhalefet, «Osmanlı İmparatorluğu ölmüştür. Yaşasın Türkiye» diye sesini yükseltmiştir. Kemalistler, Sevr Antlaşmasının imzalayıcısı İstanbul Hükümetine ve Anadoludaki Yunan işgal kuvvetlerine karşı silaha sarılmışlardır. Onları destekleyen tek devlet, Sovyetler Birliğidir.

Ankarada yeni hükümeti teşkil eden Büyük Millet Meclisinin toplanışından üç gün sonra, Kemal Atatürk, emperyalistlere karşı mücadelesinde Türkiyeye yardımcı olmasını isteyen bir mektubu Lenin'e göndermiştir. Moskova, Ankaraya yardım elini uzatmıştır. 1921 Martında, Türkiye ve Sovyet Cumhuriyeti arasında bir dostluk anlaşması imzalanmıştır. Buna göre, Sovyet Hükümeti, Sevr Antlaşmasını tanımayı reddetmektedir. Çarlar tarafından Türkiyeye empoze olunan eski antlaşmaları yok saymakta ve kapitülasyonlar rejiminin verdiği haklardan vazgeçmektedir. Sovyet Hükümeti, bu tutumu benimsemeseydi, emperyalistler, belki de Kemalist hareketi ezebilecekler ve İmparatorluğu yeniden kurabileceklerdi. 1921 Eylülünde Atatürk şunları söylemiştir: «Rusya ile dostuz. Zira Rusya, herkesten önce millî haklarımızı tanımış ve bize karşı saygı göstermiştir. Bu şartlar altında, dün olduğu gibi bugün de Rusya, Türkiye nin dostluğuna güvenebilir.»

MİLLÎ DIŞ POLİTİKA

Tamamen millî olan ve Sultanlar politikasını reddeden yeni Türk piplomasisinin temel ilkelerinden biri, Sovyetlerle dostluktur. Atatürkün düşüncesine göre, herşey değişmeliydi. Osmanlı Hariciyesi, hayalî avantajlar ve bahşiş aşkı ile, Türkiyenin bağımsızlığını feda etmiş ve ülkenin yarı sömürge hâline gelmesine rıza göstermişti. Ankara diplomasisi için millî bağımsızlık herşeyin üstündedir. Sultanın Hariciyesi, yüzyıl boyunca, politikasını Kuzey komşuya karşı Batı devletleri ittifakına dayandırmıştı. Atatürk diplomasisi ise, Rusyada ihtilâlin Türk-Rus ilişkilerinin karakterini tamamen değiştirdiği ve bu ülkenin yardımının Türkiyenin bağımsızlığını kurtarmasına yardımcı olduğu görüşünden hareket etmektedir. Osmanlı Hariciyesi, Sarayın, yabancı tekellerin ve bir avuç kompradorun hizmetinde komisyonculuk rolüyle yetinmekteydi. Ankara Dışişleri Bakanlığı ise, vatansever hareketin fırtınalarının ortasında doğmaktaydı.

MARKS'IN KEHANETİ

Bu diplomasinin/objektif şartları mevcut mu idi? Hiç şüphesiz mevcuttu. Yeni Türkiye, eskisinden birkaç kat küçüktü. Arazi bakımından Fransadan genişti, fakat nufusu Fransanınkinin yarısı kadardı. Bununla beraber, ülke, Asya ve Avrupa arasında köprü teşkil eden önemli bir mevkie sahipti. Boğazları kontrol altında tutmaktaydı. Orta Doğu ülkeleri içinde tarım ve sanayi üretimi ve nakliye şebekesi bakımından başta gelmekteydi. Balkanlardaki Slav prensliklerinde olduğu gibi Arap ülkelerindeki topraklarını da kaybeden Türkiye, devlet yapısını kuvvetlendirmişti. Marks, 1853 yılında, Türk devletinin temellerinin Türklerin çoğunlukla yaşadıkları yerde, yani Anadoluda bulunması gerektiğini belirtmişti. Marks, şöyle yazmıştı: «**Bu imparatorluğa kalan bütün güç, Asya Türkiyesinde yatmaktadır**». Gerçekten 1920 yılında görülmüştür ki, Anadolu hâlâ büyük bir hayatiyete sahiptir.

Dış politika programını çizerken, Atatürk, bu noktadan hareket etmiştir. Sultanı deviren ve yarı sömürge boyunduruğunu silkeleyen yeni Türkiye, güçlü ve bağımsız bir Asya devleti olma yolunda bütün imkânlara sahiptir. Sovyetler Birliğinin dostu bulundukça, emperyalist ülkelerden korkması için bir sebep yoktur. Bu şartlar altında, millî çıkar açısından Türk dış politikasının genel çizgisi açıktır: **Bütün ülkeler ile iyi ilişkiler kurmak, hiç bir devletler grubuna katılmamak, milletlerarası çatışmalara sürüklenmekten kaçınmak ve herşeyin üstünde büyük fedakârlıkla elde edilen millî bağımsızlığı kıskançlıkla korumak.** Yeni Türkiye için başka bir politika düşünülemez görünmekteydi. Müdahalecilere karşı savaşarak özgürlüğü fethedenler, ülkenin geleceğini böyle tasarlamaktaydılar.

Bununla beraber, bazı çevreler aksi düşüncedeydiler. Atatürkün çizdiği politika, çok çabuk güçlüklerle karşılaştı. Güçlüklerin kaynağı yalnız dışarda değil, içerde de bulunmaktaydı.

ATATÜRK, SOSYALİST DEĞİLDİ

1920 yıllarında kurulan Ankara diplomasisi, mütecanis olmaktan uzaktı. Daha başlangıçta iki rakip kuvvet yanyana bulunmaktaydı .Bir kısım güçler millî politika yolunda ileriye yöneliyorlardı, ötekiler ise komprador diplomasiye yeniden dönmek istiyorlardı. Türk dış politikasında 40 yıldan beri görülen tereddütler, dalgalanmalar ve yanılmalar, esas itibariyle, her biri Dışişleri Bakanlığının duvarları gerisinde kendi ekollerini yaratan bu iki gücün çatışmasıyla açıklanabilir.

Millî politikanın kurucusu Atatürk, sosyalist değildi. Subayların vatansever unsurlarını ve İmparatorluk döneminde millî ekonominin arka bahçesinde sıkıntılı bir hayat süren bir kısım burjuvaziyi temsil etmekteydi. Bunlar, özellikle zahire ticaretiyle uğraşan ve Ordunun ihtiyaçlarını karşılayan küçük Anadolu tüccarlarıydı. Burjuvazinin bu kanadı, ancak İstanbul kompradorlarının ve onların yabancı patronlarının egemenliği son bulunca rahat nefes alabilmiştir. Ülkenin zenginliklerini sömürücülere peşkeş çeken Sultanlar ile Jön Türklerin gayrimillî politikalarından, bunlar hiç bir zaman yararlanmamışlardır. Kemalist devlette burjuvazinin bu kanadının emelleri, yönetimine sahip olacakları bağımsız bir ekonomi kurmaya yönelmişti. Atatürkün görüşlerine uygun bağımsız dış politika, onların çıkarlarına uygun düşmekteydi.

Bu durum, Kemalist diplomasının karakterinde yansımaktadır. İhtilâl, realist düşünceli ve kabiliyetli birçok diplomat yaratmıştır. Bugün dahi Ankara diplomatları arasında bu ekolün bazı temsilcileri bulunmaktadır.

CAVİT BEY NEDEN ASILDI?

Öteki ekol, tamamen farklı bir doktrinin savunuculuğunu yapmaktaydı. Doktirinin hiç bir yeniliği yoktu, yalnızca taraftarlarının adları değişmişti. Bir kez daha, sâdece geleneksel fesi çıkararak Kemalist bir görünüş kazanan yabancı çevrelere bağlı gericiler söz konusuydu. Yeni Türkiyede bunların ekonomik temelden yoksun kalacakları düşünülebilirdi. Sultanın sarayı artık yoktu. İmtiyazları elinden alınan Osmanlı Bankası, Ankarada bir rol oynayabilecek durumda değildi. Deutsche Bank'ın inşa ettiği Bağdat Demiryolu millileştirilmişti. Yabancı menşeli kompradorlar, bütün nüfuzlarını yitirmişlerdi. Fakat ülkenin ekonomik ve politik bağımsızlığına son vermekte çıkarı bulunan güçler mevcuttu ve bunların daima Türk aracılara ihtiyacı vardı.

Ankarada nüfuz sahibi olmak için, bu güçlerin başvurdukları taktik, Osmanlı Bankası ile Deutsche Bank'ın kullandığı usullerden pek az farklıydı. Yeni rejimin aferistleri ve sağcı politik çevreleriyle buluşan yabancı tekeller, mali destek vaadetmekte ve onları nüfuzlu Batı çevreleriyle temasa getirmekteydi. Böylece, Anadolu burjuvazisinde bir bölünme başlatıldı. Bölünme gittikçe daha fazla Atatürkün politikasını in kâr eden bir malî grup doğmasına yol açtı.

Türkiyenin dışında pek az bilinen bu grubun hikâyesi, son zamanlardaki Türk politikasının bazı yönlerini aydınlatmaktadır.

1926 yılında İzmirde Atatürke yöneltilen bir suikast teşebbüsü meydana çıkarıldı. Belli başlı tertipçilerden biri, Jön Türklerin eski Maliye Bakanı Câvit Bey idi. Câvit Beyin İngiliz, Fransız ve daha sonra Alman kapitalistleriyle olan bağları bilinmektedir. Yeni Türkiyede Câvit Bey, büyük firmalara bağlı Millî Kredi Bankasının başında bulunmaktaydı. Evvelce olduğu gibi, onun başlıca desteği harpten sonra Türkiyeye yeniden yerleşen yabancı sermaye idi. Türkiyenin Batı devletlerine tekrar bağlanmasına taraftar olan gerici politika adamları, suikast teşebbüsü ile ilgiliydiler. Soruşturma göstermiştir ki, Lozan Konferansında Türk Delegasyonuna müşavirlik eden Câvit Bey, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ile bağlantı kurmuştur. Bir hükümet darbesi peşinde oldukları anlaşılan suikast tertipçileri, Câvit Bey dahil, ölüme mahkûm edilmişler ve asılmışlardır. Yalnız Millî Kredi Bankası kalmıştır.

Zorlu — Bayar

Menderes

İŞ BANKASI VE BAYAR

Biraz sonra Millî Kredi Bankası, yükselen Anadolu burjuvazisinin başka bir malî kuruluşu olan İş Bankası ile birleşmiştir. İş Bankasının kurucuları arasında, iş adamları ile büyük toprak sahiplerinden başka iktidar partisinin nüfuzlu kişilerinden 9 milletvekili yer almıştır. İş Bankası, uzun bir süre, başlarında milletvekili Bayar (Genel Müdür) bulunan gerici ve spekülatör bir grubun kalesi olmuştur. Milletvekili Hasan Saka ve iş hayatının tadını almış benzeri politikacılar bu grubun içindeydiler. Bayar grubunun nüfuzu yıldan yıla artmıştır. Bu bir tesadüf değildir. Millî Kredi Bankası ile İş Bankasının birleşmesi, Anadoluda o güne kadar görülmedik kudrette bir malî grubun doğuşuna yol açmıştır. Türkiyede mevcut özel bankaların varlıklarının yüzde 40'ı İş Bankasına aitti. Banka zamanla, kömür, şeker, çimento, petrol, cam gibi alanlardaki büyük sanayi teşebbüslerini, öteki bankaları, sigorta şirketlerini doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak kontrolu altına almıştır. Hazinenin İş Bankasını cömertçe beslediği herkesçe bilinmekteydi. İş Bankasına bağlı bazı politikacılar, devlet işlerinden çok borsa fiyatlarıyla ilgilenmekteydi.

İNGİLİZLERLE GİZLİ PAZARLIK

Bu güçlerdir ki, sağcı unsurların patronajı altında, daha Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren millî çıkara dayanan bir politikaya karşı çıkmışlardır. Şüphesiz bunlar eski tipte komprador değildi, onları **tekel-ci-adaylar** diye nitelemek, gerçeğe daha uygun düşecektir. Onları kompradorlara benzeten husus, yabancı sermayeye sağlam bağlarla bağlı oluşları ve Batı ile en sıkı işbirliğine dayanan bir dış politika görüşünü benimseyişleri idi.

Bu yüzden, yeni Türk diplomasisi daha başında bir ikilem ile karşı karşıya kalmıştır: **Atatürkle ileriye mi, yoksa Abdülhamitle geriye gitmek mi?** Kimleri dost seçmeliydi? Bütün varlıklarıyla bağımsız Türkiyeye bağlananları mı, yoksa ülkeyi yeniden Kuzey komşuya yöneltilmiş oloklara itenleri mi?

Bu iki eğilimin devamlı çatışması, Ankarada Dışişleri Bakanlığının kurulduğu tarihten günümüze kadar izlenebilir.

1920 yıllarının başlarında, yeni Türkiye, bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı İmparatorluğunun ön plandaki kişilerinden hilâfetten yana Bekir Sami Bey eliyle yürütülmektedir. Bekir Sami Bey Batı devletleri ile ittifak ve Amerikan mandasına girme taraftarıydı. Onun gerisinde, Sovyetler Birliği ile yaklaşmayı reddeden ve Atatürkün politikasıyla anlaşmazlık halinde bulunan «Batıcı» muhalif grup yer almaktaydı. **Bekir Sami Bey, İngilizlerle gizlice bir müzakereye girmiştir. İngiltere, Sevr Antlaşması şartlarını hafifletecek, bunun karşılığında Türkiye Kafkasyaya yürüyecek ve İngiliz tekelleri hesabına petrol kaynaklarını ele geçirecektir.** Bu, en mükemmel cinsten bir komprador politikasıydı. Atatürk, bu yola girmeyi reddetmiştir. Sovyetler Birliği ile antlaşma imzalanmasından sonra, politikası benimsenmeyen Bekir Sami, istifa zorunda kalmıştır. Eski Hariciyenin özlemini çeken «Batıcılar» yenilmişlerdir, fakat silahlarını bırakmış değillerdir.

1920-1930 yıllarında Hükümet Başkanı İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Dr. Aras'tır. Dış politikaya yön veren Atatürktür. Fakat bu politika, sağcıların gittikçe artan mukavemetiyle karşılaşmaktadır. «Batıcılar», öteki gericilerle birleşerek, yabancı sermaye ile sıkı işbirliği isteyen **Cumhuriyetçi Terakkiperver Partisini** kurmuşlardır. İş Bankası grubunun nüfuzu, hızla genişlemektedir. Sağ, en yüksek mevkiler üzerinde baskısını arttırmaktadır. Sovyetler Birliği ile olan dostluk bağlarında gevşeme ve Batı devletleriyle -İngiltere ve Fransa- yakınlaşma belirtileri görülmektedir. Türkiye, Fransanın organize ettiği Balkan Paktına ve İngilterenin şampiyonluğunu yaptığı Sadabad Paktına katılmıştır. Abdülhamidin «Kuzey aleyhtarı» doktrini yeniden doğmaktadır.

BAZI GARİP İDDİALAR

İkinci Dünya Harbinin arifesindeyiz. Hayata gözlerini kapayan Atatürk, haleflerine temel ilkesini miras bırakmıştır: Sovyetler Birliği ile dostluğu geliştirerek, millî çıkara uygun bir politika izlemek. Başbakan, İş Bankası eski direktörü Celâl Bayar'dır. Dışişleri Bakanı evvelce «Batıcı» gruba mensup bulunan İzmir ve İstanbul kompradolarının eski dostu Saracoğlu'dur. Ankara diplomasisi, Sultan ve Jön Türk diplomasisine doğru yol almaktadır. Türkiye, önce İngiltere ve Fransanın, iki yıl sonra Almanyanın kucağına atılmıştır. Her iki halde de ayni aldatıcı vaadlerin cazibesine kapılmıştır. Türk politikacıları, Atatürkün vasiyetini unutarak Osmanlı Hariciyesi gibi kendilerini kolayca aldatılmaya bırakmışlardır.

1939'da Saraçoğlu, yeni antisovyetik maceralar tasarlayan İngiltere ve Fransa ile bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Suriyedeki Fransız Kuvvetleri Kumandanı General Weygand, Ankarada «Yeni bir Kırım kampanyası»nı ve Bakû'ya hücumu öngören müzakereler yapmaktadır. Teşebbüs başarısızlığa uğrayınca, Bayar ve Saracoğlu, Fransayı işgal eden Hitler'in safına kaymışlardır. Alman Ordusunun Sovyetler Birliğine saldırmasından dört gün önce, Türkiye, onu Üçüncü Reich'ın müttefiki yapan bir antlaşma imzalamıştır. 5 Ağustos 1941'de Ankaradaki Alman Büyükelçisi Von Papen, Berlin'e, Türk yönetici çevrelerinin «Bakû'nun hesapsız petrol kaynaklarını» ilhaka «âmade» bulunduklarını bildirmiştir. Bir süre sonra Saracoğlu, «Rusyanın yok edilmesini şiddetle temenni eylediği» teminatını Von Papen'e vermiş ve şunları söylemiştir: «Almanya, Rusya meselesini Rusların hiç değilse yarısını imha etmedikçe çözemez». Sultanlar dahi bu kadar ileri gitmemişlerdi...

Saracoğlu ve Bayar gibiler, bütün ümitlerini onlarla özel sohbetlerinde alay etmesine rağmen, Hitler'e bağlamışlardır. Batı Almanya tarihçilerinden Holldack'ın yayınladığı Nazi dökümanlarında belirtildiğine göre, harbin arifesinde Hitler, generallerine şunları söylemiştir: «Kemal'in ölümünden sonra Türkiye, zayıf ve kararsız kişiler tarafından yönetilmektedir.» Harp sırasında Hitler'e, Alman Ordusunun Filistin, Suriye ve sonra Türkiyede girişilecek bir sefer planını açıklayan Amiral Raeder de şöyle demiştir. «Şu noktaya erişirsek, Türkiye bizim olacaktır». Berlin'in gerçek niyeti, Türkiyenin ilhakı idi.

Böylece Türk diplomasisi, Birinci Dünya Harbinden 25 yıl sonra Osmanlı İmparatorluğunu yutan uçurumun kenarına yeniden gelmiştir. Türkiyeyi felâketten Alman Ordusunun Volga üzerindeki yenilgisi kurtarmıştır. Saracoğlu, son anda Hitler kampının dışına kaymıştır. Ama Saracoğlu'nun politikasına yön veren güçler, bugüne kadar sahnede kalmışlardır.

1944'te İş Bankasının kurucularından olan ve Kemalist politikaya karşı «Batıcılar» grubuna mensup bulunan Hasan Saka, önce Dışişleri Bakanlığına, sonra Başbakanlığa gelmiştir. Mekanizma yeniden işlemeye başlamıştır. Tek fark, merkezin Berlin olmayışıdır. Hasan Saka, Amerikan Standard Oil petrol şirketinin güvendiği bir kişidir. Bu petrol tekeli ile ilişkilerinden dolayı, Atatürk evvelce onu Ekonomi Bakanlığı görevinden uzaklaştırmıştı. Şimdi Hasan Saka, dış politikayı Amerikan çizgisine oturtmakla görevlendirilmiştir. «Yeni hat» budur.

BAYAR-MENDERES DÖNEMİ

Böylece 1950 yıllarına ulaşılmıştır. Seçimlerde yenilen CHP, iktidarı Bayar-Menderes'in Demokrat Partisine bırakmıştır. Bunlar İş Bankasına, büyük toprak sahiplerine ve öteki gerici çevrelere dayanmaktadırlar. Celâl Bayar, İş Bankasının eski Genel Müdürüdür. Başbakan Menderes, büyük arazi sahibidir.

Menderes, bütün gerici çevreler tarafından desteklenmektedir. Kabine, bir «business» topluluğudur. Abdülhamit hiç değilse, devlet işlerinin yürütülmesinde bir ölçüde devlet yönetiminde gerekli ciddiyete uygun davranmaktaydı!

Türkiyenin durumu zayıftır, ekonomisi bozuktur, ama iktidardaki plütokratik gruba ait aksiyonların fiyatları yükselmektedir. Yeni iktidar, endişe verici bir durum olmadığını belirtmektedir. Bayar-Menderes için İngiltere, Fransa ve Almanya gibi eski vasileri, yeni bir vasi ile, ABD ile, değiştirmek yeterlidir. Daha önce Marshall Planından yararlanan Türkiye, NATO'ya ve Bağdat Paktına (daha sonra CENTO) katılır, Amerikanın emrine deniz ve hava üsleri verir. Topraklarında füzelere müsaade eder. Üslerin büyük çoğunluğu Kafkasyayı hedef almıştır. Türkiyedeki üslerden taşınan hidrojen bombalarının «Kafkasya ve Ukraynayı tahribe yöneldiğini» yazan Akşam gazetesi, durumu açıkça belirtmektedir: «Bu sebepledir ki, Amerikalılar bize büyük önem vermektedirler.»

Bir kez daha Türkiye, Üçüncü Napolyon ve Palmerston, Disraeli ve İkinci Wilhelm, Weygand ve Hitler'in bu ülkeye uygun gördükleri rolü kabullenme durumunda kalmıştır. Bu diplomatik faaliyetin üzerinde, malî bir anlaşma yatmaktadır. İş Bankası, ABD tekelleriyle bir anlaşma imzalamıştır. Menderes'in iktidara geldiği yıl, İstanbulda ekonominin finansmanı için Sınaî Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bankanın kontrolu, Wall Street ile İş Bankası arasında paylaşılmaktadır. Öte yandan İş Bankası, General Electric (Morgan) ile ve petrollerin istismarı için Rockefeller grubu ile anlaşmıştır. Türkiyedeki petrol imtiyazlarının büyük kısmı, Rockefeller'e bırakılmıştır. Böylece, Ankara diplomasisinin temeli atılmıştır. Bu, füzeler çağının komprador diplomasisidir.

Bayar ve Menderes iktidarı 10 yıl sürmüştür. 1960'ta Ordu, ilikleri̇ne kadar kompradorlaşmış bu grubu iktidardan atmıştır. Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu, kariyerlerini sehpada bitirmişlerdir.

Bunun üzerinedir ki, Türkiyede birçok kişi, dış politikanın Atatürk ilkelerine uygun bir yön kazanacağını ümit etmişlerdir.

KARADENİZ, BARIŞ DENİZİ OLABİLİR...

Bu incelememizde Yirminci Yüz yıldaki Türk diplomasisinin tarihini ele aldık. Daha önceki incelemelerimizde de görüldüğü üzere, bir tema kolayca kendini belli etmektedir: Türk diplomasisi, devamlı olarak bir bağımlılık politikası ile millî çıkar politikası arasında tercih yapmak zorunda kalmıştır. Sultan, Jön Türk ve antikemalist «Batıcılar» gibi gerici unsurlar, millî çıkarı daima en tehlikeli maceralar uğruna feda etmişlerdir. Gerici unsurlar arasında anlaşmazlıklar çıkmışsa, bu, yalnızca «efendi» nin kim olacağı noktasıdır.

Türk politikasını bu yola iten güçlerin, halkın istekleri ile hiç bir zaman ilgisi olmamıştır. Antikemalist diplomatlar, Abdülhamit Hariciyesinin ön plânda kişileri, İstanbul kompradorları ve Osmanlı Bankası yöneticileri kadar halka yabancı kalmışlardır.

«Batıcılar» ı, Kuzeye karşı saldırı neden bu kadar meşgul etmiştir: Madem ki Sultanlar Türkiyesi yüz yıllar boyu Çarlık Rusyasına karşı sonu gelmez savaşlar vermiştir, o halde Sovyetler Birliği geleneksel düşmandır. Eğer onlar, ülkelerinin gerçekten iyiliğini istiyorlarsa, gözlerini açmalıdırlar. Başka emperyalist ülkeler gibi Çarlık Rusyasının da Türkiyeye karşı bir fetih politikası izlediği doğrudur. Bunu herkes bilmektedir. Yalnız Rusyadaki 1917 ihtilâlinin bu politikaya, dolayısiyle Türk — Rus zıddiyetine son verdiğini de herkes bilmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin karakteri tamamen değişmiştir. Sovyetler Birliğinin Türkiyeden eğer bir talebi varsa, bu, barış ve dostluktur. Her Türk hatırlamaktadır ki, ülkesinin çağdaş tarihinde, yarın korkusu olmayan günler, Atatürk döneminde yer almıştır. Bu günler, eski yöneticilerin antisovyetik teşebbüslerine son verildiği zamanlardır.

Sovyetler tarafından üzücü sözler söylendiği ve bunu ilişkileri bozduğu doğrudur. Kruşçov 29 Aralık 1955'te bunu samimiyetle teslim etmiştir. Ama herkes bilmektedir ki, o tarihten beri, durumu düzeltmek ve Türkiye ile dostane ilişkiler kurmak için Sovyetler Birliği teşebbüse geç-

Gizli İngiliz Belgelerinde Türkiye : XIV

Emperyalizmin Kürdistan Plânı

Derleyen : *Erol ULUBELEN*

Amiral Robeck'ten Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a :

... Mustafa Kemal Paşa gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Devletler, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanmak için her parayı ödemeye hazır.

(9 Aralık 1919)

★

Mustafa Kemal Sıvas'ta Türk, Kürt ve Arap şeyhleri ile bir Ermeni devleti kurulmasına karşı toplantı yaptı. Mustafa Kemal, Kuvayı İslâmiye adı altında bir teşkilât kurdu. Bu teşkilât Kürtlerden, Araplardan ve Mardin bölgesindeki şeyhlerden müteşekkil. Türk subayları bunları yönetecekler ve Başkomutan Mustafa Kemal olacak.

(26 Aralık 1919)

★

Amerikalı Museviler de Lloyd George'a telgraf gönderip parçalanan Türk yurdundan hisse istiyorlar.

(Londra Konferansı, 14 Şubat 1920)

★

Lord Curzon, Karadenizde bir Lâzistan kurup Ermenilerin mandasına son vermek arzusunda...

(Londra Konferansı)

★

Amerika, Erzurum'u fethetmek için asker gönderemez. Belki biraz para toplayacaklardır, o kadar..

(Lloyd George, 22 Nisan 1920)

★

Mustafa Kemal ve kuvvetleri, rüşvet vermekle veya başka bir yoldan ortadan kaldırılabilir.

(Berthelot, 22 Nisan 1920)

★

Amiral Robeck, Lord Curzon'a yazıyor :

Damat Ferit bana geldi. «Barış anlaşmasına göre Kürtler ayrı bir devlet olacaklardır. Kürt liderleri Mustafa Kemal'i sevmezler, çünkü o bolşevikliği getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret ediyorsunuz, çünkü o sizin yaptığınız antlaşmayı kabul etmiyor. O halde Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım» dedi.

(28 Temmuz 1920)

★

Kürtlerin Türklerden ayrılması çok güç. Böyle olmakla beraber, Majestelerinin hükümeti, onları Kemalistler ile Bolşeviklere karşı kullanabilir.

(Ryan, 23 Eylül 1920)

(Kürtleri Ermenilerle birlikte Kemalistlere karşı kullanma çabaları boşa çıkmış; Kürtler, Kurtuluş Savaşında Mustafa Kemal'in safında yer almışlardır).

Mustafa Kemal Paşa Sıvas Kongresi günlerinde

AMERİKALI AMİRALİN ÜLTİMATOMU

(5 Temmuz 1919, S. 22, Villa Majectic - Paris) :

... Mr. Hoover'den Wilson'a yazılan mektupta Ermeniler için toplantı yapılması teklif ediliyor. Türk ve Rus Ermeistanı için tavsiyeler soruluyor. General Harbord'a göre, bir Amerikalı bu iş için ideal bir adamdır.

(S. 145) :

Rus Ermenistanında ölen Ermenilerin ailelerine yardım için 50 bin ton yiyecek gönderiliyor.

(S. 389) :

... Rus Ermenistanında binlerce Ermeni açlıktan ölüyor. 1918'de Lloyd George tarafından Ermenistan'a gönderilen W. Haskell Ermenilerin hayatının tehlikede olduğunu bildiriyor. İtalya sadece Türk Ermenileriyle ilgileneceğini ve Rus Ermenilerine karışmıyacağını söylüyor. Amiral Koltchak ise, bu bölgelere hürriyet vermiyeceğini kesinlikle bildirdi Ermeniler hakkında Amerika ne yapabilir sorusuna karşılık, Başkan Wilson'un bu bölgeleri himaye altına almak için harekete geçeceği bildirildi.

(S. 508) :

Arimal Bristol, Sadrazama bir tehdit mektubu yazıyor. Müttefikler, bu mektubu Başkan Wilson'un tasvip etmiyeceğini sanıyorlar veya hiç değilse şartların Yüksek Komiserler Heyetince kararlaştırılmasını istiyorlar. Zira Amerika, harpte bile değildi. Amiral Bristol, yabancıların ve hıristiyanların canlarına dokunulmamasını istiyor. Halbuki Türkler öyle halsiz ki böyle bir şey yapacak durumda değiller. Belki Amerikan askerleri Ermenistana gidip onlara yardım edebilir. Herkes Ermenileri korumaktan söz ediyor. M. Clemenceau, Fransız birlikleri yollamıyacağını söylüyor ve «Kendi yurtlarında bütün hakları ellerinden alınanlar da insandır» diyor.

(23 Ağustos 1919, S. 524, Amiral Bristol Hükümetine şu telgrafı gönderiyor) :

«Şayet siz Türkler, Kürtler veya diğer müslümanlar, Ermenilere birşey yaparsanız, Başkan Wilson sert tedbirler alacak. Kudretim yok diye bir bahane de dinlemeyiz. Şayet Ermenilere en küçük bir hal olursa, ilerde Türk hükümranlığı diye birşey kalmaz».

Sadrazam bu telgrafı İngiliz ve Fransızlara gösterip. «bizimle harp halinde olmayan bir hükümet nasıl olur da bu ölçüde sert bir nota verebilir, benim elimde hiç bir kuvvet yok, ne yapabilirim ben» diyor.

(Cilt : II, S. 262) :

Amiral Bristol, **Türkler ve Yunanlılar arasındaki çatışmadan Türkleri sorumlu tutuyor. «Silâha sarılmasalardı, ne yapalım yâni» diyor.**

(S. 727) :

Lord Curzon, Ermeni meselesini Londra ve Paris'teki Başbakanlar toplantısına getiriyor. Clemenceau, «Ermeniler çok tehlikeli insanlardır, bir türlü tatmin olmak bilmiyorlar» diyor. «Üstelik çok para istiyorlar. Fransa, Ermeniler için hiç para veremez».

(Cilt : IV, S. 380, Vesika No. 271, Clemenceau'dan Lloyd George'a) :

Amerikan ve İngiliz delegeleri, Ermenileri korumak için asker göndermiyeceklerini söylediler. Türk millî hareketinin başlaması onları korkutuyor.

(10 Şubat 1920, S. 633, Vesika No. 424, Amiral Sir F. Robeck'ten Lord Curzon'a) :

... Yedi Ermeni köyü basıldı. Anadoluda milliyetçiler üç kol halinde Maraş'a yürüyorlar. **Ermeniler için çalışan iki Amerikalı Kilis ve Antep'de öldürüldü.** 31 Ocak'ta Ermeniler Adana'da toplanarak aşağıdaki kararları aldılar :

1 — Ermeni askerî teşkilâtı kurulması,

2 — Jandarmaların bütün şüpheli müslümanları yok etmesi ve kuvvet üstünlüğünün hiristiyanlara geçmesi,

3 — Hiristiyanları korumak için silâhlanılması.

(25 Haziran 1919, S. 645, Vesika No. 426, Türk delegesinin cevabı) :

... Herkes Ermenilerin katlinden bahsediyor. Fakat aynı yerde yaşayan müslüman Türklerin daha fazla öldürüldüğünden kimsenin söz ettiği yok.

KÜRT LAWRENCE'İ BİNBAŞI NOEL :

(8 Haziran 1919, S. 668, Vesika No. 447, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Ermeniler, Erzurum'a hücuma hazırlanıyorlar. Yunanlılar, İzmir'i bir mezbaha haline getirdiler.

(10 Haziran 1919, S. 678, Vesika No. 451, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Binbaşı Noel, Kürt şefleri ile görüş birliğine varırsa, bundan büyük faydalar sağlayacağını söylüyor. Bunlar İstanbulda Abdülkadir ve Bedir Han ile daha az tanınmış bazı kimselerdir. Bunlar, şüphe uyandırmamak için Noel'den ayrı olarak Kürt bölgelerine gidecekler. Türkler, sulh konferansına Kürtlerin de getirileceğinden korkuyorlar. **Kürtler henüz Mustafa Kemal'e karşı ayaklanmadı, ama Noel bunu sağlayabileceğinden emin.**

(21 Temmuz 1919, S. 693, Vesika No. 464, Mr. Hohler'den Sir F. Tilley'e) :

Benim problemim kürtler. Noel, Bağdattan buraya geldi. Çok iyi bir insan, çok kudretli biri. Fakat öte yandan da Kürtlerin peygamberi olmak istiyor. «Kürtler gibi kimse yoktur. Onlar çok asil, çok iyiler» diyor. Ermenilerin ise değersiz ve hilekâr oldukları görüşünde. «Kürtler hiç Ermeni öldürmedi, aksine onları korudu. Fakat Ermeniler, Kürtleri öldürdü» diyor. Korkarım ki, **Noel, bir Kürt Lawrence'i olabilir.** Mezopotamya şimdi bizim olacağına göre, ona bir Kürt devleti kurdurup Kuzey dağlarını böylece koruyabiliriz. Abdülkadir ve onun gibilerle konuştum, Kürdistana gidip nüfuzlarını kullanmalarını istedim. Onları etkileyebilmek için, biz de Türklere hile yapıyoruz diye belki beş defa tekrarlamak zorunda kaldım. Bu nunla beraber, Kürtlere fazla güvenilmez. Majestelerinin Hükümetinin amacı, Türkleri azamî derecede zayıflatmak olduğuna göre, Kürtleri bu şekilde harekete geçirmek, fena plân değil.

(S. 695, Vesika No. 464'e ek):

Kürt Partisinde aktif rol alan tanınmış Kürtler : Şeyh Sait Abdülkadir (Başkan), Mevlânzade Rifat Bey (Gazeteci), Emin Bey (Edirne Adliyesinde memur). Bunlar Wilson prensiplerine göre hak iddia ediyorlar.

(29 Temmuz 1919, S. 704, Vesika No. 469, Amiral Sir A. Cathorpe'dan Lord Curzon'a) :

Beyazıt ve Karaköse'de 10 bin Kürt, Ermenilere karşı ayaklandı. Biz şimdi çok garip durumdayız. Bu uzak bölgelere ve bu kuvvetlere karşı bir şey yapamayız. Barış şartları müslümanların çok aleyhine ve hiristiyanların çok lehine. Üstelik, **Büyük Ermenistan hakkındaki söylentiler, Kürtleri Türklerin yanına itiyor.**

(18 Ağustos 1919, S. 734, Ve-

miştir. Bu iyi ilişkilerin kurulmasına, herhangı bir anlaşmazlık ve güvensizlik sebebi olmadığına ve Karadeniz bölgesinde barış sağlanabileceğine göre, hiç bir engel yoktur.

Saracoğlu'nun 1940, Menderes'in 1950 yıllarında izledikleri gerici politikanın bilançosunu yapmak kolaydır. Onlar Atatürkün çizdiği yolu bırakıp Sultanlar ve Jön doktorinini benimsemiyerek ülkelerinin mevkiini zayıflatmışlardır. 1950 yıllarında, Türkiyeyi, tarihinin en müthiş tehlikesi ile karşı karşıya bırakmışlardır. Barış ve güvenliği sağlamak yerine Türkiyeyi, Karadeniz üzerinde bir sıçrama tahtası hâline getirmişler dir.

Bütün bunlar doğrudur. Ama bugün geçmişe değil, ileriye bakmak gereklidir. Türkiye ve Sovyetler Birliği ile, Atatürk döneminde olduğu gibi iyi komşuluk ilişkilerinin ve geniş bir işbirliğinin kurulmasını engelleyecek ciddî bir sebep yoktur. Yüzyıllar boyu savaş meydanı yapılan ve bugün düşman güçlerce nükleer uçurum hâline getirilmek istenen Karadeniz, Yirminci Yüzyılın 1960 yıllarında barış denizi olabilir

Türkiyede mevcut rejime asla karşı olmayan birçok açık görüşlü kişinin ülkelerinin dış politikası ve Türkiyenin çağın politikasının gerektirdiği seviyeye nasıl erişeceği konuları üzerinde düşünmeye ve tartışmaya koyulmaları çok anlamlıdır. Kim dergisinde Özcan Ergüder'in yazdığı biçimde birçok yazı Türk basınında yer almaktadır: «Öyle bir noktadayız ki, dünya politikasının merhametsiz akışının kurbanı **olmamak** için yeni yollar araştırmalıyız» Dışpolitikanın tamamen gözden geçirilmesini zorunlu sayan Ergüder, yazısını şu sözlerle tamamlamaktadır: «Batı ittifakı içinde Türkiye, kraldan fazla kralcı olma yolunda dır.»

Türk diplomasisinin tarihi tecrübesi üzerinde düşünen herkes için, ancak Atatürk tarafından çizilen politikanın, ikilemi millî çıkarlara en uygun biçimde çözeceği açıktır.

sika No. 488, Amiral Webb'den Lord Curzon'a) :

Amerika, Trabzon ve Erzurumu içine alan bir Ermenistanı himaye edecek. Geri kalan dört vilâyeti de bir Kürt devleti olarak İngilizlerin himayeyesine bırakıyor. Ben, Amerikan misyonerlerinin tehlikeli hareketlerinden korkuyorum. Dinin etkisinde kalıp, halkın büyük çoğunluğunu teşkil eden müslümanlara kötü davranacaklardır.

(22 Ağustos 1919, S. 736, Vesika No. 493, Amiral Webb'den Lord Curzon'a) :

Amerikan Büyükelçiliği, Sadrazama, Amiral Bristol'un bir notasını verdi. Buna göre, Başkan Wilson Türklerin, Kürtlerin ve diğer müslümanların Ermenileri korumalarını, aksi halde Türk İmparatorluğunun ortadan kaldırılacağını, kendilerine çok kötü barış şartlarının zorla kabul ettirileceğini söylüyor. Sadrazam, bundan çok telâşa kapıldı. Bana Erzurum Valisinden aldığı hakaret dolu bir mektubu gösterdi. Mektupta, burada halkın sesi, Hükümetin sesinden farklıdır ve halkın sesi hakikî sestir, yazılıydı.

(27 Ağustos 1919, S. 742, Vesika No. 498, Mr. Hohler'den Mr. C. Kerr'e) :

Kürtlerin ve Ermenilerin durumu beni hiç ilgilendirmez. Kürt meselesine verdiğimiz önem, Mezapotamya bakımından dır. Öte yandan, Wilson beni korkutuyor, ajanları devamlı hatalar yapıyorlar. Noel'e gelince, bağnazın biri. Ermenistan ve Kürdistanın hudutlarının kesin olmadığında sizinle aynı fikirdeyim.

(S. 743, Vesika No. 498, İngiliz Yüksek Komisyonu Raporu) :

Kürt meselesi, Mezapotamyada tatminkâr bir sınır içindir. Şerif Paşanın konferansa gelip Kürtleri temsil etmek arzusu, ciddiye alınamaz.

(27 Eylül 1919, S. 792, Vesika No. 523, Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a) :

Binbaşı Noel, gayet tehlikeli bir şekilde Türklerin aleyhine çalışıp Kürt propagandası yapıyor.

(10 Ekim 1919, S. 817, Vesika No. 548'e ek, Harbord tarafından) :

İstanbul'dan Mardin'e kadar olan bütün bölgeleri gezdik. Milliyetçi hareketin amacı, Türklüğün şerefini kurtarmaktır. Türkiye, hastalık ve harplerden nüfusunun yüzde 20 sini kaybetmiştir. Yerlerinden çıkarılan Ermeniler, yavaş yavaş ve hiç korku duymadan eski yerlerine dönüyorlar. Bütün seyahatimiz boyunca, Türklerin Ermenileri öldürmek istediklerine dair bir işaret görmedik. Ermeniler, Kürtler ve Tatarlar arasındaki düşmanlık eski zayıf idareler yüzündendi. Ermenistanda gördüğümüz bazı insanlar, istikbal hakkında bizi şüpheye düşürdü, çoğunlukla çürümüş kişilerdi....

Üç ay önce Ermenilerin tek bir adam kalmayıncaya kadar kesildiğini duymuştum. Halbuki duyduklarımızın hiç biri doğru değil. Zaten katliâm sözlerini her zaman şüpheyle karşılamıştım. **Fransızlar, Türkleri mandaları altına almak istiyorlardı. Bunun için de dünyanın şüphesini Türklerin üstüne çekmek gerekirdi.**

MUSTAFA KEMAL'E KARŞI KÜRTLER

(19 Ekim 1919, S. 827, Vesika No. 552, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a) :

Ermeni ve Rum Patrikleri, Yüksek Komisyona müracaatla, Türk millî hareketi başarıya ulaşırsa hiristiyanlar için çok kötü olacağını ve bu sebeple cemaatlerinin menfaatlerinin ve güvenliklerinin korunmasını istediler.

(28 Kasım 1919, S. 907, Vesika No. 609, Mr. Kitson'dan Sir E. Crowe'a) :

Ermenilerin müslüman komşularını kesmesinden hiç şüphe etmem ve Erivan'ı kontrol altında tutan Taşnak Çetesine en küçük güven göstermemek gerekir. Bu Taşnaklar, müthiş bir vahşetle çalışıyorlar ve talihsiz Ermenilerin hiç de yararına hareket etmiyorlar (....)

Kürtlere her ne kadar inanmazsak da, onları kullanmamız menfaatimiz icabıdır. Doğu vilâyetlerine gelince, Türklerle harp etmeden o bölgeleri Ermenistan ve Kürdistan diye bölemeyiz. Çok korkarım ki, geçen Haziranda aldığımız kararları Türklere kabul ettiremiyeceğiz, keşke aksini düşünebilseydim...

(4 Aralık 1919, S. 921, Vesika No. 616, Mr. Ryan'ın raporu):

Reşit Paşa ile Kürt meselesini konuştum. Noel'in Malatya ziyaretinin yanlış yorumlandığını söyledim. Gerçi Majestelerinin Hükûmetinin Kürt meselesinde büyük menfaati olduğu doğrudur, fakat bu sâdece Mezapotamya ile ilgilidir ve sırf orayı korumak içindir. Diyarbakır'daki Türk memurlarının Bedir Han'ı ve hattâ Noel'i tevkiflerinin kötü bir hareket teşkil ettiğini, onun Kürt meselesinde uzman olduğunu, propaganda yapmadığını, Bedir Han'ın Noel'e klavuzluk ettiğini, gayelerinin o bölgelere sulh ve sükûn götürmek olduğunu söyledim.

(9 Aralık 1919, S. 925, Vesika No. 620, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a) :

Mr. Hohler Kürt meselesi hakkında Kürt Başkanı olan Şeyh Abdülkadir Paşa ile konuştu. Kürtler, bütün ümitlerini İngiliz Hükûmetine bağlamış durumdalar. **Bu arada Mustafa Kemal Paşa gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Devletler, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanmak için her parayı ödemeye hazırdırlar.**

(26 Aralık 1919, S. 966, Vesika No. 633, Türk meselesi ile ilgili üçüncü toplantı) :

Kürt kabîleleri, İngiliz ve Fransız hâkimiyeti altına konacak. Kürdistanda hiç bir şekilde Türk bırakılmıyacak. Bir tek Kürt devleti mi, yoksa birçok küçük Kürt devletleri mi kurulacak? Bu konu, düşünülecek. Ermenilere, Amerika kanalıyla silâh sağlanacak.

(26 Aralık 1919, S. 975, Vesika No. 637, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a) :

Kâzım Karabekir Paşa, Kürtlerin Kerkük ve Süleymaniye'de İngilizlere karşı ayaklandığını Harbiye Nezaretine haber verdi. **Mustafa Kemal Sıvas'ta Türk, Kürt ve Arap şeyhleri ile bir Ermeni devleti kurulmasına karşı toplantı yaptı (...)**

Mustafa Kemal, Kuvayı İslâmiye adında bir teşkilât kurdu. Bu teşkilât, Kürtlerden, Araplardan ve Mardin bölgesindeki şeyhlerden müteşekkil. Türk subayları bunları yönetecekler ve Başkomutan Mustafa Kemal olacak.

ERMENİSİZ ERMENİSTAN

(11 Ocak 1920, S. 1016, Vesika No. 658, Mr. Vansittart'tan Lord Curzon'a) :

Türklerle yapılacak sulhün esasları'ndan:

ERMENİSTAN : Anadolu'ya dağılmış 500 bin Ermeniyle Amerika, İran ve İstanbul'daki Ermeniler, Rusya'daki 1,5 milyon Ermeniyle birleşip Büyük Ermeni Krallığını meydana getireceklerdir. En büyük güçlük, Ermenilerin hiç bir yerde çoğunlukta olmayışıdır. Gerçek bir seçim yapılsa, çoğunluğu daima Ermenilere düşman olanlar sağlayacaktır. Hakikat ve mantık, Trabzon'dan Adana'ya kadar uzanan Büyük Ermenistan rüyasına karşıdır. Dünyanın dört tarafına dağılmış bir kaç yüz bin Ermeni, işlerini ve yerlerini bırakıp buralara gelirler mi? Bu yerleri yüz milyonlar sarfedip onarmak lâzım. Ve hepsinden daha önemlisi, burada yaşayan enerjik bir Türk toplumuna karşı savaşmaları gerek. Ermenilerin kendilerine güvenleri yoktur. Böyle bir savaşı yapamazlar. Bu problem ancak ve çok zor olarak, Amerika ve Milletler Teşkilâtınca çözülebilir.

(22 Ocak 1920, S. 1062, Vesika No. 667, Amiral Webb'den Lord Curzon'a) :

Bayburt'ta Şeyh Kürt Ali, milliyetçilere karşı harekete geçti.

(14 Şubat 1920, **S. 42**, Vesika No. 6, Londra Konferansı) :

Ermenistan'a, altı vilâyetten

Damat Ferit

başka Trabzon ve Adana verilmelidir. Amerika, Ermenistana yardım edecektir. Ermenistanı mandası altına almayı kabul etmektedir. Fransa ise Adana'yı kendisi için istiyor. Trabzon'da bir tane bile Ermeni yok. **Ermenisiz bir Ermenistan** biraz gülünç olmuyor mu, deniyor.

(S. 183): Amerikalı Yahudiler de Lloyd George'a telgraf gönderip parçalanan Türk yurdundan hisse istiyorlar.

(S. 258) : İngilizler Kürt devleti kurmak istedikleri bölgede çok fazla maden olduğundan eminler...

(S. 280) : **Lord Curzon**, Erzincan'ın da Ermenilere verilmesini istiyor. Ve **Karadeniz'de bir Lâzistan kurup Ermenilerin mandasına vermek arzusunda.** Bu teklifi diğer delegeler tarafından kabul edilmiyor.

(28 Şubat 1920, S. 300, Vesika No. 38, İngiliz Dışişleri Bakanlığındaki toplantı) :

Mustafa Kemal, kendi kendisini Erzurum Vâlisi ilân etmiş. Erzurum'un yeni kurulacak Ermeni devletine katılacağı bir sırada bu çok mânâlı bir hareket tir. Bu adam olmasaydı, Ermenilerin bir şansı olurdu (....)

Lloyd George, Bogos Nubar Paşa'dan bir mektup aldı. Bu mektupta Papaz Narayon'un telgrafı ekliydi. Bu telgrafa göre:

Fransız kuvvetlerinin hiç bir haber vermeden Maraş'ı terkettiklerini bilmeyen 1500 Ermeni askerin ertesi gün Türklere karşı bir çıkış yapmaları sonucu hepsi ölmüştür. **Fransız üniforması giyen Ermenilerin** aşırı hareketleri, Türkleri tahrik etmiş olmalıdır (...) Türkler Ermenilerden nefret ediyorlar ve bu nefret onları sokakta Fransız üniformasıyla görünce büsbütün arttı. Fakat Maraş'ta 20 bin Ermeninin öldürüldüğü haberi, tamamen hayal mahsulüdür

(5 Mart 1920, S. 411, Vesika No 50, ayni toplantı):

Lord Curzon: Millî hareketin gelişmesi karşısında, Türklerin İstanbul'da kalmasına rıza gösterelim. Ve Yunanlıları İzmir-den çıkartalım. (Bu, çok zor olacaktır). Türklerin Trakya'da kalmasına müsade edelim (Bu, bizim politikamızın tam tersidir) Barış şartlarına bütün bunları koyarsak, bir Ermenistan kurma hülyası tamamen ölür, fakat bu bir Kürdistan kurulması anlamını taşır.

(26 Mart 1920, S. 49, Vesika No. 33, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e):

Kürdistan Türkiye'den tamamen ayrılıp bağımsız olmalıdır **Ermenilerle Kürtlerin çıkarlarını bağdaştırabiliriz.** İstanbul'daki Kürt delegesi Serif Paşa emrimizdedir.

(29 Mart 1920, S. 49, Vesika No. 34, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Kürtlerin çoğu bir başkan tarafından idare edilmek ister, buna rağmen Şerif Paşanın Kürtler üzerinde hiç bir etkisi yoktur. Şerif Paşa üstünde hiç vakit kaybetmeyiniz.

(1 Nisan 1920, S. 54, Vesika No 40, Türklerle yapılacak sulh anlaşması hakkında generallerin toplantısından):

Ermenistana samimi bir şekilde kendi kendilerine yetmeleri tavsiye edildi. Adana'daki Ermeniler, Fransız himayesi altındadırlar.

(3 Nisan 1920, S. 57, Vesika No 41, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e):

Mustafa Kemal'e, Ermeni hayatlarına karşı birçok arkadaşının rehine olarak elimizde bulunduğunu hatırlatırız.

(5 Nisan 1920, S. 60, Vesika No 46, Washington'dan Mr. Lindsay, Lord Curzon'a yazıyor):

...**Amerikan Senatosu Ermenistanın manda işini görüştü. Beş yılda 757 milyon dolar verecekler. Başlangıçta 59 bin kişilik bir ordu yollanacak, daha sonra bu kuvvetler 200 bin kişiye çıkarılacak.** Amerikan kuvetlerinin başına General James G. Harbord getirilecektir. Ayrıca bütün Türkiye'nin manda olması için müzakereler yapılmaktadır.

(16 Nisan 1920, S. 71, Vesika No. 63, Sir A. Geddes'den Lord Curzon'a):

...Amerikan Hükûmeti, Ermenistanın, Adana dahil, korunmasını istiyor. Silâh, cephane ve her türlü malzemeyi buraya sevk edecekler. Boşaltım Karadeniz limanlarına Amerikan Bahriyesi tarafından ve Amerikan Donanması himayesinde yapılacak. Amerikan Hükûmeti, resmen Ermeni mandasını kabul etmiyorsa da, hudutları her türlü garanti altına almaktadır. Türklerin yapacakları en ufak bir hareket, Amerikalılar tarafından bastırılacaktır. Ben bu hareketin daha çok bir iç politika meselesi olduğunu sanıyorum.

(20 Nisan 1920, S. 62, Vesika No. 6, Toplantı):

Amerika, Ermenistan için 10 bin veya daha fazla insan ile 4-5 milyon Sterlin verebilir.

Lloyd George: Biz, Amerika'dan derhal gelip yardım etmesini istemeliyiz. Aksi halde bizlerin Ermenileri koruyamadığımızdan şikâyete hakları yoktur.

(22 Nisan 1920, S. 93, Vesika No. 10, ayni toplantı):

Türkiye'nin sınırları: Erzurum Ermenilere verilecektir, böylece Büyük Ermeni devleti teorisi gerçekleşecektir. İtalyan Nitti, Erzurum'da 637 bin Türk, 8500 Rum ve 135 bin Ermeni olduğunu söyledi. Ve Türkler çoğunlukta oldukları için bir yolunu bulup Türkleri oradan atmalıyız. Son zamanlarda Erzurum, millî hareketin merkezi olmuştur.

(S. 110, Vesika No. 11, ayni toplantı):

Lloyd George: Ermenilerin böyle lüzumsuz ümitler beslemeye hiç hakları yok Ermenilere kâğıt üzerinde haklar vermenin ne anlamı olabilir? **Sanıyorum ki, Amerika da Erzurum'u fethetmek için asker göndermez.** Belki biraz para toplayacaklardır, o kadar

Mr. Berthelot, «**Mustafa Kemal ve kuvvetleri rüşvet vermekle veya başka bir yoldan ortadan kaldırılabilir Bu sebeple Erzurum meselesinde acele etmek gerekir**» dedi.

(23 Nisan 1920, S. 119, Vesika No 11 ayni toplantı):

Mareşal Foch: Ermeni devleti, başıbozuk ve düzensiz bir teşkilâttır. Şimdiki Ermeni idareciler ise, millî duyguları tahrik edilmiş sinirli kişilerdir. Gayet iyi teşkilâtlı Türkler karşısında hiç bir şey yapmalarına imkân yoktur. Türklerin en kuvvetli kalelerinden biri olan Erzurum'u elde etmeleri imkânsızdır.

(S. 139, Vesika No. 13, ayni toplantı):

Lloyd George: Şayet Erzurumsuz Ermenistan olmayacaksa, bu, hiç bir zaman Ermenistan olmayacaktır anlamına gelir.

(S. 141, Vesika No. 13'e ek, ayni toplantı «çok gizli»):

İleride hür bir Kürdistan kurulması sağlanacaktır.

(21 Haziran 1920, S. 346, Vesika No. 33, Villa Belle'de toplantı):

Lloyd George: Türklere 1 milyon Ermeni öldü dediğim zaman, cevaben 2 milyon da Türk öldü diyorlar.

(11 Nisan 1920, S. 589, Vesika No 533, Lord Curzon'dan Mr. Wardrop'a):

...Bogos Nubar Paşa ve M. Ahoroniyan beni ziyarete geldiler, kendilerini aptalca hareketlerinden dolayı azarladım. Türklere karşı kullanılmak üzere verdiğimiz silâhların Azerbeycanlılara karşı kullanılmasının aptallığını anlattım. Şayet böyle düzensizlik edip komşularına taarruz ederlerse, Cemiyeti Akvamın kendilerini tutmıyacağını belirttim.

(12 Nisan 1920, S. 590, Vesika No. 534, Lord Curzon'dan Sir F. de Robeck'e «gizli» kaydı ile):

Ermenilerin kendilerini Türklere karşı savunabilmeleri için derhal Batum yolu ile silâh gönderilecektir.

10 Nisan 920, S. 590 Vesika No. 535, Lord Curzon'dan Mr. Wardrop'a):

Ermenistan'a müttefiklerin silâh gönderdiklerini derhal resmen tekzip ediniz.

(4 Temmuz 1920, S. 629, Vesika No. 590, Amiral Sir F. de Robeck-den Lord Curzon'a):

M. Khatissian, İstanbul'dan Paris'e gitti. Majestelerinin Hükûmetine, Ermeniler adına derin minnet ve teşekkürlerini bildirdi. 25 bin tüfek aldıklarını, ayrıca Ermeni Ordusunda 30 bin Rus yapısı tüfeğin ve 1 milyon merminin bulunduğunu, Yunan ilerlemesi başlayınca, Ermenilerin de derhal taarruza geçeceklerini bildirdi.

(28 Temmuz 1920, S. 108, Vesika No. 103, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

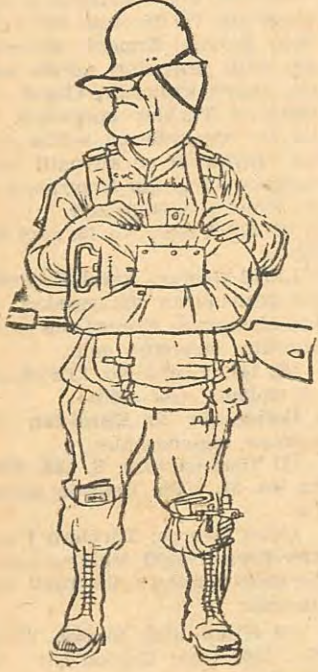
Kürt meselesi hakkında sizin fikrinizi biliyorum. Daha kesin bir karara varmanız için bunu yazıyorum. Damat Ferit bana geldi. «Barış anlaşmasına göre Kürtler ayrı bir devlet olacaklardır **Kürt liderleri Mustafa Kemali sevmezler, çünkü o bolşevikliği getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret ediyorsunuz, çünkü sizin yaptığınız antlaşmayı kabul etmiyor. O halde, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım**» dedi.

(1 Aralık 1920, S. 635, Vesika No. 602, Albay Stocks'dan Lord Curzon'a):

Türkler Sarıkamış'ı, Kağızman'ı aldılar. Iğdır'a hücum ediyorlar.

Vietnam'da son durum

«Aşk ve Ölüm» başlıklı yazısında, 1 Nisan 1967 tarihli New Republic dergisi, Vietnam'da son durumu Johnson açısından çok güzel özetlemektedir: « Başkan Johnson, herkes gibi bilmek tedir ki, Cumhuriyetçi Parti, Hanoi ile müzakere yolu ile bir çözüme varmayı (Vietnam'ın Satılması) diye niteleyecektir. Bu durum, son harplerde her başkanın başına gelmiştir. Muhalefetin (sattı) iddiası bir başkanı maalesef hasmın kayıtsız

şartsız teslimini istemeye itmektedir. Truman, daha sonra Eisenhower'in Kore'de gerçekleştirdiği uzlaşıcı çözüme gitseydi, ihanetle suçlanabilecekti. Johnson'u uzlaşmazlığa iten esas faktör bu mudur, bilemeyiz. Ama (sattı) suçlamalarının onu etkilediği kanısındayız. (Düşüncemiz odur ki, Cumhuriyetçi Parti ne derse desin, memleket harpten bıkmıştır. Vietnamda hemen her çeşit anlaşmayı memnuniyetle karşılayacaktır).

Johnson ve Ho arasındaki mektuplaşmalar, sonsuz tartışmalara yol açacaktır. Her iki taraf da aşırı talepler ileri sürmüş görünmektedir. Sanırız ki, Johnson'un Hanoi'ye mektuplar göndermesi onun durumunu güçlendirmiştir. Robert Kennedy'nin taarruzu üzerine dahi Johnson, mektupları açıklamaktan kaçınmıştır. Açıklamayı Ho Chi Minh yapmıştır. Ho, böylece, bir ölçüde Johnson'a bir propaganda zaferi hediye etmiştir. (Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin müzakere şartlarını da Hanoi'nin red, Johnson'un ise kabul etmesi, ona iç politika açısından ikinci bir puvan kazandırmıştır. Ama U-Thant, ikinci bir adım atıp ABD'yi tek taraflı ateşkese çağırınca, Johnson herhalde güç durumda kalmıştır).

AP ajansının en yüksek yetkililere atfen verdiği bilgiye göre, Guam toplantısında Amerikalılar durumu şöyle değerlendirmişlerdir: **«Vietnam komünistleri, yiyecek ve cephaneden ekseriya yoksundur. Hastadırlar ve maneviyatları düşüktür. Ama hâlâ savaşmakta ısrarlıdırlar. Savaşma azimlerinin çöktüğünü gösteren hiç bir belirti yoktur».**

Bu durumda sonuç, Senatör Fulbright'ın geçenlerde açıkladığı gibi olacağa benzemektedir. Önce ülkeyi yok edeceğiz. Bütün istediğimiz hasmın yenilgiyi kabul etmesidir. Sonra onları ölüme dek seveceğiz. Vietnam halkına yollar yapacağız, evlerini yeniden inşa edeceğiz. Şüphesiz, tefecileri ve toprak ağalarını da tekrar yerlerine oturtacağız. Bu mesut amaca erişilince, Vietnamda Amerikan stili hoş bir uygarlık doğacaktır. Fulbright ise, «Kanımca, Asyalılar açısından kabul edilebilir bir toplum ortaya çıkmıyacak» demektedir.

General Taylor'un Dünya Jandarmalığı teorisi

Prof. Walt Rostow gibi «tırmanma» politikasının mucidi General Maxwell D. Taylor da, ABD'nin dünya çapındaki politikasını planlayan nüfuzlu kişilerdendir. Generalin «The Uncertain Trumpet» kitabı, Johnson yönetiminde dış politikanın sertleşmesinde ve millî kurtuluş hareketlerinin insafsızca ezilmeye kalkışmasında önemli rol oynamıştır. Şimdi «Responsibility and Response» kitabı, dünya jandarmalığı teorisini geliştirmektedir.

General Maxwell Taylor
Jandarmalık teorisyeni

General Taylor'un dünyasında Amerikalı olmayan milletler, üç grupta toplanmıştır. Birinci grupta, «İhtilâlciler» ya da daha genel bir deyimle «ortalığı karıştıranlar» yer almaktadır. Baş karıştırıcılar, tabiatiyle, komünistlerdir. Ama ortalık karıştırıcılar, yalnız komünistlerden ibaret değildir. Nâsir Mısırı, Sokarno Endonezyası gibi milletler de karıştırıcılar grubundadır. Generale göre, ABD askerî gücü, ortalık karıştırıcılara hadlerini bildirmek ve onları başarısızlığa uğratmakla yükümlüdür. İkinci grup, ortalığı karıştırıcı milletlerin «kurban»larıdır. Kukla Vinetnam, bu kurbanlardan biridir. Kurbanların askerî ve ekonomik bakımdan desteklenmesi ve korunması gereklidir. Üçüncü grup ise yardımcı milletlerdir. Yardımcılar, ortalık karıştırıcıları tasfiye için ABD ye yardımla yükümlüdürler. Meselâ Güney Vietnamda, Kore, Tayland, Filipinler gibi ülkeler, hâlen bu yardımcılık rolünü yerine getirmektedirler.

Milletleri böylece sınıflandıran General Taylor'un görüşlerini 20 Mart 1967 tarihli Nation dergisi şöyle açıklamaktadır:

«Taylor, kısaca, görülebilir bir gelecekte dünya jandarmalığı yapmanın ABD'nin misyonu olduğuna inanmaktadır. 'Metternich yalnızca Avrupa'daki ihtilâlleri bastırma emelini beslemişti. Taylor ise, ABD'ye dünya çapında ihtilâlleri bastırma sorumluluğunu yüklemektedir. Bunun için gerekli silahlara sahibiz, ama yeteri kadar azim ve irademiz var mı? Taylor, bu soru üzerinde kafa yorduktan sonra, ABD kudretine bazı fiili sınırlar olduğunu teslim etmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki, Vietnam'da başarısızlığı, Generali stratejik teoriler çizmekte biraz daha ihtiyatlı yapmıştır. Ama bu ihtiyatlılık, vardığı sonuçları pek az etkilemektedir».

Taylor'un tavsiyeleri ile bir yıl kadar önce Washington' da Bakanlıklararası Yüksek Komite (SIG) kurulmuştur. SIG, Dışişleri Bakanı Başkanlığında, Savunma Bakanı, AID Başkanı, CIA Başkanı, USIA Başkanı, Genel Kurmay Başkanı ve Beyaz Saray Temsilcisi biraraya getirmektedir. SIG, ABD dünya jandarmalığının en yüksek karar organıdır. Dışarıda faaliyet gösteren bütün bakanlıklar ile CIA ve USIA gibi teşekküller SIG'ın emrindedir.

B Russel Mahkemesi

Vietnam Savaşı suçlularını yargılayacak Russel Mahkemesi hakkında New York Times, şu bilgiyi vermektedir :

Bertrand Russel Barış Tesisi'nin öncülüğünü yaptığı Milletlerarası Harp Suçluları Mahkemesinin Sekreteri Ralph Schoenman, «Paris'te toplanılamazsa yargılama Stockholm'de yapılacak» demiştir.

«Bununla beraber, Fransız kanunlarına uygun davranacağımıza göre, önceden kararlaştırıldığı gibi mahkmenin toplanmasına bir engel çıkacağını sanmıyoruz.»

Schoenman'ın açıkladığına göre, yargılama için 10 Nisan tarihinden itibaren Mutualité Sarayı kiralanmıştı. Şimdi toplantı, bazı mahkeme üyelerinin mazeretleri dolayısiyle kısa bir süre geriye atılmıştır. Başka bir yerde yapılacak yargılamanın yeri ve günü yakında bildirilecektir.

Schoenman, Fransız kanununun yabancı devlet başkanlarına hakareti yasakladığını ve açık - kapalı toplantıları düzenlediğini söylemiştir. Schoenman, son zamanlara kadar Lord Russel'in özel sekreterliğini yapan 30 yaşında bir Amerikalıdır.

Schoenman, sözlerine şöyle devam etmiştir : «Mahkeme, Amerikan Cumhurbaşkanını suçlamıyacağı gibi, ona hakaret de edecek değildir. Mahkeme, ABD'nin ilk bakışta Vietnam'da savaş suçları işlediği varsayımından hareket edecek, itham etme yerine bir tahkikata girişecektir.

Fransız makamları, bunun aksine birşey söylmediklerine göre, toplantımıza, Paris'te her hafta görülen toplantılardan farklı bir muamele yapılacağını sanmıyorum.

Gerekirse, toplantı özel olarak da yapılabilir ve toplantıya yalnızca belli basın mensupları katılabilir».

Schoenman, Mahkmenin gerekirse Stockholm'e nakli ihtimalini Başbakan Tage Erlan-

ger'in 17 Martta Dagens Nyheter gazetesine verdiği beyanata ve 25 Martta Lund Üniversitesindeki konuşmasına dayandırmıştır. İsveç Başbakanı, hükümetinin Mahkeme üyelerine vize verilmesini engellemeye kalkışmıyacağını, yıllarca Stockholm'de faaliyete geçen Dünya Barış Konseyine yapılan muamelenin Mahkeme üyelerinde de aynen uygulanacağını açıklamıştır.

Lund Üniversitesinde de Başbakan Erlanger, şunları söylemiştir: «Önce düşünmüştüm ki, mahkeme, hükmünü peşinen vermek gibi (garip) bir usule başvurmaktadır. Bu tutum, Amerikada daha sert bir savaş isteyenlerin durumunu güçlendirmekten başka işe yaramıyacaktı. Ama görüldü ki, Mahkeme, kendini sadece gerçeği ortaya çıkarmakla görevli bir teşekkül saymaktadır. Tabiatiyle, bu tamamen farklı bir şeydir».

Ermeniler acele müdahele istiyorlar.

(S. 645, Vesika No. 615'e ek):

Akdeniz Donanması Komutanlığından:

...Türkler Kars'ı aldılar. Türkleri Doğuda durdurmanın en iyi yolu Yunanlıları Eskişehir'den Ankara'ya yollamaktır.

(23 Eylül 1920, S. 146, Vesika No. 144'e ek, Mr. Ryan'ın Anadolu Milli Hareketi hakkındaki notundan):

Kürtlerin Türklerden ayrılması çok güç. Böyle olmakıa beraber, Majestelerinin Hükûmeti onları Kemalistler ile Bolşeviklere karşı kullanabilir.

TÜRK - BOLŞEVİK PLÂNI

(8 Ekim 1920, S. 637, Vesika No. 605, Albay Stocks'dan Lord Curzon'a «çok gizlidir» kaydı ile):

Bolşevikler. Ermeni hududuna yığınak yapıyorlarmış. Bu, Türk-Bolşevik plânının bir kısmı olacak. Bugün Fuat Bey ve Sait Şamil ile görüştüm (Şeyh Şamil'in torunu). Kuzey Kafkasya'da antibolşevik hareket için para istediler. Bana kalırsa, Türk-Bolşevik plânına engel olacak herşeyi desteklemeliyiz. Fuat Bey, anlaşmamızın çok gizli tutulmasını istedi.

(6 Kasım 1920, S. 170, Vesika No. 171, Albay Stock'dan Lord Curzon'a):

...Türkler tarafından Ermenistan'ın başarıyla zaptı, Orta Doğunun çehresini değiştirmiştir.

(10 Kasım 1920, S. 174, Vesika No. 174, Amiral Sir F. de Robeck'den Lord Curzon'a):

Kemalistler, Ermenistan'ı aldılar. Bu bölge bizim için kaybolmuş sayılır.

(22 Kasım 1920, S. 183, Vesika No. 181, Türkiye - Rusya ve Yunanistan'daki hâdiseler'den):

...Türk lideri Kâzım Karabekir, Ermenistan'a girdi. Kars, Sarıkamış v.b. yerleri aldı. Türkler, Ermenileri yendiler ve Wrangel'i elimine ettiler.

Gelecek yazı:
MUSTAFA KEMAL VE EMPERYALİSTLER

AFRİKA'DA NELER OLUYOR?

Mehmet Bora

Geçen yıl Afrikada millî kurtuluş hareketlerinin duraklama ve gerileme yılı olmuştur, denilebilir. Önce Cezayirde sonra sırasıyla Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti, Dahomey ve Yukarı Volta'da yapılan askerî darbeler 1966 da Nijerya, Gana ve Togo'ya da sıçramış ve bu ülkelerin idaresi İngiliz ve Fransız sömürgecilerin yetiştirdiği subayların eline geçmiştir. Çeşitli Afrika ülkelerinde başarıyla sonuçlanan askerî darbelerin kaynağını her ülkenin özel durumunda aramak gerekiyorsa da, hepsinin temelinde yatan neden, bağımsızlığa kavuşan Afrika ülkelerinde iş başına geçen sivil idarelerin fena imtihan vermiş ve bilgisizlik, kişisel hırs, suiistimal yüzünden halk indindeki itibarlarını yitirmiş olmalarıdır. Sömürge rejiminden idareyi devralan siviller kendilerini toplumun hizmetine adayacak yerde, kişisel hırs ve çıkarlarına öncelik tanıyarak eski sömürgecinin yerini almaya başlamışlardır Böylece siyah Afrikanın birçok ülkelerinde yeni bir sömürgen sınıf ortaya çıkmıştır. Bu sınıf eski sömürge idaresinin «civil servants dediği burjua sınıfıdır ve bazı yerlerde sosyalizm paravanası arkasında, bazı ülkelerde de Batı kapitalizminin koltuğuna sığınarak iktidarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bunları devirip iktidarı ele alan askerler ise hemen her yerde emperyalistlerin ve yeni sömürgecilerin ağına düşmektedirler. Bunun en ilginç örneği Gana'da görülmektedir.

Siyah Afrikanın üzerinde esmekte olan irtica dalgasından şimdiye kadar kendini korumayı başarmış iki devlet var ki bunların talihi, başlarında gerçek milliyetçi, bilimsel sosyalizme inanmış liderlerin bulunmasıdır: Gine ile Tanzania'yı kastediyoruz. Gine'nin Seku Touré'si ve Tanzania'nın Nyerere'si etraflarını saran emperyalizm komplolarına, baskılara göğüs germesini bilmişler ve tuttukları millî kurtuluş yolundan şaşmamışlardır. Açık ve gizli emperyalizme karşı verilen bu savaş son derece güç şartlar altında cereyan etmektedir, çünkü yeni sömürgecilerle içerdeki işbirlikçileri millî bağımsızlık savaşını kösteklemek için her çareye baş vurmaktadırlar. Seku Touré ile Nyerere bir gerçeğin farkına varmışlardır. dış yardıma dayanan millî bağımsızlık olmaz. Tanzania Başkanı Nyerere beş yıllık siyasî bağımsızlık devresinde yapılan hataları incelerken şöyle diyor : **«Kalkınma silâhı olarak paraya çok fazla güvendik, bu yüzden insan gücünün önemini küçümsedik. Paramız yok ama çalışabiliriz, büyük paraya ihtiyaç gösteren sanayi tesislerine hemen girişmemek şartıyla..»** Nyerere dış yardım denilen kısır çemberi de şöyle tanımlıyor: **«Dilencilik yeter. Dilenmekle bir ülke kurulmaz. Geniş topraklarımız ve 10 milyon çalışan kolumuz var. Yabancılardan yatırım yapmalarını istemekle memlekete döviz sokabiliriz ama aynı dövizi kâr şeklinde dışarı çıkartan yabancı kumpanyalara da bağımsızlığımızı emanet etmiş oluruz!»** Ve Nyerere şu sonuca varıyor: **«Memleketimizin gelişmesi için sırf paraya güvenmekle hata işledik. Yabancı şirketler memlekette sanayi kursalar bile bu, Tanzania'nın karşılaştığı davaları çözümlemez. Ayrıca, bu sun'î kalkınma bizi asıl hedeflerimizden uzaklaştırır».**

Başkan Nyerere Tanzania'daki bütün bankaların millileştirildiğini ilân ettiği gün yeni ekonomik stratejiyi de şöyle çizmiştir :» **Kapitalist ve ağa sömürgenliğinin yanında bir başka sömürü biçimi daha vardır: Köylerin kentler tarafından sömürülmesi. Köylü çalışır, yarattığı ürün dış borçları ödemek için ihraç edilir. Ama bu borçlar köylerin değil kentlerin gelişmesi için kullanılır. Köylü emeğinin karşılığını almaz. Para, kalkınmanın amacı değil sonucu olmalıdır. Emekçi halk, toprak, âdil bir politika, iyi bir devrimci yönetim: kalkınmanın gerçek temelleri bunlardır!»**

AFRİKADA ASKERİ DARBELER
Güney Amerika — Merhaba amigo!...

Bazılarının «Çin örneği sosyalizm» diye adlandırdıkları ve Tanzania'lıların «Bizim ilk Havana bildirimiz» diye övündükleri bu ülkeler, aslında insan emeği yatırımları üzerine kurulmuş bir ekonomik sistemin ifadesidir. Tanzania'nın ekilebilecek geniş toprakları vardır. Tarımı geliştirmekle yalnız memleketin ihtiyaçları karşılanmıyacak, aynı zamanda ihracat arttırılarak halkın gıda, giyim, barınma, sağlık ve eğitim ihtiyaçları için gelir sağlanmış olacaktır. Bu hedefe erişmekte en büyük güçlük ülkücü ve devrimci bir yönetim kadrosunun eksikliğidir. Afrikadaki sosyalizm denemeleri hep bu engel önünde tökezlemişlerdir. Tanzania'nın şansı, Zanzibar ihtilâlinde önemli bir rol oynamış bulunan ve Doğu Afrikanın en iyi örgütlenmiş partisi olan UMA partisine sahip olmasıdır. Öğretmenlikten yetişme ve biraz romantik tabiatlı başkan Nyerere, kelimenin felsefî anlamıyla marksist değilse de namuslu bir sosyalisttir. Başında bulunduğu hükûmetin ve partinin bütün yöneticilerinin ya köylü ya da işçi olmasını, hiçbir şirkette hissesi bulunmamasını, kiralık evi olmamasını ve iki ücret almamasını, tek kelime ile her yönetmenin üretici olmasını şart koşmuştur.

Tanzania'daki yabancı bankaların millîleştirildiği haberi dünyada bomba gibi patladı. Başkan Nyerere'nin etrafındakiler hem seviniyorlar hem de korkuyorlardı: Kapitalist dünya nasıl bir tepki gösterecekti? Batı devletlerinin menfaatlerini korumak üzere Amerikan 6. filosunun Tanzania kıyılarına hareket edeceği söyleniyordu. Başkan Nyerere ise şöyle diyordu : «Korkmadan yolumuza devam etmemiz gerek. Emperyalizme karşı koyanlar her yerde saygı görüyorlar. Fidel Castro ya da Ho Chi Minh konuşunca sözleri dinleniyor.. Büyük toprak sahibi bir bakan Nyerere'ye sordu : «Peki, işlerini güçlerini bırakıp ta parti ve hükûmet için çalışmaya koşan insanların geleceği ne olacak? Başkanın cevabı kesindi : «10 milyon Tanzania'lının geleceğini düşünseniz daha iyi edersiniz.»

Tanzania ordusu başkanın kararını desteklemek üzere büyük bir geçit resmi tertip etti. Komutanlardan biri şöyle diyordu: **«Artık yalnız siyasî ve ekonomik alanda değil askerî bakımdan da herşey aydınlığa kavuştu. Şimdiye kadar memleketi kime karşı savunacağımızı bilemiyorduk, şimdi ise düşmanlarımızın nerede olduğunu biliyoruz. Biz bir halk ordusuyuz işçi ve köylü ordusuyuz.»**

★

Siyah Afrikada sosyalizmin ikinci kalesi Gine ve onun başkanı Seku Touré'dir. Bir yıl önceye kadar Gana - Gine - Mali Afrikanın sosyalist sacayağını teş[illegible] fakat Gana'da Nkrumah'nın devrilmesinden sonra Mali de ekonomik sıkıntılarını gidermek için eski sömürgeci Fransa'ya el uzattı. Geçenlerde Pariste imzalanan bir anlaşma ile Mali ulusal parasını değiştirerek frank sahasına girmeye razı oldu. Böylece Batı Afrikada bağımsızlığından hiçbir fedakârlık kabulüne yanaşmayan tek devlet olarak Gine kaldı. 1960 yılında Gine: «sömürge frangı ölmüştür yaşasın Gine millî parası» diyerek Fransız yardımına sırt çevirmişti. De Gaulle bunu unutamadı ve o tarihten itibaren Gine ile bütün ekonomik ilişkileri kesti. Fransanın boş bıraktığı yeri Çin ile Amerika almaya çalıştılar. Özellikle Amerikan kapitalistleri Gine'nin zengin alüminyum ve boksit madenlerini işletmeye talip oldular Ne var ki, başkan Seku Touré memleketin ekonomik bağımsızlığı ve sosyal adalet ilkesi ile bağdaşmıyan hiçbir imtiyazı hiçbir yabancı devlete tanımayacağını açıkça ilân ettiği için Amerikan sermayesi Gineye oluk gibi akmadı. Yalnız Harvey firması Gine'nin en önemli boksit madenini ve Fria'daki rafineriyi, milletlerarası bir konsorsiyomla birlikte, işletmeyi üzerine aldı. Ama kârını döviz olarak dışarıya transfer edememek ve Gine içinde yeni yatırımlara tahsis etmek şartıyla. **Bugün** Fria rafinerisi Gine hükûmetine yılda 34 milyon dolar döviz sağlamaktadır ve zengin boksit damarlarının işletilmesine başlandığı gün (1969 da) Gine yılda 56 milyon dolar daha döviz elde etmiş olacaktır. Bütün mesele kalkınma hamlelerinin ilk yıllarında sıkıntıya katlanmasını bilmektedir. Bilindiği gibi Gine bu yolu isteyerek seçmiştir. Fransız Milletler Topluluğunda kalmayı reddeden tek Afrikalı devlet Gine olmuştur. Gine'nin Fransa ile ortaklığa «hayır» dediğini öğrendiği zaman De Gaulle bütün fransız teknisyen ve iş adamlarının bir hafta içinde Gine'yi terkedeceğini Seku Touré'ye bildirmişti. Gine liderinin cevabı : «Neden bir hafta? 24 saat içinde gitsinler» şeklinde oldu. Milletine durumu açıkladığı gün şöyle diyordu «Hedefimiz çabuk zenginleşmeden önce ekonomik bağımsızlığımızı korumaktır. Bunun için gerekirse bazı sektörlerde sıfırdan başlamak zorundayız».

Afrikanın çeşitli ülkelerinde yapılmakta olan denemeler bir gerçeği yeniden gözler önüne sermiştir: «Az gelişmiş ülkelerin kalkınması için iki yol vardır: Ya kapıları yabancı sermayeye açıp zengin devletlerin, içerdeki işbirlikçileriyle beraber memleketin en rantabl kaynaklarını işletmesini ve böylece ülkenin bazı kısımlarında (özellikle kentlerde) küçük bir zümrenin ileri sanayi memleketlerindekine benzer bir yaşama düzeyine varmasını, buna karşılık, büyük kütlenin sömürü düzeninden koparabildiği kadarıyla yetinmesini kabullenmek; Ya da millî kaynaklarla işgücünü seferber ederek topyekûn kalkınmak. Birincisine kapitalist aldatmasıyla «Hürriyet içinde kalkınma», ikincisine «Bağımsızlık içinde kalkınma» adını verebiliriz. Yalnız unutmamalı ki birinci sistemdeki «Hürriyet» ve «Kalkınma» mutlu bir azınlığın tekelinde kalmaya, halk yığınları için ise bunun anlamı «lüks otelleri ve eşya dolu vitrinleri uzaktan seyretme özgürlüğü» olmaya mahkûmdur Kısaca, kapitalist yol, kütlelere ne özgürlük, ne de kalkınma getirir, yalnızca fakirlik ve esaret getirir.

NOTLAR

● Mayıs 1963 Adisababa Konferansının yarattığı Afrika Birliği ortamı, bugün yok olmak üzeredir. Nâsır, Nkrumah, Selasiye, Keita Senghor, Ben Bella'nın o dönemdeki ilişkileri ve fikir birliği bugün darmadağın olmuştur.

● Bugün Afrikanın siyasal ve ekonomik durumu karışık ve tehlikeli bir yönde gelişmektedir. Burundi Başbakanı Ngendandumwe, Kenyalı Pio Pinto ve Ben Barka gibi ilerici milliyetçilerin öldürülmesi, peşpeşe vuku bulan askerî darbeler ve İngilizlerin kalleşçe çüzümlemekten kaçındıkları Rodezya terörü, hep Afrikadaki karşı-devrimci güçlerin etkisini göstermektedir.

● Yeni sömürgecilik, bu değerlendirmelere göre, daha tehlikeli ve aktif biçimde Afrikada görülmektedir. Yeni sömürgeciliğin diğer durumuna ise şöyle bakılmalıdır:

Batı Avrupa ve ABD'de 1920'den beri kapital (üretim araçları), tüketim mallarından daha çabuk artmaktadır. Böylece artan kapital sektörü ancak sınır dışına taşmakla kendini koruyabilir. Azgelişmiş ülkelerden de daha uygun bir alan yoktur. ABD dış yatırımları genellikle tüketim endüstrilerine yönelmez. 1964 yılındaki 1 milyar 629 milyonluk yatırımın 830 milyon doları Libya petrollerinin geliştirilmesine, 350 milyon doları madenciliğe, 225 milyon doları tüketim endüstrilerine (fakat bunun 192 milyon dolarının Güney Amerikanın faşist rejimlerine gittiğini belirtmeliyiz), 122 milyon doları ise Liberyadaki kauçuk üretimine gitmiştir.

● Birleşmiş Milletler İstatistiklerine göre (Cenevre 1964), Asya, Afrika ve Güney Amerikaya yapılan tüm yatırım, 1950-1961 döneminde 10 milyar 300 milyon dolardır. Yatırımı yapan memleketlerin (ABD, İngiltere, B. Almanya, Fransa, Japonya) dış ticaret kârları ise 20 milyar 900 milyon dolardır.

● Afrikadaki askerî darbelerden çıkan şaşmaz sonuç şu olabilir:

a) Bütün darbelerde yeni sömürgeciliğin etkisi olmuştur.

b) Her seferinde sömürgecilerin yetiştirdiği bir grup iş başına geçmiştir. Örneğin, Dahomey'in Soglo'su Fransız lejyonunda Cezayir ve Vietnam milliyetçilerine karşı çarpışmıştır.

c) Yeni rejimler, devirdikleri sivil hükûmetin bütün ilerici hareketlerini durdurmuş, yeni sömürgecilğe yaranmaya çalışmışlardır.

d) Kapitalist olmayan yoldan kalkınmanın böyle kaba kuvvetle durdurulması, halk arasında hiç denecek kadar az tepki yaratmıştır.

● Halkın pasifliği iki faktöre dayanmaktadır:

a) Sömürgeciliğin yıllar boyu yerleştirdiği derin cehalet ve gerici ilgisizlik.

b) Kısa vâdede ilerici güçlerin teoriye aykırı düşmeleri, halk hareketinden kopmaları ve iyi yetişmiş devrimci kadroların bulunmaması.

SİYASİ NOTLAR

Basın dâvaları

«Kirpi» yazarları Nâci Sadullah ve Kaya Çelikkanat'tan sonra, «Dün Köleydik Bu gün Halkız» kitabının yayımlayıcısı Süleyman Ege, 142. maddeye göre, Ankara Birinci Ağırceza Mahkemesi tarafından 9 ay hapse mahkûm edildi. Mahkûmiyete Sulhi Dönmezer, Recai Okandan ve Kayhan İçel'in bilirkişi raporu yol açtı. Kitabın yazarı, sosyalist bile olmayan Köylü Partisine mensup ve Dünya Harbinde İngiltere'ye sığınmış bir asılzade gazeteciydi. Kitap, komünist rejimden önceki Macar kontlarının derebeylik düzenini anlatmaktaydı. Bilirkişiler, asılzade gazetecinin. feodal düzeni kınamasını komünist propagandası saymışlardı.

Trabzon'da yayınlanan «Sömürgeciliğe karşı Savaş» gazetesi ise, «Açlık Kapıya Dayandı başlıklı yazısı dolayısiyle açılan kovuşturmada, Dr. Öztekin Tosun'un bilirkişi raporu üzerine takipsizlik kararı aldı. Dr. Tosun, raporunda şöyle demekteydi: «Yazıda, işçilerin kendi partilerinde birleşmeleri hususunda bir propaganda bulunmaktadır. Çok partili bir rejimde böyle bir propaganda normal karşılanmalıdır. Suç teşkil etmemek şartıyla herkes istediği fikrin propagandasını yapacak, istediği partinin vatandaşın oylarını kazanmasını sağlamaya çalışacaktır. Bugün kanunlarımız, cebir telkin etmemek şartıyla, sosyalist propagandayı cezalandırmamaktadır. İnceleme konusu yazı da, bu şekilde cebir telkin etmeksizin yapılmış tipik bir sosyalist propagandası örneği teşkil etmektedir.»

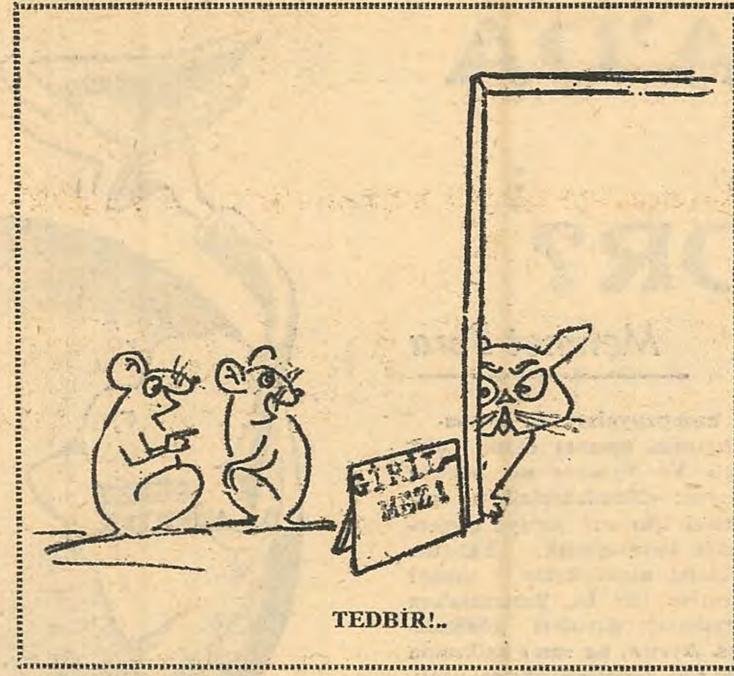
Ankara'da Doğan Avcıoğlu ise, şimdi Hukuk Fakültesini bitirerek avukatlık yapan İbrahim Türk'ün öğretmenlik mesleğinden uzaklaştırılmasına yol açan Millî Emniyet raporunu kamu oyuna duyurduğu için «Devletin emniyeti ve dahilî. siyasî menfaatleri icabından olan ve gizli kalması lâzım gelen vesikaları istihsal ve yayınlamaktan dolayı» T. C. K. nun 132/2 maddesine göre yargılandı. Dâvâ başka bir güne bırakıldı. Ayrıca karikatürist Tonguç ve Avcıoğlu, YÖN'ün 201. sayısında çıkan «Sun'î İlkah» lejantlı karikatür dolayısiyle Hükûmet ve Ordunun manevî şahsiyetini tahkirden ifade verdiler. Aziz Nesin de Yazarlar Kongresinde Vietnam'la ilgili olarak yaptığı ve YÖN'de yayınlanan konuşma dolayısiyle devletin dış ülkelerde itibarını sarsmaktan Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanacaktır.

Dışarda devletin itibarını sarsma bakımından ilgi çekici bir dâvâ, Ankara'da Ağır cezada görülmektedir. Gazeteci Leylâ Çambel, bir Alman dergisinde Türkiye ile ilgili bir yazı yayınlamıştır. Gazetecilik mesleğinde sık sık görüldüğü üzere, Alman dergisinin yazı işleri müdürü, yazıda uygun bulduğu değişiklikleri yapmıştır. Leylâ Çambel'in bunu önlemesine imkân yoktur. Ama değişiklikler yüzünden Çambel yargılanmakta ve bunu ispatlamaya çalışmaktadır.

Öte yandan Leylâ Çambel'in avukatı Prof. Faruk Erem ve Avni Yurtsever, «Devletin dış ülkelerde itibarını sarsmak» ile ilgili T.C.K. nun 140. maddesinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, bu görüşü reddetmiştir. Dâvâ devam etmektedir.

MAO AĞIRCEZADA!

Mao Çe-tung'un beş makalesini ihtiva eden «Teori ve Pratik» adlı kitabı dolayısıyla, Sol Yayınları sahibi Muzaffer Erdost hakkında, «Komünizm propağandası yaptığı» suç isnadı ile açılan dâvâya, Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesinde hafta içinde bakıldı.

TEDBİR!..

Bilindiği gibi, bilirkişi Doç. Dr. Uğur Alacakaptan bu kitabın «Bilgi vermek maksadı ile yayınlandığını, propağanda maksadının olamıyacağını» raporunda belirtmiş, bu rapordan sonra, kitap savcılık tarafından yeni bir bilirkişiye tetkik ettirilmesi maksadıyla Ord. Prof. Sulhi Dönmezer'e gönderilmiştir. Sulhi Dönmezer ise, kitabın propağanda maksadıyla Türkçeye çevrilip yayınlandığı kanaatini belirtmiştir.

Muzaffer Erdost, ifadesi sırasında, bu kitabı bilgi vermek ve ticaret yapmak maksadı ile yayınladığını, propaganda maksadı gütmediğini söylemiştir. Suç unsuru bulunduğu iddia edilen makalelerin, soyut ve genel bilgiler değil, somut ve özel bilgiler ihtiva ettiğini ve bu bilgilerin tamamen Çin'e ait olduğunu söylemiş ve bu makaleleri ihtiva eden kitapların İngiltere'de, Amerika'da ve Fransa'da satıldığını, yurda sokulmasının yasak olmadığını sözlerine eklemiştir.

Muzaffer Erdost, «komünistlik» isnadına işçi sınıfı ihtilali ve işçi sınıfı diktatörlüğü yönlerinden itiraz ederek, şöyle demiştir :

«Çin, elli yılı aşkın bir süre, yarı sömürge durumdan kurtulmak için mücadele etmiştir. Bunların başında, İngilizlere karşı Afyon Savaşı, İngiliz - Fransız Birliğine karşı Savaş, Japonlara karşı savaş, Amerikalılara karşı savaş gelmektedir. Fransa'da «cumhuriyet», Fransız İhtilâli ile kuruldu; fakat Türkiye'de cumhuriyet, Kurtuluş Savaşını takiben ve Kurtuluş Savaşını yapan unsurlar tarafından kurulmuştur. Bunun gibi Çin'de de Komünist Partisi, iktidara, Rusya'da olduğu gibi, işçi sınıfının ihtilali ile değil, Kurtuluş Savaşının neticesinde gelmiştir. Yazar bu vakıayı, daima «kurtuluştan önce» «kurtuluştan sonra» şeklinde ifade etmek suretiyle, mücadelenin şeklinin bir sınıf ihtilâli olmadığını belirtmektedir. Adı geçen kurtuluş savaşında, 141 ve 142. maddelere göre, birbirlerinin düşmanı varsayılan işçi sınıfı ile millî burjuvazi, karşı karşıya değil, yanyana ve düşmana karşı birlikte savaşmıştır.»

Erdost işçi sınıfı diktatörlüğüne de değinerek makaleden bazı düşünce ve bilgileri nakletmiş bu bilgilere göre, Çin'de burjuva ve küçük burjuva sınıfının sanayicilerin, iş adamlarının yani kapitalist sınıfın var olduğunu, bunların birer sosyal sınıf olarak ortadan kaldırılmamış bulunduğunu, partileri olduğunu, ideolojilerini her türlü yoldan ve inatla savunmaları hakları olduğunu, bunlar üzerinde «zor kullanmanın» doğru olmayacağını yazarın belirttiğini söylemiştir.

Kitapta bulunan «karşı devrimcileri tutuklamak, yargılamak, mahkûm etmek» ibaresi üzerinde de duran Erdost, bahsedilen karşı devrimcilerin Çin'e ait unsurlar olduğunu ve bunların Türkiye'de bir sosyal sınıf teşkil etmediğini söylemiştir. Erdost, bu konudaki görüşlerini şöyle belirtmiştir :

«Karşı devrimciler denen bir zümre veya sınıf Türkiye'de yoktur. T. C. K. nun 142/1 maddesinde belirtilen «sosyal sınıf» ile karşı devrimcilerin ilgisi yoktur. Çünkü, karşı devrimci, her ülkede, her devrimden sonra meydana gelir. Şu anda, bize göre karşı devrimci, 27 Mayıs devrimine karşı olanlardır, ve bir sınıf teşkil etmezler. 27 Mayıs'tan sonra çıkarılan Tedbirler Kanunu hâlâ yürürlüktedir, ve bu kanun 27 Mayıs'a karşı olanların bazı hürriyetlerini kısıtlayıcı mahiyettedir, fakat bir sosyal sınıfın tahakkümü anlamına gelmemektedir. Çin'deki karşı devrimciler, Türkiye'deki sosyal sınıflardan birini teşkil etmemektedir. Türkiye'de Cumhuriyet'ten sonra yer yer karşı devrimciler çıkmıştır. Bunlardan Şeyh Sait ve arkadaşlarını, İstiklâl Mahkemesi, idama mahkûm etmiştir. Atatürk'e suikast hazırlayan karşı devrimciler idam edilmiştir. 150'likler adı ile bilinen 150 karşı devrimci vatandaşlık haklarından mahrum edilerek yurt dışına çıkarılmıştır. Bunlar, tamamen bir ülkenin özel durumu ile ilgilidir. Çin'de adı geçen karşı devrimciler de, aynı şekilde özel şartların meydana çıkardığı karşı devrimcilerdir. Bizi hiç bir şekilde ilgilendirmemektedir.»

Mahkeme, kitabın yeniden kurulacak üç kişilik bir bilirkişi kuruluna tetkik ettirilmesine karar vererek, duruşmayı 4 Mayıs 1967 tarihine bırakmıştır.

Forum, demokratik sosyalizm cephesine katıldı

27 Mayıstan önce, bugün Mc Carthy'ciliği seçen Prof. Feyzioğlu ve Aydın Yalçın gibi kurucularıyla birlikte siyasî hürriyetleri başarıyla savunan Forum dergisi, 27 Mayıstan sonra hayli tereddütlü bir dönem geçirmiş ve nihayet geçen hafta «Demokratik sosyalizm cephesi»ne katılmıştır. Türk fikir hayatında değerli bir rol oynayan Forum'un yazı ailesinden Cahit Talas, Bahri Savcı, Hâluk Ülman, Cevat Geray, Ruşen Keleş ve Beşir Hamidoğlu'nun hazır bulunduğu bir basın toplantısında açıkladıkları bu kararı memnuniyetle karşıladık. Zira Türkiye'de artık ya sağda ya da solda yerini kesinlikle almadan orta yolculuk taslamak, objektif olarak sağcılara hizmet eden maskeli bir tutumdan başka birşey değildir. Forum, bu ortayol aldatmacasını reddederek, dürüstlük ve samimiyetle, Türk fikir hayatında kendisine uygun bulduğu yeri seçmiştir. Forum'u kutlarız.

Prof. Cahit Talas, basın toplantısında, **«Türkiyenin bugün karşı karşıya bulunduğu sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde başka bir yol düşünülemiyeceğine inandıkları için demokratik sosyalist cepheye katılma kararını verdiklerini»** açıkladı. Derginin bu kararı, «Forum'un Çağrısı» adlı yazıda belirtilecektir. Çağrı, Atatürkçülüğü, bir takım kelimeleri umacı göstererek medrese tartışmalarına çekmeye çalışan Feyzioğlu ve Yalçın gibi Forum kurucularına **«Atatürkçülüğün bir felsefe ve doğma olmayıp en iyiyi bilmak ve araştırmak olduğunu»** hatırlatmakta ve «herkesi (demokratik) sosyalist sistemin Türkiyede yerleşmesi için çalışmaya ve işbirliğine dâvet etmektedir».

Anayasanın, demokratik sınırlarına bağlı kalarak en geniş özgürlükler içinde gelişme imkânlarını tanıyan anlayışının gittikçe zayıfladığı belirtilen bildiride, kapitalist karma ekonomi yerilmekte, sosyalist karma ekonomi savunulmaktadır. Çağrı, benimsenen karma ekonomiyi şöyle açıklamaktadır: Karma ekonomi, «ferdin yapamıyacağı ya da yapmak istemiyeceğinin devlet tarafından yapılması» biçiminde değil de, ancak «halkın yararına olan ve özel şahıslar elinde bulunması kamu çıkarları takımından yararlı bulunan işlerin devlet tarafından yapılması» diye kabul edildiği takdirde gerçek anlamına ulaşabilecektir. Bu anlamdaki bir karma ekonomi, sosyalist bir ekonomik düzendir. Çağrı, Türkiyede başıboş bırakılan kapitalizmin yerini, özel teşebbüsün çalışma alanlarını, toplumun yararına olduğu ölçüde devlet müdahalesinin almasını, temel alanlarda kurulacak kamu mülkiyeti yolu ile kapitalist ekonomi alanının kapatılmasını istemektedir.

Forum'a yeni yolunda başarılar dileriz.

Sömürge Sineması

Bülent Habora

ÖNCE TÜRKİYE 1967

Yıl 1967... Az gelişmiş ülkemizde düzensizlik, keşmekeşlik birbiri arkasından sürüp gitmektedir. Anayasa savunucularından biri dövülür, suçlular dövülenden daha özgür dolaşırlar... Meclis basılır, baskını hazırlıyanlar **«gözler ileri, başlar yukarı»** gezerler... Faşizmin, nazizmin övgücüleri vatan kurtaran aslanlar gibi boy gösterirler... Bir hükümet üyesi sınıflardan birini **«haydi zenginler, paranızı kurtarmak için davranın,»** gibilerden tahrik eder ama halâ Türkiye'yi yönetenlerden birisi olarak yerinde durur. Öteki yanda 141'ler, 142'ler yazarların, ozanların, hâtta yüzyıllarca önce ölmüş yabancı yazarların tepesinde dolaşır...

Evet, yıl 1967... Ve 1967 de bir Fransız kadın gazeteci Vietkong kahramanlarının arasında Paris'te gezer gibi röportaj hazırlarken, Türkiye'de bir yabancı kadın köylere, üstelik bir de yalnız başına gitmeye kalksın toz ederler kadını.

Evet, yıl 1967... Ve 1967 de **«kızamık»** gibi bir araçla nüfus plânlaması'nı tanrının yaptığı bir ülkede yaşıyoruz...

SİNEMA - AĞALAR

Ve 1967'nin az gelişmiş ülkesi Türkiye'nin bir de sineması vardır. İşte bu sinemaya «TÜRK SİNEMASI» adını takmışlar. Gerçekte Türk Sineması diye birşeyin olmadığı, daha doğrusu Türkiye'nin elli yıldır sinemaya hâmile olduğu açıkça bellidir. Zaman zaman doğum sancıları başlamış, ama **«Türkiye'de halktan gelen ve halka dönecek ilk gerçek halk sanatının öncülerinden biri olmakla heyecan ve gurur duyuyorum.»** (Halit Refiğ. Batılılaşma ve Halk Sineması Kavramları Üzerine Yön, 20 Ocak 1967) diyenlerin bol sayıda olması yüzünden, çocuğun başı, bacakları, kolları ve diğer uzuvları parça parça çekilmiş dışarıya. Ve bir türlü yapıştırılamadan ölüvermiş uzuvlar, yavrucak da doğmamış. Bu ölümlerin hemen arkasından da **«Halkçılık halka sömürgeci gibi değil, vatandaş gibi yaklaşmak, halkı tanımak, halkı anlamaya çalışmakla olur,»** (Aynı yazı) sözlerini söyleye söyleye halka gene yaklaşılmış... sonra gene ölümler... sonra yeniden «elma şekeri» hikâyesi... Sonuç?. İşte önünüzde duruyor Türk Sineması 1967 ucubesi.

Ve bu hâmileliklerin her ortaya çıkışında yeni yeni ağalar da türemiş. Bunlar celeplikten kerestecilikten bile gelip yerleşmişler sinemaya. Bazıları paralarına yeni desteler eklemek için yaklaşmışlar halka ellerinde elma şekeri ve her gelenin girdiği sinemaya oturmuşlar. Ve başlamışlar **«Bugün Türkiye'de 250'yi aşkın film yapılması belli bir sermaye ile değil bu filmleri seyretmeye gelecek olan seyircinin ödeyeceği para hesabına göre kesilen bonolarla mümkün olabilmektedir. Bu açıdan da bakılınca Türk sineması halk sinemasıdır.»** (Aynı yazı) düşüncesi altında vurgunların peşinde koşmaya. Bazıları da nüfus plânlaması'nın karşısında olduklarını tanıtlamaya kalkışmışlar...

SÖMÜRGE SİNEMASI

Bakın ne diyor, **«SÖMÜRGE SİNEMASI»**'nı bize **«türlü - çeşitli»** kalıplar içinde yutturmaya kalkışan Halit Refiğ: **Sömürge düzeni ancak bir sermaye işletmeciliği bulunduğu zaman söz konusu edilebilir. Türk film piyasası bir sermaye piyasası değil, bir emek piyasasıdır.»** (Aynı yazı) deyip bir bölüm önceki açıklamayı yapıyor.

«Sömürge düzeni» dir bu açıkça. Ve giderek **SÖMÜRGE SİNEMASI»** dır sinemamız. Yukarda anlatılanlar **«SÖMÜRGE SİNEMASI»** içinde dönen dolapları açık seçik ortaya koymaktadır. Nasıl filim çeviriyor beyler dikkat ettiniz mi? Sömürge düzeni'nin koşulları içinde çalışıyorlar. Önce emekçiyi sömürüyorlar. Emekçiyi de nasıl sömürdüklerini Halit Refiğ herhalde çok iyi bilir. Ve ulusun istediğini değil, kendi istediklerini vermekle de toplumu sömürüyorlar. Doğru değil mi Halit Refiğ? Ondan sonra Halit Refiğ diyor ki: **«Biz diyoruzki, sinemamız üzerine eğilerek Batıdan aldığımız kavramlar ve değer ölçüleriyle yola çıkmak bizi bir yere götürmez; aklımızı karıştırır; çıkmaza sokar...»** (Aynı yazı) Türk sinemacılarının en iyileri bile, değil batının kavramlariyle, değer ölçüleriyle yola çıkmak, batıyı özüyle, biçimiyle getirip aynen uygulamaya çalışıyorlar. Çalıyorlar, çırpıyorlar, neyse ki beceremiyorlar. İşte yalnızca bu bile **«SÖMÜRGE JANDARMALARININ BAŞÇAVUŞLUĞU»** nu yapmaktan başka bir şey değildir.

«Bu açıdan da bakılınca Türk sineması halk sinemasıdır» mış, Bilmiyor Halit Refiğ bu ulusun en büyük, en ucuz iki eğlencesinin sinema ve sigara olduğunu. Hani **«Türk sinemasıyla ilgisi sâyesinde»** öğrenmişti bu ulusu? Türk ulusu zorunlu birini seyretmeye, ötekini de içmeye, ikisi de **«OT»** olduğu halde...

Evet sermaye işletmeciliği yok ama en büyük çıkar dolapçılığı da sinemamızda yapılıyor, bu bir gerçektir. Hiçbir şeyi olmayan adamlar emekçilerin haklarına konuyorlar, çoğalıyorlar, çoğalıyorlar. Ve başlıyorlar yeni savaşlarına. Bu artık toplumun sömürülmesidir.

Yabancı çıkarcıların en önce yapmak istediklerini sinemacılarımız, sağ olsunlar yapıyorlar. Uyutma politikasıdır bu, yumuşatma politikasıdır, ulusun güçlerini köreltme politikasıdır, ulusun direnme düşüncelerini yok etme politikasıdır. Evet Halit Refiğ, ulusu pasifleştirme kampanyası **«türlü - çeşitli»** yollardan yapılmaktadır. Yöneticilerin sözleri, davranışları dışında diğer olayları düşünelim. Artık her yol deneniyor Türkiye'de, her alanda. Bunların karşısında senin «Sömürge jandarması» diye adlandırdığın aydınlar duruyor. Ama onların bile yetişemedikleri var. Örneğin şu bir kaç yıldır bir **«Türk Halk Müziği»** sorunu var. Radyolarla, en çok satan gazetelerin yaptığı yarışmalarla Halk Müziği katlediliyor. İşte bu da yabancı çıkarcıların en önce yapmak istediği «ŞEY»'i hazırlıyor: Ulus pasifleştiriliyor.

Evet Halit Refiğ, Ulusu pasifleştirme savaşı işletmecisiyle, sinema sahibiyle, tümüyle birlikte yapılıyor. Ve bu savaşların sonunda da sömürğe düzeni alabildiğine yerleşiyor, sömürgenler Türk Sineması'nda, giderek Türkiye'de istedikleri gibi at oynatıyorlar.

SÖMÜRGE SİNEMASI» nın üyesi Halit Refiğ ayrıca korkunç bir çağdaş sinema kompleksiyle ortaya çıkıyor. Bakın ne diyor: **«Adamlar cezbeye tutulmuş mevlevi dervişi gibi aynı noktanın etrafında dönüp duruyorlar: «Ah çağdaş sinema, vah çağdaş sinema! Neymiş mesele? Çağdaş sinema insanı anlatıyormuş, Türk sinemasında hümanizma yokmuş! Türk halkının «hümanizma» ya çok büyük bir ihtiyacı mı var da Türk sinemasında bunun olmayışından yakınılıyor.»** Ve onda sonra da devam ediyor Ziya Metin'in deyimiyle **«Bir Makalede Osmanlı Sosyolojisi»** ne. Evet Halit Refiğ, batının içten, namuslu iyi sinemasına önem vermek gerekli, yoksa batı sinemasının, batı çıkarlarının düşüncesine değil.

Ve Halit Refiğ Türk Sineması'nın devletten, diğer sanat dalları kadar bile yardım görmediğinden yakınıyor. **«Güldürme beni hariciye»**, zannedersem bu yakınma için en kısa yanıttır.

SONUÇ :

«SÖMÜRGE SİNEMASI» nı savunan Halit Refiğ'in yazısının en önemli bölümü şurası: **«Ben Halit Refiğ, Türkiye ve Türk halkı üzerine bugün ne biliyorsam mesleğim ve Türk sineması ile ilgim sayesinde öğrendim.»** (Aynı yazı) Nefis tabii. Bu söz üzerine **«iyi eğlenceler»** dilemekten başka bir iş düşmüyor bize. Demek ki arkadaş Türkiye'yi ve Türk Ulusu'nu böyle öğrenmiş. Türkiye üzerine olan bilgisi filimlerinin kalitesine göre doğru orantılıysa üzülürüm, yok ters orantılıysa ülkemizi ve ulusumuzu en iyi tanıyan kişi olarak önünde ceketimi iliklerim. Yalnız n'olur Halit Refiğ'e Çin yahut da Fransa hakkında bir şey sormayın. Çünkü size cevap verebilmesi için oralarda film çekmesi gerekecek.

Haklısın Halit Refiğ, sen Türk Sineması'nın en aydın en bilgili rejisörlerinden biri sayılıyorsun. Sen bile böyle olduğuna göre Türk aydınının **«ah çağdaş sinema, vah çağdaş sinema,»** diye övünmesi boşuna...

Attilâ İlhan'ın defteri

HİKÂYE-İ «ARAP» HASAN EFENDİ

29. Mart. Çarşamba

İçimde, acaba bestecisinin ölümünden mi, **Kemal Niyazi** nin **Hicazkâr Saz Semâi'** sinden çok ince çok uzak, çok dokunaklı bir takım sesler; son zamanlarda her akşam yaptığım gibi, **«Kutsal İsyan»** ın üçüncü cildine eğiliyorum.

Kurtuluş savaşımızın devrimci karakterini özellikle belirten bu büyük bileşim denemesinde beni saran, ne: Kopuk kopuk, dağınık olayları belirli bir eksen çevresinde ustalıkla toparlaması mı; küçük, handiyse gereksiz gibi görünen ayrıntılarla, önemli ve ana temellerin bağlantısını en kestirme yoldan kuruvermesi mi, bilmiyorum; ama bu gece, üzerine düştüğüm şu satırlar beni kaptığı gibi, 1919 Haziran'ının korkulu ve telâşlı günlerine, Menemen'de yaşanmış bir «Kan bayramı» na götürüyor. **(İçimde nedense hep o Hicazkâr'ın çok ince, çok ürkek, çok duygulu sesleri.)**

«... Haziran güneşinde insan sürahilerinden yakut renkli şarab gibi dökülüp sokakları, evlerin döşemelerini, dükkânların önlerini ıslatan kutsal ve aziz kan suçsuz insan kanı, Menemen'in yerli rumlarını da iştaha getirmişti. Onlar da.. ellerine geçirdikleri bütün vurucu, kesici ve öldürücü âletlerle Türk komşularının üzerine çullanmışlardı. Bu sırada canının korkusuna düşüp evlerinin bodrumlarında, kuyularda, catı aralarında saklanan Türklerin tersine Arap Hasan adlı bir Menemenli hemşeri, mavzerini kaparak penceresine dayamış ve sokakta korkunç insan avına çıkan düşman askerleri üzerine ateş etmeye başlamıştı. Az zamanda işi anlayan Rumlar ve Yunanlılar, makinalı tüfekleri kurup pek yakından yağdırdıkları kurşunlarla hem Arap Hasan'la yanında bulunan üç canı, hem de bütün evi kalbura çevirdiler (Sahife 222)»

Gerçekte «Arap» Hasan Efendi, akşam, daha haremi Hatice Binnaz Hanım, oğlu Esat Efendi ve torunlarıyla iftara oturmadan önce, İstasyon çevresindeki zeytinliklerde bazı bitkin Yunan askerlerinin kaynaştığını görmüş, kuşkulanmıştı. Bergama'da ilk kuva-yı milliye birliklerince kılıçtan geçirilen Yunan Girit Taburu'nun artıklarıydı besbelli bunlar. Niyetleri iyiye benzemiyordu. İftar'dan sonra torunların aldı. mezarlıkların arkasındaki arka yoldan, Damadı Ali Efendi'nin Menemen'in içindeki evine götürüp bıraktı. Sonra Kaymakam Kemal bey'e uğradı, kuşkularını söyledi. İşgalin başlamasından bu yana, o, gerek Kaymakam Kemal bey'le, gerekse Şube Reisi İsmail Hakkı bey'le sık sık buluşuyordu. Menemen gâfil avlanmış hazırlıksız, bir redd-i işgâl heyeti olsun kuramadan Yunanlıların eline düşmüştü Acaba dolaylardaki kuva-yı milliyecilerle bir bağlantı kurulamaz mıydı?

Uyanık bir adamdı «Arap» Hasan Efendi, İttihatçılığı da vardı biraz. Yirmi yaşında Şam'dan İzmir'e gelip yerleşmiş, (Arap'lığı oradan geliyor) Poyracık ve Bergama'da Başkâtiplik ettikten sonra, Menemen'de kereste ticaretine başlamıştı. Yunan işgâlini bir türlü içine sindiremiyor, kafası kızdı mı, kahvede şurda burda çekinmeden konuşuyordu. Bergama olayı duyulur duyulmaz:

«— .. Kuva-yı milliye buraya gelsin, demişti, onu ben besleyeceğim.»

Örneği çok görüldüğü gibi işbirlikçi bir soysuz yememiş içmemiş bunu Yunan İşgal Komutanlığına yetiştirmişti. **(İyi ama Hicazkâr, bu içli serzenişler!..)**

Gece durgun fakat gerilimli. Sahura kalkılıyor. Sonra Hasan Efendi, âdeti üzere, odasına çekilip Kur'an okumaya başladı. Sabahın ilk ışıkları. Süpürge yüklemiş kasabaya getirmekte olan bir köylü oldu ilk öldürülen. Hatice Binnaz Hanım bunu mutfağın penceresinden gördü oğlu Esat Efendi'ye de gösterdi. Esat Efendi Çanakkale'de, Suriye Cephesi'nde savaşmıştı Her ihtimali düşünerek evdeki «gizli» mavzeri buldu çıkardı. Arkasından bir silâh çatırdısı: Kırım!

Çevredeki zaten seyrek evlerde kimse sağ bırakılmıyor. Çoluk, çocuk, ihtiyar. Sonra Hasan Efendi'nin evi. Sağlam bir ev bu, iki katlı, kapıları ha deyince açılmaz, kale gibi. Aç diyorlar, açılmıyor. Kendileri açamıyorlar. Bir kirli kalabalık piyade tüfeği, makinalı tüfek, tabanca Müsademedir başlıyor. Bunu ısrarla belirtiyor Yunanlılar bu arada, bir de çavuşlarının öldürüldüğünü. Evde yaşı daha o zaman altmış beşi geçmiş Hasan Efendi'den başka haremi Binnaz Hanım var, oğlu var bir de hizmetkârı var, «Boşnak» Mehmed! Makinalı tüfek taramalarına, mavzer salvolarına yerlere yatarak kapı arkalarını siper edinerek direniyorlar. Mermiler kaypak ve zalim sevinçleriyle oralarına buralarına sürtünüp, yakıyor. Ne kadar sürer bu direnme? Dışardan Rumların sesi:

— Vre ehtiyar Kaymakamı vurduk, şimdi sıra sende!

Çâresiz teslim oluyorlar sonunda. Gerçekten de onlar evin hemen kapısı önünde sorgusuz sorusuz kurşuna dizecekleri sırada, tesadüfen meydana çıkan bir İtilâf İşgal Komisyonu, arabasını durdurup el koyuyor olaya. Komisyonun başı, adı belki de Ericson olan bir subay bu Türklerin önce mahkeme edilmesi gerektiğinde ısrar ediyor. Bunun üzerine Rumlar bir yandan evi yağma ededursun, bir yandan da öldüremediklerini götürüp kışlaya hapsediyorlar. Karanlık ihtimallerle yüklü ilk tutukluluk gecesi. Oruçlu, uykusuz öfkeli ve âciz. Menemen'in içinde söylentiler:

— Duydunuz mu kızanlar Hasan Efendi de öldürülmü ölüsü evinin penceresinden sarkıp duruyormuş!

Oysa ertesi sabah hizmetkâr Mehmed'le birlikte Hatice Binnaz hanım, sırtında entarisiyle, çarşafsız salıveriliyor Esat ve Hasan efendilerse İzmir Cezaevi'ne aktarılıyorlar. İş uzadıkça uzayacaktır Bir süre sonra mahkeme tutuklu olmayarak görülmeye başlansa da, Menemen'e dönemeyen Hasan Efendi ve ailesi, daha uzun bir süre karanlık günler yaşayacaktır. Ancak bir Eylül sabahı Punta tarafından İzmir'e giren Kemal Paşa'nın atlıları kurtaracaktır onları. **(Sonra bahçeler sonra o Hicazkâr'ın çok uzak, çok içli, çok ince yakınmaları !)**

İşin aslı üç aşağı beş yukarı, bu. Hasan Efendi, kurtuluştan sonra yeniden Menemen'e döndü, 1937'ye ölümüne kadar orada yaşadı.

Bu satırları ciddi ve önemli bir yapıtın yanlışını çıkarmak için değil, tam tersine, onun heybetli yapısına ufacık bir taş da ben koyabilmek için yazdım. Umarım ki gelecek baskılarında gerekli düzeltmelerle yayınlanır. İyi ama ben nereden mi biliyorum bunları, gayet basit: «Arap» Hasan Efendi, ana tarafımdan büyük dedemdi benim, bütün çocukluğum bu serüveni dinlemekle geçti. Ne vakit Karşıyaka'dan Menemen'e gidecek olsak Annem (Hasan Efendi'nin olay gecesi kaçırdığı torunu) İstasyon'daki evin ibret olsun diye kurşundan delik deşik bırakılmış hâlini bize gösterirdi ürperirdik.

Dedemi ise, içimde nedense uysal ve sıcak bir yağmur gibi uzayıp giden o zarif Hicazkâr, uzaklarda hayal mayal görüyorum. Elini öpmeye gelmişiz sanki. Sulanmış taşlıklarda kaba bir yer minderine yarı uzanıp sırtını duvara vermiş önünde tabakası ve sapsız fincanı. Beyaz müslüman sakalının üstünde, «mütehakkim» gözleri hür.

(Ah bu Hicazkâr!..)

PAPA ORTANIN SOLUNDA!

Refik Erduran'ın, «Mevkiine bakılmadan (Papa) birkaç gözüpek ajanımız tarafından kaçırılıp yurdumuza getirilmeli, 141 ve 142 maddelerin ünlü fıkraları uyarınca yargılanarak boyunun ölçüsünü almalıdır» sözleriyle kamu oyuna duyurduğu Papa'nın son tâmimi, ülkemizde komünistlik sayılan ortanın solunda fikirleri işlemektedir. Bununla beraber, tâmim, Batının da bir kısım muhafazakâr çevrelerinde çok «aşırı» sayılmıştır. New York Times, şöyle yazmaktadır: «Bazı gözlemcilere göre döküman, çok solcu, hemen hemen marksist bir **edaya sahiptir»** Kapitalist dünyanın bütün «sosyal ve ekonomik günahlarını» dile getirmektedir. Aslında tâmimin ne marksistlik ile ne de sosyalistlikle bir ilgisi vardır. Aksine, ünlü Amerikalı ilâhiyat profesörü, Janit Murray, Papanın tâmimini «Kilisenin marksizme kesin cevabı» diye nitelemiştir. Murray şöyle demektedir: «Günümüzün temel meselesi, dünyayı hangi tip hümanizmanın organize edeceğidir. Marksistler, bir çözüm yolu getirmişlerdir. Programlarının gerçekleştirilmesinde yalnızca insana güvenmektedirler. Şimdi Papa, aynı amaca erişmek için insanın dinî tabiatını tanıyan bir hümanizma, gerçek hümanizma temeline dayanan teferruatlı bir plân açıklamıştır.» Yalnız çağımızda din adamlarının dahi **«Plânlama dış ticaret hadleri, yeni sömürgecilik, dengeli sosyal ve ekonomik kalkınma, devletçilik»** gibi konularla uğraşmak zorunda kalması dikkat çekicidir. Politikacılarımızın çoğu ve hattâ Yalçın — Giritli — Feyzioğlu tipi profesörlerimiz «sömürme» sözünü komünistlik sayarlarken, Papa Altıncı Paul sömürme gerçeğini hafifletme çârelerini, bir iktisatçı kesilerek anlatmaktadır. Üstelik kışla disiplini metodları ile yönetildiği bilinen Katolik Kilisesinin başı, kendine inananları, «yeryüzü nizamını yenilemek için», materyalist yönde olmamak şartıyla, tam bir özgürlük içinde en cesur fikirleri ve çözüm yollarını ortaya atmaya çağırmaktadır. Bu bakımdan Papa'nın **Populorum progressio** (halkların ilerlemesi) adlı tâmiminin geniş bir özetini vermeyi yararlı bulduk. Tâmim, 87 paragraftan ibarettir ve her paragraf ayrı bir arabaşlık taşımaktadır. Döküman iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümün adı, «İnsanın bütün olarak (entegral) gelişmesi için» dir. İkinci bölümün adı da «İnsanlığın dayanışma içinde kalkınmasına doğru» dur.

Papa, şu gözlemden hareket etmektedir: **«Günümüzün temel olayı, sosyal meselenin dünya çapında ortaya çıkmasıdır... Aç halklar, zengin halklardan dramatik biçimde hesap sormaktadırlar»**. Papa, yalnız tarım toplumları ile sanayi toplumları arasındaki hayat seviyesi farkının genişlediğini, dengesizliğin arttığını belirtmekle kalmayıp, fakir ülkelerdeki oligarşilerin, yâni mutlu azınlığın lüks ve refahı ile kitlelerin sefaleti arasındaki uçuruma dikkati çekmektedir. Papa, **«belli bölgelerde ince bir uygarlıktan yararlanan oligarşiler»** diye mutlu azınlığı kınamaktadır.

MÜLKİYET HAKKI MUKADDES DEĞİLDİR

Papa, tâmiminde bu temel dengesizliğe çâreler araştırmaktadır: «Eğer dünya herkese yaşaması için gerekli imkânları ve ilerlemesi için gerekli araçları getirmek amacıyla kurulduysa, her insan orada, muhtaç olduğu şeyleri bulmak hakkına sahiptir. **Mülkiyet ve serbest ticaret de dahil öteki bütün haklar, bu temel hakka tâbidir.**

Özel mülkiyet, hiç kimse için kayıtsız şartsız mutlak bir hak teşkil etmez. Kamu yararı, bazen kamulaştırmayı gerektirir. Arazinin genişliği, boş tutulması, ya da kötü işletilmesi, halklara sefalet getiriyorsa, ülkenin çıkarlarına önemli zararlar veriyorsa, bazı mülkler kollektif refaha engel teşkil ediyor demektir.»

Le Monde'un bildirdiğine göre, ilk metinde mülkiyetle ilgili sözler şöyledir: **«Skandal teşkil eden durumlara bir son vermelidir. Reformlar gereklidir.** Bu reformlar yapılmalıdır. Ortak yararın temel zorunlukları karşısında mutlak ve kayıtsız şartsız mülkiyet hakkı olamaz». Bu ifade, sonradan biraz yumuşatılmıştır.

SERVETİNİ DIŞARIYA KAÇIRANLAR

Papa, servetini yurt dışına kaçıran mutlu azınlığı şiddetle kınamaktadır: «Millî faaliyet ve kaynaklardan gelen önemli gelirlere sahip vatandaşların, ülkelerine verdikleri açık zararı düşünmeden sırf kişisel çıkarları için, bu gelirin önemli bir kısmını yabancı ülkelere transfer etmeleri kabul olunamaz.»

Papa, frensiz kapitalizm ve liberalizmi mahkûm ettikten sonra, sanayileşme hakkında şunları söylemektedir: «Sanayileşmeye yanlış olarak atfedilen kötülükler, aslında sanayileşmeye refakat eden zararlı sisteme aittir.»

«Kalkınma, derinlemesine yenilikler getirici cesur dönüşümleri gerektirir. Acil reformlar geciktirilmeden yapılmalıdır.»

DEVLETÇİLİK VE PLÂN

Cesur dönüşümler nasıl gerçekleştirilecektir? Papa Altıncı Paul'e göre, kalkınma için devletçilik ve plânlama zorunludur: **«Ferdî teşebbüs ve rekabet, tek başına, kalkınmanın başarısını sağlamaya yeterli değildir... Ulaşılması gerekli amaçları ve bu amaçlara götüren araçları seçmek, hattâ empoze etmek devlete aittir.** Bu ortak eylem etrafında toplanan bütün çabaları teşvik etmek devletin görevidir.» Bununla beraber, Papa, tam bir kollektifleştirmeye ve bunun yol açacağını ileri sürdüğü «keyfî plânlama» ya karşıdır. Yol gösterici değil, fakat emredici bir plânlamaya dahi taraftar olmakla beraber, kalkınmada özel teşebbüslerin katkısını lüzumlu saymaktadır.

DOĞUM KONTROLÜ

Katolik Kilisesi, son yıllarda doktrinini oldukça yumuşatmakla beraber, doğum kontroluna karşıdır. Papa, her ailenin istediği kadar çocuk sahibi olma hakkına dokunulamıyacağını ileri sürmektedir. Hükûmetler, nüfus artışını sınırlayıcı radikal tedbirler alamazlar, ama aydınlatıcı bilgiler sağlayabilirler. Papa, bu konuda daha ileri gitmeyi reddetmektedir: «Hızlı nüfus artışının bir çok halde kalkınma meselesini güçleştirdiği doğrudur. Nüfus hacminin kullanılabilir kaynaklardan çok daha büyük bir hızla artması görünüşe göre, bizi bir çıkmaza sokmaktadır. Bu durumda, nüfus artışını radikal tedbirlerle frenleme hevesi güç kazanmaktadır. Şüphe yok ki, devlet yetkilerinin sınırları içinde, gerekli bilgiyi ve uygun tedbirleri alarak müdahale edebilir. Yalnız bunlar, ahlâk kanununun zorunluklarına uygun düşmeli ve özgürlüğe saygılı olmalıdır. **Evlilik ve çocuk yapma vazgeçilmez hakları olmaksızın insan vakar ve haysiyetinden söz edilemez.»** Sonunda çocuklarının sayısını kararlaştırmak, tam aydınlatılmış ana ve babaya aittir. Ana ve baba «Allah, kendileri ve daha evvel dünyaya getirdikleri çocukları ve mensup bulundukları toplum önünde sorumluluklarını gözönüne alarak, vicdanlarının sesini dinleyerek ve Allahın kanununu bilerek» bu konuda hareket edecektir.

FAKİR ÜLKELERE ORTAK YARDIM

Papalık tâmiminin ikinci bölümü, özellikle az gelişmiş ülkelerin kalkınmasına ayrılmıştır. Papa, bugüne kadarki fakirlikle mücadeleyi yetersiz bulmakta ve insanların vicdanına seslenmektedir: «Daha fakir olanlar yararına girişilecek hareketleri herkes malî bakımdan desteklemeye hazır mıdır? Devletin kalkınma çabasını hızlandırması için daha fazla vergi ödeyecek midir? Üreticilere daha âdil bir bedel verilebilmesi için ithal mallarını daha yüksek fiyata satın almaya razı mıdır? Gerekirse, genç milletlerin kalkınmasına yardımcı olmak için gençler, denizaşırı ülkelere gidecekler midir?»

Papa, gelişmiş memleketlerin üretimlerinin bir kısmını, öteki halkların ihtiyaçlarını karşılamak için ayırmalarını bir görev saymaktadır. Ayrıca zengin ülkeler, «bilgi ve kabiliyetlerini fakir ülkelerin hizmetine verecek eğitmenler, mühendisler, teknisyenler ve bilim adamları» yetiştirmelidirler. Papa, askerî harcamalar kısılarak dünya çapında bir ortak yardım fonunun kurulmasını istemektedir: **«Daha fakirlerin yardımına koşmak için askerî giderlerin bir kısmı ile beslenen büyük bir dünya fonu kurulmalıdır».** Fon, yalnız sefaletle mücadeleye değil, kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelecektir: «Ancak dünya çapında bir işbirliği — ki Ortak Fon bu işbirliğinin aynı zamanda sembolü ve aracı olacaktır — kısır rekabetleri yenmeye ve bütün halklar arasında barışçı ve verimli bir işbirliği kurmaya imkân verecektir.»

Bu «dünya çapında işbirliği programı» iki taraflı yardım anlaşmalarıyla güdülen niyetlerden şüphe edilmesini önleyecek ve «yardım görenlerin güvensizliklerini» azaltacaktır. Bu ülkeler, **malî ve teknik yardım adı altında gizlenen ve politik baskılar ile ekonomik hâkimiyet biçiminde ortaya çıkan yeni sömürgeciliğin bazı belirtilerinden** Ortak Fon sâyesinde daha az endişe duyacaklardır.

Zenginlerin fakirlere yardımını vazgeçilmez bir yükümlülük sayan Papa, dış yardım ilkelerini şöyle sıralamaktadır: **«Yardım görenler, politikalarına müdahale edilmemesini, sosyal yapılarını bozmaktan kaçınılmasını isteyebileceklerdir. Egemen devletler olarak, kendi işlerini yürütmek, politikalarını çizmek, serbestçe seçtikleri toplum biçimine yönelmek, onların hakkıdır. Rızaya dayanan bir işbirliği kurmak söz konusudur.»**

Le Monde Güney Amerika'da yeni sömürgecilik üzerinde duran Papa'nın sözlerinin ABD'nin eleştirisi diye karşılandığını belirtmektedir.

TİCARETTE HAKKANİYET

Papa, dış ticaret yoluyla fakir ülkelerin sömürülmesi meselesi üzerinde, teknik konulara girmekten kaçınmıyarak uzun uzun durmaktadır. Bilindiği gibi, fakir ülkelerin sattıkları tarım maddelerinin fiyatları büyük dalgalanmalara uğramakta ve düşme eğilimi göstermektedir. Halbuki zengin ülkelerin sattıkları malların fiatları devamlı yükselmektedir.

Bu çeşit olmayan alış — veriş dolayısiyle, fakir ülkeler, milyarlarca dolar kaybetmektedirler. Zenginler, fakirlerin ısrarlı taleplerine rağmen, duruma bir çâre bulmayı şimdiye kadar reddetmişlerdir. Papa, bu konuda şunları söylemektedir:

«Gelişme hâlinde ülkelere malî ve teknik yardım yapma yolunda girişilen önemli çabalar, yardım sonuçları zengin ve fakir ülkeler arasındaki ticarî ilişkiler yoluyla kısmen etkisiz bırakıldığı sürece, bir aldatmacadan ibaret kalacaktır. Bir elle verilenin öteki elle geri alındığı intibaına kapılınca, fakir ülkelerin güvenleri sarsılacaktır.»

«Serbest mübadele kuralı, milletlerarası ilişkileri artık tek başına yönetemez. Pazarda (serbestçe) teşekkül eden fiyatlar çok haksız sonuçlar doğurabilir. Teslim edilmelidir ki, burada ticarî mübadele kuralı olarak liberalizmin temel ilkesinin yetersizliği söz konusudur.»

«Gelişmiş ülkeler kendi ekonomilerinin içinde, kendi başına bırakılsa rekabetin bozabileceği bir denge kurmuşlardır.» İçerde başka, dışarda başka ilke uygulanamaz. «Millî ekonomi için geçerli olan, gelişmiş ülkeler arasında kabul edilen esas, zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki ticarî ilişkilerde de geçerli olmalıdır». Papa, az gelişmiş ülkelerin sattıkları temel maddelerin fiyatlarını istikrara kavuşturmak, bazı maddelerin üretimini garanti etmek ve genç sanayii desteklemek için milletlerarası bir sözleşme imzalanmasını lüzumlu bulmaktadır: «Belli fiyatların düzenlenmesi, bazı üretimlerin garanti edilmesi ve çocukluk çağındaki bazı sanayilerin desteklenmesi için milletlerarası bir sözleşme yapılması fikri, yararlıdır.»

«BARIŞIN YENİ ADI KALKINMADIR»

Papa, «işleri dolayısiyle, sanayileşmeye yeni açılan ülkelerde bulunan» gelişmiş ülkeler temsilcilerine de bir çok nasihat vermektedir: **«Bu kişilerin kendi ülkelerinde sosyal anlayıştan yoksun olmadıkları görülür. O halde azgelişmiş ülkelerde çalışırken bireyciliğin insanlık dışı ilkelerine neden geri döneceklerdir?»**

Azgelişmiş ülkelerdeki teknik yardım heyetleri uzmanlarından da çıkar gözetmeden kendilerini vermelerini isteyen Papa, onlara da şu tavsiyede bulunmaktadır: Uzmanları yetiştiren uygarlık, şüphesiz evrensel hümanizm unsurları ihtiva etmektedir. Ama bu uygarlık, ne tektir, ne de tekelcidir. **Şartlara uydurulmadan bu uygarlık ithal edilemez.»**

Üçüncü Dünyada çalışan gençlerin teşebbüslerini öven Papa, askerlik hizmetinden kalkınmada yararlanılmasını yerinde bulmaktadır. Papa, **«Bazı milletlerde askerlik hizmetinin kısmen sosyal bir hizmet, tek kelime ile hizmet hâline getirildiğini öğrenmekten»** sevinç duymaktadır.

«Kalkınma, barışın yeni adıdır» diyen Papa, ikinci bölümün sonuç kısmını şöyle bağlamaktadır: «Halklar, kendi kalkınmalarının baş sorumlularıdır. Ama bunu tecrit edilmiş bir ortamda gerçekleştiremezler. Biribirlerini karşılıklı desteklemek için fakir halklar arasında bölgesel anlaşmalar yapılması, onlara yardım yolunda daha geniş birliklere gidilmesi, âhenkli programlar hazırlanması için taraflar arasında daha cesur sözleşmeler yapılması, barışa götüren kalkınma yolunun ilk adımlarıdır.»

POLİTİKACILARA NASİHAT

Papa, sözlerini önce katoliklere, sonra hristiyanlara, müminlere, bütün iyi niyetli insanlara ve devlet adamlarına seslenerek bitirmektedir. Katolikler, Dünya nizamının yenilenmesine katılmalı, bunu kendi işleri bilmelidirler... Pasif biçimde, direktif ve emirleri beklemeden, kendi serbest teşebbüsleriyle» bu çabaya yönelmelidirler. Öteki kişilere de Papa şunları söylemektedir: «Öğretmenler, çocukluktan itibaren fakir ülkelere karşı sevgi uyandırmak sizin görevinizdir. Yazarlar, halk arasında karşılıklı yardımlaşmayı geliştiren çabaları ve **insanların vicdanlarını rahat ettirmek için kolayca unutma eğiliminde oldukları sefalet manzaralarını gözler önüne sermek sizlere düşmektedir.»**

Papa, devlet adamlarından da şunları istemektedir:

«Daha etkin bir dünya dayanışması için toplumlarınızı seferber ediniz. Önce halklarınıza kalkınmayı gerçekleştirmek ve barışı korumak için onların lüks ve israfları üzerinden vergi alınacağı fikrini kabul ettiriniz.»

Papa, tabiatiyle, iyi niyetlere ve vicdanlara seslenmektedir. Ama azamî maddî çıkar peşinde koşan tekeller ve onların hizmetindeki politikacılar, tek kelime ile mutlu azınlık, insanî duygularla bugünkü egoist tutumlarını düzeltecek midir? Esas mesele, bu noktada yatmaktadır.